

teológia

A TARTALOMBÓL

A VILÁGIAK TANUSÁGA AZ EGYHÁZBAN

VI. Pál pápa: „Több bizalmat a világiaknak!” – A Mester és munkatársai – Szent László hitvalló – A keresztények küldetése a világban – A világiak Isten népében – Az egyházközségi élet megújítása – Kovácsként az evangélium szolgálatában – Keresztény cselekvésünk a világban – A világiak a mai egyházi életben – A teológia szolgáló feladata – Élet és teológia – A család Krisztus közösségében – Felkészítés az eukarisztia vételére – Hitre nevelés a családban

Udvardy József csanádi püspök – Aubert, Jean-Marie – Alszeghy Zoltán – Balázs Pál – Bánóczky Előd – Hajdók János – Hegyi Béla – Kardos József – Kiss László – Pálta Éva – Széll Margit – Szent Imre plébánia munkaközössége írásai

XI. évf. 1977. 3. sz.

Teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XI. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

1977. SZEPTEMBER

SZENNAY ANDRÁS: A Mester és munkatársai — — — — — 133

TANULMÁNYOK

UDVARDY JÓZSEF: Szent László hitvalló — — — — — 137

JEAN-MARIE AUBERT: A keresztények küldetése a világban — — — 140

BALÁZS PÁL: Világiak Isten népében — — — — — 145

TÁVLATOK

Világiak az egyházközség életében (-nr) — — — — — 150

EXEGÉZIS ÉS KÉRÜGMA

Homiliavázlatok az évközi 26. vasárnapról Karácsonyig (Gál Ferenc—
Nagy József) — — — — — 156

FIGYELŐ

Kovácsként az evangélium szolgálatában (Hegyi Béla) — — — — 161

Keresztény cselekvésünk a világban (Kiss László) — — — — — 165

A világiak a mai egyházi életben (Hajdók János) — — — — — 168

A teológia szolgáló feladata (Széll Margit) — — — — — 173

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

VI. Pál pápa: „Több bizalmat a világiaknak!” — — — — — 177

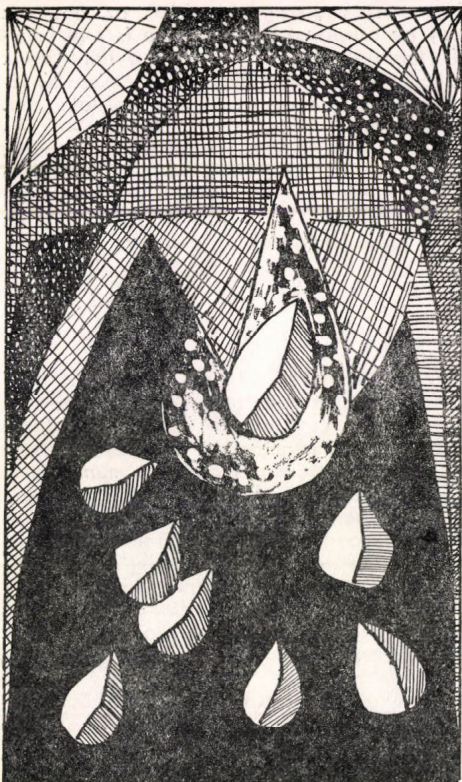
Élet és teológia (Alszeghy Zoltán) — — — — — 178

A család Krisztus közösségében (A Szent Imre Plébánia munkaközösége) — — — — — 179

Hitre nevelés a családban (Paleta Éva) — — — — — 183

Felkészítés az eukarisztia vételére (Kardos József—Bánóczky Előd) — 186

Eszmélkedjünk, elmélkedjünk! (Sz. A.) — — — — — 189

A Lélek virraszt az egyház szívében, hogy vezesse eszkatológikus vándorútján... Ő a tűzszlop, a világitó felhő; a folyamatos és az újdonság, — a hagyomány és a haladás!

Suenens bíboros

A MESTER ÉS MUNKATÁRSAI

AKI HIV

Sok emberben él a vágy, hogy Jézussal minél bensőségesebb közösségben éljen. Az ilyenek meghallják hívását: „Kövess engem!” (Mt 4,19). A Mesterrel együtt vállalják Isten országának szolgálatát. Minél jobban mélyül el bennük a szolgálat készsége, annál inkább veszik észre a gyarlóságokat, nyomorúságokat is Isten földi országában: embereket, akik még nem fedezték fel az élet értelmét, akik kételkednek Istenben, akik gyámoltalanok, önzők, kétségbeesettek, erőtlenek, elmagányosodottak... Az Isten végső országa felé mutató vezető földi jel, az egyház csak akkor válhat egyre több ember számára valódi otthonná, ha újabb és újabb Krisztus-tanítványok szegőd-

nek a Mester munkatársává, ha egyre többen gondoskodnak, szorgoskodnak másokért, — úgy, amint Krisztus is tette. Ha egyre többen lesznek, akik életüket is készek odaadni barátaikért. Olyan emberek, akik készek a teljes együttműködésre Krisztussal, akik fényt és meleget hoznak földünkre. Ha azonban ez a Krisztustól lánggra lobbantott fény elhalványul, ha a szív meleg emár gyengül, akkor olyan válság-jelenségek következnek be, mint korunkban. Viszont az egyház ügye — mely Krisztus ügye — sohasem szűnik meg, nem megy veszendőbe mindaddig, amíg akadnak Krisztusnak munkatársai, akik meghallják szavát: „Kövess engem!”

AKITŐL TANULJUNK

Az ilyen munkatársak nem maguktól teremnek. Krisztus sem „találta meg” csupán tanítványait, hanem kereste, meghívta és nevelte, „iskolázta” őket. Ő nagyon sokat fáradt, míg tanítványaiból valóban „Isten munkatársai” (1Kor 3,9) lettek. Amíg lassan „munkatársakká váltak az Isten országában” (Kol 4,11), amíg „munkatársai és katonái” (Fil 2,25) lettek az igazságnak (vö. 3Jn 8). És azt is olvassuk, hogy Jézus tanítványainak „beiskolázása” közben többször majdnem elveszítette türelmét: meddig kell még veletek lennem? meddig kell még a hitetlen és romlott nemzedékhez szólnom?... A meghívottak is csak igen lassan értették meg őt. De ő tudta, hogy nem fáradhat bele a „pedagógusi” feladatba, mivel a munkatársok kiképzése Isten országának nagy fontosságú ügye. Épp ezért fáradozott annyit tanítványai oktatásán. Igaz, beszélt a tömegekhez is, olykor sokan hallgatták, — erejének és idejének legnagyobb részét mégis munkatársainak kiképzésére fordította. Velük együtt járt-kelt, élt, hogy hallják, mit mond, lássák, hogyan él, és hogy ők is az ő szellemének megfelelő életet éljenek.

A „kiképzés ideje” soká tartott, hiszen nem kisebbet kellett megérteniük, mint „Isten országának titkát” (Mt 13,11). De ezek a „titkok” nem voltak semmiféle „titkos tanítások”, hanem abból álltak, azt jelentették: tanulja meg az ember, hogy a földi élet során minden mögött felfedezze az Atya gondviselő jóságát, megtapasztalja Isten közelségét, hogy az

Atya akaratát valósítsa meg egész életében. A „mennyei országának titka” az, hogy az ember egyre inkább megértse a szeretet titkát, hogy ne csupán a szavakból, ne is csak könyvekből, hanem a szív bölcsességének segítségével is tanuljon. — Ez az „iskola” a tanítványok számára nehéz volt, de a Mestertől is komoly munkát, sok türelmet követelt. — Amióta Krisztus eltávozott a földről, ezt a munkát nem lehet abbahagyni, ma is, mindvégig folytatni kell. Az „Úr szolgálatának iskolája” változatlanul az egyház — Krisztus egyházának — szívügye. Ahol nem akadna többé tanító, aki elhivatottan és hozzáértő módon végzi az oktatást, ott az egyház pusztá sivataggá válnék. A mai egyházi élet inségének végső gyökerében nagyon is egyszerű az oka: hiányoznak, legalábbis kevesen vannak olyanok, akik valóban a Mester munkatársai, kevesen vannak az ő feladatát vállaló Krisztus-tanítványok. Pedig az aratnivaló sok... És még kevesebb akad azokból a tanítókból, akik a holnap munkatársait tudnák „beiskoláztatni”.

A MUNKATÁRSÁK FELADATA

Természetesen nem a tegnapi, hanem a mána feladatairól kell szólnunk. Mindenütt, ahol Krisztus nevében gyűlnek össze az emberek, hogy halljanak az Isten országáról, szükség van számos kis közösségre. Az ilyenfajta csoportokban azonban csak akkor lesz lüktető élet, ha nem szakadnak ki a Krisztus-test vérkeringéséből. Különösen a nagyvárosi plébániákon van szükség ilyen kisközösségekre, melyeknek vezetője, oktatója Krisztus meghívott munkatársa. Ahol hiányoznának Krisztus hívott munkatársai, ott a csoportok élete elsorvad, esetleg elszektásodik. A plébániákon működő, Krisztus küldetésében járó papoknak egyre inkább szükségük lesz olyan munkatársakra, akik szívükön viselik a gyerekek, a fiatalok, a plébánia öregeinek és betegeinek sorsát, és azokat is, akiknek élete hajótörést szenvedett. Akik segítenek a lelkipásztorokodó papságnak, hogy rávezessék az embereket, a töprengőket, keresőket: nem lehet csupán pénzből, pálinkából, televíziónézésből boldoggá lenni. Akik már befogadták az igazságot — Krisztus igazságát — s így maguk is készek rá, hogy elmondják másoknak, sokaknak; a mennyei országa „erőszakot szenved”, csakis az erősek és bátrak, a kitartók tudnak oda eljutni.

Ha ilyen „munkatársak” egyre többen lesznek a plébániákon, a plébániai kisközösségekben, akik Krisztussal közösen dolgoznak, akkor az egyház — Krisztus egyháza — megújul a Lélek erejében. Ha nem akadnak ilyen munkatársak, akkor az egyház légköre olyan marad, amilyen. A bizonytalanlankodó, lanyha, zavart egyház — tudjuk — nem vonzóerő a távolállók, de még csak a „bennlévők” számára sem. A csupán „hivatalnoki-feladatait” ellátó egyház nem jó „rekláma” a kereszténységnek.

MIT TEGYÜNK?

Tervek bőven akadnak a mai egyházban és a lehetőségeknek sem vagyunk híján. De akadnak-e, akik a terveket valóra váltják, akik élnek a lehetőségekkel? Ki adja oda kezét, lábát, szívét, lelkének izmát, hogy közelebb kerüljön hozzánk az Isten országa? Nem tervekben szükkölködünk, hanem olyan emberekben, akik tennének is valamit: „Amikor (Jézus) látta a tömeget, megesejt rajta a szíve, mert olyan volt, mint a pásztor nélküli juhok, elcsigázott és kimerült. „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés” — mondotta tanítványainak. Kérjétek hát az aratás Urát, küldjön munkásokat az aratáshoz” (Mt 9,36 ssk). Jézus nem ok nélkül keresett és hívott meg munkatársakat. Maga is átlátta, átélte, hogy az emberek ugyan megközelíthetők az Isten országa számára, de hiányoznak azok, akik a termést majd begyűjtik. Jézus maga volt az a gazda, aki már korán hajnalban kiment, hogy munkásokat fogadjon szőlőjébe, és aki küldte őket: „Menjétek ti is szőlőmbe” (Mt 20,4).

Isten országa számára munkatársakat csak úgy nyerhetünk, ha magunk is átéljük, átgyörtöttük ennek az Isten által egybegyűjtött országnak számos gondját, nyomorúságát. És mindenek előtt akkor, ha készek vagyunk arra, hogy életünket Isten ügyének áldozzuk. Mert különben jogosan mondhatnák nekünk: előbb tégy magad valamit, azután majd mi is megpróbáljuk.

Hogyan nyerhetjük meg a munkatársakat Isten ügyének, Isten országának? Azt kell tennünk, amit a Mester is tett. Szólni, beszélni kell az „országgról”, annak feladatairól, „titkairól”, szükségleteiről és meg kell mutatni, „elő kell élni” az utat, az életstílust, amely Isten felé vezet. Meg kell mutatnunk, hogyan juthatnak a „kívülállók”, a keresők, az Istennek „perlekedők” Jézus közelébe, Isten megtapasztalására. Fel kell tárnunk, hogyan tehetnek szert tiszta és igazi örömrre, erőre, bölcsességre, több belátásra, hitre és szeretetre. — Munkatársakat csak derűs szívvel lehet hívni és a szomorúakat, gondterhelteket is vidámmá, erőteljessé

kell formálni. Különben elfáradnak az úton, nem fognak kitartani Jézus és az ő ügye mellett. Az ember általában készsége a jóra, — de gyenge. Csak nehezen vállalkozik rá, hogy a szükségesnél valamivel többet tegyen, többlet-terhet hordozzon. Olykor joggal is mondja: többre nem vagyok képes, fáradt és kimerült vagyok, nem érek rá... A mi feladatunk, hogy egyre bensőségesebb Isten-kapcsolatra hívjuk és serkentsük az embereket, hogy így lassan észrevegyék: rajtunk, a mi szavunkon, példánkon át Isten hívja, erősíti, vezet, vigasztalja őket. Így jutnak el az isteni kegyelem „erőterébe”, így válnak lassan ők is a Mester munkatársaivá, erőtlenségükben is erősekké.

Sokan mondhatnák: ez a papok ügye, papok dolga... nekik kell ehhez érteni. Természetesen van ebben igazság. De hogyan is tudna például egy nagyvárosi plébániának, de még kisebb egyházközség ezernyi, tizezernyi tagjának egy-két pap valóban lelkipásztor lenni?

— Sokan panaszkodnak még „időhiányról”, túlerheltségről. Ez is igaz. De az idő beosztása, jó felhasználása hit kérdése is! A fontos dolgokra, hát még a „legfontosabbra” az ember mindig találhat időt. Akinek valamire nem jut ideje, az egyszersmind annyit is jelent: az ügy számára nem fontos. Tudjuk, hogy a mai munkatempó mellett sokan fáradtak. De Jézus épp a fáradtakat hívja „felüdülni”, az Istennel való bensőséges találkozásból pedig a hívő ember számára mindig új erő fakad.

Ha pedig többen azt gondolnák, sokan azt mondanák: szívesen lennék én is Krisztus munkatársa, az Isten országának munkása, — de senki sem hívott meg erre (vö. Mt 20,7) —, akkor valóban itt van az idő, hogy felkérjük, felszólítsuk a szükségeseket: legyenek segítségünkre, váljanak Isten ügyének, a Mesternek munkatársaivá.

FELELŐSEK VAGYUNK

Ahol Krisztus Lelke működik, ott növekszik a szeretet, gyarapodik az erő, — s mindez tettere készíti. A télen ember — szomorú ember. A télen közösségek — gyümölcsstelen fák. Egy szép napon elmegy az egyik, kiválik a másik, majd elmarad az utolsó is. A hit cselekvő szeretet, tettek nélkül lassan elsatnyul, elhal.

Milyen tettekről van szó? Általában nem látványos cselekedetekre van szükség. Az Istennek engedelmeskedő ember, a lelkiismeretes, az imádkozó és elmélkedő ember — a tettek embere. A csend embere, a gondolkodó, az Istennek engedelmeskedő ember — a valódi szeretet embere. Kemény benső munka nélkül, saját magunk „begyakorlása” nélkül a közönség is széthull.

Természetesen a szeretet kifelé is hatékony. Fáradozik a családokért, mindenekelőtt a sajátjáért. Gondját viseli környezetének, szomszédainak, munkatársaiknak, a betegeknek, a magányosoknak. A cselekvő szeretet mindent vidám szívvel ad a másíknak, szolgál az embereknek, sőt az egész emberiségnek. Egyike vagyunk a mintegy négy milliárd embernek. Mindenkinek, a legtávolabb élőknek is szüksége lehet ránk. Elkötelezetten vállalva a szeretet tetteit, szolgáljuk a kis- és nagyközösségeket. Nem feledhetjük, hogy városunk, hazánk, a világ „egy darab” Isten-országa lehet, — azzá kell lennie.

ELKÖTELEZETT ÉLET

Minél többször, legalább kéthetenként kellene a lelkipásztoroknak találkozniuk a közvetlenebb munkatársakkal, a kisközösségek tagjaival. Össze kell gyűlni a templom egy meghitt kis helyiségében, a kápolnák csendjében, hogy közösen imádkozzanak, közösen beszéljenek meg sok mindent. A cél az, hogy megtanulják, egymást segítségük egyre jobban meglátni: bár Isten országa végső beteljesülésében természetfölötti világ lesz, de a földön konkrét feladatok vállalásával kell a „belépőjegyet” oda biztosítani. Észre kell venni a papnak és munkatársainak: miben szenved segítséget Isten ügye, — hogy azután ennek felmérése nyomán mindenki megragadhasson egy-egy konkrét — bármilyen szerénynek is tűnő — feladatot. A lelkipásztor feladata különösen nehéz és felelősségteljes. A munkát nem csupán „ki kell osztani”, hanem irányítást, segítséget is kell adnia. Még a kiváló képességű munkatársaknak is szükségük van a lelkipásztorokkal való állandó érintkezésre, a meghitt kapcsolatra, a tőlük várt tudásra. A jó és készsége munkatárs hálás azért, ha van, akire „feltekinthet”, akinek oktató-tanácsadó szava nyomán biztonságérzet töltheti el, aki megadja a nehezebb helyzetekben a szükséges tájékoztatást. E kis munkatársi közösségek együtt dolgoznak, ez pedig szükségszerűen annyit is jelent, hogy egyikük sem dolgozik „egyedül”, hogy egyikük sem vágyik egyéni „sikerélményekre”.

A munkatársak vezetésének, képzésének, irányításának egyik legnagyobb veszélye, olykor kísértése: ha csak a szellemet kívánják kiművelni, az értelmi készséget latbavetni, ugyanakkor

pedig a szívet nem melegítik fel. Nem elég jó előadásokat tartani, — az élet tanúságtételére is szükség van. A kizárólag vagy túlzó módon csak értelmi képzés, a tudásanyag átadása hatásában gyöngé és erőtlen marad, mert nem tud valódi elkötelezettség-tudatot ébreszteni, nem indít a szeretet tetteire. Valódi kapcsolat csak a szeretetben foganhat és maradhat eleven. Nem elég Istent csupán „megismerni”, — Őt szeretnünk is kell. Nem elég Istent megismertetni, rá kell vezetni a munkatársakat arra is, hogy őt valóban, egész szívből szeressék. Ahol a munkatársak „tanítása” egyoldalúan intellektuális lenne, ott egyre inkább fennáll az önteltség és gőg veszélye is. A sokat „tudó” úgy vélheti, hogy művelt és képzett „szuperkeresztény”, aki már mindent, vagy majdnem mindent tud. Es ugyanakkor még nem ismerte, nem tanulta meg Krisztus „egyszeregyét”: a mindent odaadni képes Isten- és emberek iránti szeretetet.

Az egyházban — a világegyházban és a helyi egyházban is — ma egyre nagyobb szükség van és lesz ilyen munkatársakra. Olyanokra, akik valóban a „Mester munkatársai”. Az egyháznak világszerte ma saját lábán kell megállnia. És leginkább ezekről a „munkatársakról” mondható el, hogy az egyház „saját lábai”: Isten munkatársai. Ha ezek egyre többen lesznek, az egyház is gyarapodni, erősödni fog, ha elgyöngülnek, gyengévé válik az egyház is. A munkatársak meghívása, nevelése az egyháznak ma legégetőbb és legfontosabb feladata.

Aligha lehet kétséges, hogy a halnap egyháza a kis eukarisztikus közösségekben lesz valóban „megragadható”. De hiszen lényegében így volt ez mindig. A „nagy apparátus” egyháza csak nehezen nevezhető élő Jézus-közösségnek. Ahol viszont az oltár köré gyűlnek, hogy az eukarisztitát ünnepeljék, ott maga Jézus is jelen van, Ahol ketten-hárman összegyűlnek az ő nevében, ott az ő Lelke él, éltet és hatékony.

Azoknak pedig, akik talán vonakodnak az újszerűtől, akik féltik és féltékenyen őriznék a hagyományos formákat és módszereket, nyugodtan idézhetjük emlékezetébe Jézus „módszerét”: ő is kikereste, meghívta, taníttatta, vezette munkatársait, és megparancsolta nekik, hogy vigyék el az ország örömhírét mindenhová. Ilyen küldetést képtelen volt néhány ember vállalni; hogy munkájuk eredményes legyen, maguk is kiválasztottak segítő- és munkatársakat. Természetesen működésük, „mozgalmuk” a régihez ragaszkodó farizeusok és írástudók számára egyhamar gyanússá vált. A főtanács elé idézték őket, hogy vádat emeljenek ellenük. De volt a főtanácsnak egy bölcs tagja, Gamáliel, aki így figyelmeztette őket: „Ha ez a törekvés vagy ez a mozgalom emberektől származik, fölbomlik, de ha az Istentől van, nem tudjátok szétoszlatni őket, különben úgy tűnnék föl, mintha az Isten ellen tusakodnátok” (ApCsel 5,38—39).

SZENNAY ANDRÁS

Semmi okunk sincs arra, hogy az egyház közösségi életének gyarapodását utópiának tartsuk. Világszerte szinte burjánoznak a spontán közösségek, melyek nemcsak a hit tanúsága szerint, hanem a szociálpszichológiai tapasztalás szerint is közösségi életet élnek. Természetes, hogy a száz és száz kísérleti forma közül sok nem fog beválni. Érthető dolog, hogy sok emberből hiányzik az állhatatosság ahhoz, hogy kitartson ezekben a közösségekben. De a jelenség mégis itt áll előttünk, — és az egyháztörténelem egy új korszakát ígéri nekünk.

Alszegehy Zoltán

A keresztény elnevezését tekintve is krisztusi (keresztény-christianus-krisztusi ember). Már az apostolok korában így hívták Jézus Krisztus követőit, amint arról az Apostolok Cselekedetei is beszámolnak (11,26). A tanítványokat először Antióchiában nevezték keresztényeknek, — Krisztusra, a Lélek Felkentjére való hivatkozással.

Suenens bíboros

A világi hívő tanúságtétele gyakran meggyőzőbb a papénál, mert a papnak elhivatása és állandó kötelessége a hit dolgaival való foglalkozás. A világi hívő mintegy szabadabban és függetlenebbül tanúsítja az Istent

Yves Congar

TANULMÁNYOK

Udvardy József csanádi püspök

SZENT LÁSZLÓ HITVALLÓ

(Trónra lépésének 900. évfordulójára)

1095. július 20-én Ekkehard, az aurachi apát ezt jegyezte fel a krónikájában: „László Pannónia királya irtalmas cselekedetekkel teljes életét az Úrban bevégezte.”¹ A keresztény világ úgy emlékezett meg róla, hogy — mint ma mondanók — szentség hírében halt meg. Honnan fakadt ez az értékelés? — Szent László nem volt remete, sem nem valamelyik kolostor magányában töltötte napjait jámborsági cselekedetek között. Életpályája egy szenvedélyektől és háborúktól feldúlt korszakban indult el, de a megpróbáltatásokban éppúgy mint a pozitív építő munkában a keresztény tanúságtétel példáját mutatta. Nem született bele a királyi trónba, sőt emberileg nézve attól messzire sodorta a sors. Miután azonban küzdelmes úton mégis oda jutott, a magyar államiségnek és benne az egyházi életnek szent István által lerakott alapjait megszilárdította és tovább építette.

Száműzetésben, Lengyelországban látta meg a napvilágot. Miért? — Az Árpád-utódok között kitört, évtizedekre visszanyúló családi, hatalmi és ideológiai viszálykodás eredménye volt ez. — A világosság kedvéért jó egy kis genealógiát előrebocsátani. Taksony fejedelemnek két fia volt: Szár és Géza. — Szár fia Koppány, ettől származott Vászoly, ennek fiai Endre és Béla; Béla fiai: Géza és László. — A második ág: Taksony, Géza fejedelem, szent István király, szent Imre. A két ág közötti ellenségeskedés ismert: Koppány fölkelése, Vászoly gyilkossági kísérlete; őt emiatt tették uralkodásra alkalmatlanná, fiait pedig száműzetésbe küldték. Endre és Béla Oroszország felé vették útjukat. Béla ifjúvá serdülve a lengyel királynak ajánlotta fel szolgálatát. Anyyira kitűnt vitézségével, hogy a király nőül adta hozzá leánytestvérét, Richizát. A hercegnő egy rajnamenti kolostorban nevelkedett, gazdag szellemi és vallásos kultúrát hozott magával. Házasságukból született Géza, akinek anyja a Magnus keresztény nevet adta. A másik fiú 1046-ban született. Anyja bátyjának, Herrmann kölni érseknek a nevét adta neki, mely név lengyelül Vladislávnak hangzik, magyarosítva Lászlónak.

Négy éves volt László, amikor házukban magyar követek jelentek meg. Gyors készülődés után Béla családjával együtt Magyarországra indult. III. Henrik német császár pártfogoltjának, Péter királynak megbuktatása miatt bosszúra és Magyarország meghódítására gondolt. Endre király e szorult helyzetben hívta haza öccsét, a kiváló katonát, hogy a védekezésben segítsen s még azzal is bízta, hogy gyermeke nem lévén, ő lesz utódja a trónon. Egyelőre neki adta az ún. dukátust, vagyis az akkori Kelet-Magyarországot, melynek középpontja Bihar vára volt.²

Béla bejárta az országot, erős hadsereget szervezett. A háború 1051-ben tört ki, három évig tartott és az ország függetlenségének megőrzésével fejeződött be. Endre király örült a győzelemnek, újránősült, gyermekéi születtek és így Bélát kellemetlen vetélytársnak nézte. A feszültség a két testvér között annyira fokozódott, hogy Bélának családjával együtt 1061-ben menekülnie kellett, — vissza Lengyelországba. László már 15 éves volt és fájó szívvel búcsúzott Bihar várától, hogy újra a számkivetés kenyerét egye. Béla nem nyugodott bele sorsába. Még ugyanabban az évben lengyel segítséggel hazajött, legyőzte Endrét és december 6-án királlyá koronázták. László most ismerte meg a központi magyar városokat, Esztergomot, Budát, Székesfehérvárt és Vácot.

A béke nem sokáig tartott. IV. Henrik német császár most Endre fiát, Salamont vette pártfogásba, és behozta az országba. A hadi szerencse elhagyta Bélát, ő maga is elesett a küzdelemben. Fiainak, Gézának és Lászlónak alig volt idejük, hogy atyjukat eltemessék s megint Lengyelországba menekültek. Amint a német császár az országot elhagyta, Géza Lászlóval visszatért, hogy Salamont elűzze és atyja trónját elfoglalja. A nyílt harc kitörését Dezső kalocsai érsek közvetítése hártotta el. Géza lemondott a trónigényről, de testvérével együtt megkapta a dukátust, tehát Tiszántúlt és Erdély északi részét. A 18 éves László

újra bevonult Bihar várába, és most itt nevelődött kiváló testi és lelki képességekkel megáldott katonává. Erre nagy szükség volt, mert 1068-ban a kunok betörték az országra, a Szamos és Kraszna mentén a Nyírségig hatoltak. Cserhalomnál verték szét őket a magyarok. A krónikák és legendák megörökítették László vitézségét és azt, hogyan szabadított meg egy elrabolt leányt.

A katonai pályán mind jobban kitüntette magát. 1071-ben már seregvezér volt. Ebben az évben a Morava és Timok folyók mentén megtelepedett besenyők a belgrádi görög helytartó tudtával és engedélyével a Szerémségbe törtek, de Salamon, Géza és László egyesült seregei nemcsak kiverték őket, hanem három hónapi ostrom után Belgrádot is bevették. Az ember azt hinné, hogy a diadal a királyt és a két heceget még jobban összekovácsolta. Sajnos, az ellenkezője történt. A görögök Gézával tárgyaltak és a császár meghallván Géza emberséges magatartását a foglyokkal szemben, békét és barátságot ajánlott neki. Ez felkeltette Salamon irigységét, mely ellenségeskedéssé fajult. László látva a közelgő veszélyt, kénytelen volt hazáját újra elhagyni és Morvaországba menekült. Ugyanezt tette Géza is, miután Salamon döntő csapást mért reá.

A két testvér idegen segítséggel nemsokára visszatért és 1074. március 14-én Gygyoródnál csaptak össze a rokonok. Géza és László győzött. Gézát április 24-én királlyá koronázták. Nem sokáig uralkodott. 1077-ben László követte a trónon. Uralkodása véget vetett a folytonos polgárháborúknak, melyek szent István halála óta küzdelmek színterévé tették az országot. Szent István folytatta atyjának központosító küzdelmeit. Először Koppányt győzte le Dunántúlon, majd Erdélyben Gyulát, végül Ajtonyt, aki a Marostól az Al-Dunáig uralkodott. E győzelmek tették lehetővé az egységes állami és egyházi szervezet kialakítását. „Szent István műve e téren lényegében a nemzeti szervezeten területi szervezettel, a nemzeti uralmi területének vármegyévé való átállítása volt. A forrásokból igazolható, hogy István király a törzsfőktől elkobzott földvárakba ültette első ispánjait, s többnyire ezekről nevezték el a várat és megyéjét, pl. Hont, Csanád, Szolnok.”¹³

A feudális társadalmi, gazdasági, politikai átalakulás nem ment simán. Az egykori pásztorársadalom szabadjai nem mindenütt fogadták el az új szervezetet. Az 1060—1070-es években még éltek a forrásokban „liber”-eknek mondott, tehát feudális függésbe még be nem fogott „szabadok”. A 11. század első felének fegyveres harcai megelhetést biztosítottak a szabad pástoroknak.

Péter király másodszer visszakerülve a trónra, folytatta az egységesítő államszervezést. Újabb kutatások rámutattak, hogy ez váltotta ki Vata felkelését, mely tehát nemcsak reakció volt a keresztény vallással szemben, hanem „Vata harca saját nemzetségszűke, saját részuralma fenntartásáért folyt.”¹⁴ Sikerült is maga mellé állítania a feudális formákat elfogadni nem akaró szabad pástorokat és fegyvereseket. Kristó Gyula nézete szerint „Vata lázadása a nemzeti szabadság, a történelem által lesüllyedésre ítélt szabad pástorok erőit nyergelte meg. E népi tömegek — már életmódjukból következően is — a regressziót képviselték. Miután Vata ezt a tömegbázist saját, a feudalizmussal gazdasági és politikai téren szembenálló szeparatista, részhatalmi törekvéseinek szolgálatába állította, s ilyen módon igyekezett gátat vetni az újat jelentő feudalizmusnak, államnak és egyháznak, mozgalma kétszeresen is negatív, retrográdnak minősíthető. Bukásával az utolsó jelentős akadály hárult el az ország egészére kiterjedő, egységes állami szervezet és feudális viszonyok kibontakoztatása útjából.”¹⁵ — Természetesen Vata harcot folytatott az egyház ellen is, mint amely egyik támasza volt az új államszervezésnek, és feltételezhető, hogy a nemzetségszűkei központok voltak éppen a pogány hagyományok őrzői.¹⁶

I. Béla (1060—1063) uralkodása alatt említenek a források egy másik ún. pogányláza-dást. E lázongók az új államszervezéssel elégedetlen pásztorársadalom utolsó maradványai voltak, akik tehát elsődlegesen a feudális berendezéssel voltak elégedetlenek és ebből kifolyólag az egyházzal is.¹⁷

Ezeket a még nem egészen megállapodott társadalmi viszonyokat kapta örökségül szent László, aki a helyzetet mindenkor fölmérő politikai bölcsességgel és szívós céltudatossággal megszilárdította és befejezte szent István állam-szervezését. — Folytatta az egyház-szervezés további kiépítését és befejezését. Szent Istvánról elmondják az életrajzírók, hogy tíz egyházmegyét alapított, élükön az esztergomi érsekséggel. Ezt helyesen kell érteni. A Dunántúlon, ahol még éltek a honfoglalás előtti korszak keresztény hagyományai, a püspökségek székhelye és területe maradóan meg volt határozva. Nem ez volt a helyzet a Dunától keletre. Itt legkorábban a kalocsi érsekség alakult meg. Kalocsa környéke az ún. Sárköz északi része a középkori területbeosztás szerint Fehér megyének volt a tartozéka: Sedes Soltensis Comitatus Fejérensis — olvassuk a forrásokban. A Duna Pestet elhagyva mellékágakra szakadt. A legkeletibb ágat tekintették Fehér megye határának; ennek az ágak maradványa Kalocsa környékén a Szilidi tó és az Orjég. A kalocsi érsek térítő érsek volt, az alapításkor nem volt még egyháztartománya. Ahogy az államszervezés folyt,

olyan ütemben nyílt lehetőség arra, hogy a Dunától keletre is újabb püspökségek keletkezzenek. Így Gyula legyőzése után alakult az erdélyi püspökség, Ajtony területének elfoglalása után pedig a csanádi. A bihari püspökség alapítását leginkább szent Istvánnak tulajdonították, de van olyan nézet is, hogy Vata legyőzése után I. Endre alatt keletkezett.⁸ Tény az, hogy első főpásztoráról, Leodvinról akkor hallunk először.

Amint szent László bevonta az államszervezetbe az ország keleti és déli részeit, új püspökségeket alapított, a meglévők székhelyét és területét módosította. — Elsőnek említjük a váradai püspökség alapítását. A pontos évszámot nem tudjuk, de megállapítható, hogy 1083 után történt.⁹ Ezután következett a rokoni kapcsolatok folytán a magyar korona alá került Horvátországban a zágrábi püspökség alapítása 1090-ben.¹⁰ A zágrábi püspökség alapításánál jelen volt Fábián, bácsi érsek is.¹¹ Az új megnevezés nem azt jelenti, hogy bácsi érsekség is létesült volna, hanem Bács lett a kalocsa érsek második székhelye. Hogy a dél felé messze megnyúlt területet alkalmasabban kormányozhassák az érsek, a székhelyet Bácsba tették át, amely akkor várispánsági székhely volt, sőt a 11. század közepén a bácsi ispán, Vid egyben a Szerémség ispánja is volt.

A kolostor-alapítások között elsőnek említjük a somogyvári Szent Egyed apátságot; ezt követte Erdélyben a kolozsmonostori, Baranyában a báta apátság létesítése. Szent László kezdte a Szent Jobb-i apátság alapítását is. A középkorban nagy kulturális és egyházi tevékenységet kifejtő titeli társaskáptalan alapítása szintén az ő nevéhez fűződik.¹²

Túl a külső egyházi kereteken, felmerül a kérdés, milyen volt a vallásos élet Magyarországon a 11. században, és mit tett szent László ennek elmélyítésére. — Erre nézve kevés forrás áll rendelkezésünkre, mert nem annyira a későbbi időkben íródott életrajzokat vesszük figyelembe, hanem inkább a korabeli megmaradt emlékeket. Ezek arról tanúskodnak, hogy a magyar kereszténység vallásos élete a 11. században nem volt egyforma. Mást láthatunk ott, ahol a kereszténység már szent István korában meggyökerezett, sőt — legalábbis helyenként — a honfoglalás előtti kereszténység kontinuitása is hatott. Ez áll elsősorban Dunántúltra.

Más volt a helyzet ott, ahol az államszervezés és ennél fogva az egyházi térítés későbbben kezdődött, mert a szent István halálától szent Lászlóig terjedő zavaros idők a komolyabb térítő munkát hátráltatták. Az 1040-es évekről szigorú képet fest szent Gellért: „Ó fájdalom, milyen sokról tudom, hogy az ördög fiai, akikről nem beszélhetek. Ebben az időben nálunk vak indulattól felgerjedve ócsárolták nemcsak az isteni szertartásokat, hanem az egyházat, a papokat is, sőt magát Isten Fiát, Jézus Krisztust, a mi Urunkat. Soha nem hallott eretnek-ség: visszakövetelni a keresztény megholtak lelkéért szokás szerint átadott adományokat. Ne gondold, kedves Testvér, hogy ez az üldözés és eretnekség kisebb a régienél. Hitemre és az igazságra vallom, hogy erőszakkal bírták rá őket, hogy Isten papjaira türhetlen hazugságokat szórjanak. Az ördög gonoszsága pedig megcselekedte azt az egyet, amire képes volt, tudniillik elragadta mindazt, amit Isten igéjéből tanítottunk az újonnan megkeresztelt-eknek.”¹³

Szerencsére ez a kép nem volt általános és az idézett szöveg folytatásából kitűnik, hogy Aba Sámuel környezetének és egyes vezető köröknek magatartása volt ez, akik — mint hallottuk — erőszakkal is elszakítottak egyeseket a kereszténységtől. A nép körében nálunk is elterjedt az ún. vita-evangelica-mozgalom, mely a 11. század nagy vallási megújulási mozgalma volt. VII. Gergely reformeszméi, az új aszketikus irányok, a remeteszervezetek megalakulása, a kolostorok reformjai Cluny szellemében, elindítói voltak ennek a mozgalomnak. Az új lelkiesség nem zárkózott a kolostorok, vagy remeteségek falai közé, hanem intenzíven hatott a világiak körében is. A hívek maguk keresték fel a remetéket és a kolostorokat, hogy lelki vezetést kapjanak. Különleges helyzetük volt éppen e mozgalom kapcsán keletkezett megtérőknek, convers-oknak. Ezek olyan jámbor világiak voltak, akik a kolostorok közelében telepedtek le és félmonasztikus életet éltek. Belőlük alakult ki később a szerzetesi laikus testvérek intézménye.¹⁴ A krónikák megemlékeznek e vallási buzgóságról. Bernoldus v. St. Blasien ezt jegyezte föl az 1091. évről: „Ebben az időben sok helyen virágzott a közös élet, nemcsak a papoknál és szerzeteseknél, hanem a világiaknál is, akik magukat és amijük volt, erre az életre ajátatosan felajánlották, úgy hogy ha nem is öltözetben, de érdemre nézve egyenlők lettek az egyháziakkal. Lemondva a világi javokról az egyháziak szabálya alá állottak, hogy engedelmességük alatt közösen élhessenek és nekik szolgálhassanak. Ezt az életmódot Orbán pápa is helyeselte. A nők követték a férfiak példáját. A falvakban számtalan parasztleány lemondott a házasságról és a világról, szerzetesi módon élt valamely papnak irányítása szerint. Alemanniában számos helység népe egészen a vallásnak szentelte magát és az erkölcsök szentségében igyekezett egymást felülmúlni.”¹⁵

Ez a vita-evangelica-mozgalom nálunk is terjedt. A szent László által 1092-ben összehívott szabolcsi zsinat foglalkozott a közösségi életet élő világiak ügyével is. A törvény ezeket „fratres kalendarum”-nak nevezi. E név valószínűleg onnan származik, hogy a hó elsején

gyűlést tartottak, jótékony adományokat adtak. A zsinat 14. fejezete kimondja, ha valaki papjainak és társainak engedelmével nélkül elhagyja a közösséget, fizessen tíz pénzt kezének megváltásáért, mellyel testvériséget ígért.¹⁶ Úgy látszik valamilyen kézmozdulattal ígérték testvéri hűséget (fraternitatem promisit). A közös gyűléseken szeretetlakoma is volt. A zsinat 39. fejezete meghagyja, hogy az apátok és szerzetesek ezen ne vegyenek részt, hanem a fölajánlott ajándékokat vigyék a kolostorba és ott igazságosan osszák el.¹⁷

Szent László más téren is ennek a vita-evangelica szellemében megújuló egyházi iránynak nyitott utat. Azt mondtuk „utat nyitott”, mert józanul mérlegelve a helyzetet, óvakodott attól, hogy sokat markoljon és keveset fogjon. Korigény lett, hogy az investitúra helyett kánoni választás legyen. A választás megállapodott egyházi szervezetet és békés állapotokat tételez fel, amely nem mindig volt meg Magyarországon. Ezért szent László úgy látta, hogy ezzel még várni kell. Ténylegesen csak utódja, Kálmán jelentette be 1106-ban a guastallai zsinaton az áttérést az investitúráról a kánoni választásra. — Ugyanilyen fokozatosság volt a coelibatus törvényének érvényre juttatásában is. A szabolcsi zsinaton megkezdődött a kirívóbb visszaélések megrendszabályozása. A törvény teljes végrehajtása a II. esztergomi zsinaton, 1112 körül történt meg. A jóért való lelkes buzgóság érezhető ki a szabolcsi zsinat 4. fejezetéből: Ha valamely érsek vagy püspök figyelmen kívül hagyta a zsinat végzéseit az egyháziak házasságával kapcsolatban és nem intézkedne a szabálytalanság megszüntetéséért, állítsák a király és a többi püspök együttes ítélőszéke elé.¹⁸

1095-ben tevékeny alkotó munka közben ragadta el a halál szent László királyt. Ő, a száműzött: Koppány- és Vászoly-utód fejezte be szent István államszervező művét, és a szintén tovább fejlesztett egyházi szervezetben utat nyitott a megújuló vallásos buzgóságnak. Ilyenkor döbbenünk rá, hogy az emberi tervezések és aggodalmak milyen törékenyek. Isten tud görbe vonalakkal is egyenesen írni! — Amint a kortársak is megéreztek, hogy László Isten eszköze, a keresztény hit nagy tanúságtevője volt, az még nyilvánvalóbb lett a következő századokban. A növekvő értékelés, és a mind jobban terjedő tisztelet szavát hallgatta meg III. Cölesztin pápa, amikor 1192-ben László királyt a szentek sorába emelte.

JEGYZETEK:

1. Karácsonyi J.: Szent László király élete, Budapest, 1926. 95. — 2. A dukátus eredetére és történetére lásd: Kristó Gy.: A XI. századi hercegség története Magyarországon, Budapest, 1974. — 3. Gyórfy Gy.: István király emlékezete, Budapest, 1971. 9. — 4. Kristó Gy.: Megjegyzések az ún. pogánylázadások kora történetéhez, Szeged, 1965. — 5. uo. 48. — 6. Kardos T.: Drámai szövegeink története a középkorban és a renaissance-ban, 32. — 7. Kristó Gy.: A XI. századi hercegség, 87. — 8. U. o. 70. — 9. Bunyitay V.: A váradai püspökség története, Nagyvárad, 1883. I. 34. — 10. Hóman B.: A zágrábi püspökség alapítási éve, Turul 28/1919/100. — 11. A. Theiner: Vetera monumenta historica Hungaricum sacram illustrantia, Romae, 1860. I 85 — 12. uo. II 491 — 13. Sancti Gerardi scripta et acta. Ed. I. de Batthyán Albo-Carolinae, 1790. pg. 98—99. — 14. A vita-apostolica-mozgalomról a 11. században, lásd: H. Jedin, Handbuch der Kirchengeschichte, Freiburg, 1973. III/1. 515. — 15. Idézve: Szilágyi S.: A magyar nemzet története, Budapest, 1896. II. 148. után. — 16. Corpus Iurium Hungaricum, Budapest, 1899. I. 5. A törvény helyes szövege a lap alján az (5) jegyzetben közölve! — 17. uo. 62. — 18. uo. 50.

Jean-Marie Aubert

A KERESZTÉNYEK KÜLDETÉSE A VILÁGBAN

Az itt közölt tanulmányt, az egyház és a világ elszakadásának és újratalálkozásának történeti áttekintését, Jean-Marie AUBERT, a Strasbourg-i Katolikus Egyetem erkölcs-teológiai professzora küldte személyes köszöntésével a tízéves TEOLÓGIA Olvasóinak.

J.-M. Aubert 1916-ban született La Muy-ben (Franciaország). Teológiai tanulmányai közben a németek elhurcolták, öt évi fogság után kiszabadulva, 1946-ban pappá szentelték. További teológiai tanulmányait Toulon-ban, Rómában és Strasbourg-ban végezte. Erkölcs-teológiát tanított Marseille-ben, a párizsi Institut Catholique-ban, majd jelenleg Strasbourg-ban.

Erkölcs-teológiai műveiben korunk aktuális társadalmi kérdéseit dolgozza fel világos stílus-

ban, az áttekintés könnyed biztonságával. Gondolkodásmódját az állandó megújulásra törekvés és a nagy teológiai hagyományok tiszteletének kiegyensúlyozott harmóniája jellemzi. Művei közül kiemeljük: „A tudományos kutatás és a keresztény hit”. Öt nyelven, 21 ezer példányban fogyott el. Francia akadémiai nagydíjat kapott érte. (*Recherche scientifique et foi chrétienne*, Paris, Fayard, 1962.) — „Természettfilozófia”. Bevezetés a keresztény világszemléletbe, három nyelven, 20 ezer példányban. (*Philosophie de la Nature. Propédeutique à la vision chrétienne du monde*. Paris, Beauchesne, 1965.) — Aubert professzor magyarázta és fejlődésteológiai bevezetővel látta el VI. Pál pápa *Populorum progressio* enciklikája francia fordítását.

Igen olvasottak legújabb művei: *A keresztény életforma a XX. században*. I. kötet: *A föld sója*; II. kötet: *A keresztény elkötelezettség (Vivre en chrétien au XXe siècle, Salvator, I. Le sel de la terre, 1976. — II. L'engagement du chrétien, 1977).*

Sz. M.

Régebben, amikor a vallásos és az evilági élet viszonyáról, a szellemi és az ideiglenes dolgok kapcsolatáról beszéltek, akkor rendszerint a két hatalomnak, az egyháznak és az államnak hatáskörére gondoltak. Ugyanis az egyház és az állam egyaránt jogot formált ugyanarra az egyénre, aki így egyszerre volt keresztény és állampolgár. Pontosabban szólva egészen a 2. Vatikáni zsinatig az „egyház” fogalmat a köztudatban az egyház hierarchiájának, a tekintélyt hordozó szervek (pápa, püspökök) számára tartották fenn. Ilyen értelemben beszéltek az „egyház tanításáról”, az „egyház szaváról”, említették, hogy az „egyház szólt...” Napjainkban az egyház elsősorban és alapvetően Isten népét jelöli, amelybe éppen úgy beleértjük a klérust, mint a világi híveket. Ezzel a kérdés átrendeződött, kiszélesedett és egyben bonyolultabb is lett. A keresztény tagja Isten népének — függetlenül az egyházban viselt szerepétől — és ugyanakkor tagja annak a társadalomnak, amelyben él, osztozik feladataiban és küzdelmeiben. Így érte, az a társadalom, amelyben a keresztény él, és ahol különbség nélkül keveredik a jó és a rossz, lesz a „világ”, az a „természetes hely”, ahol a keresztény betölti küldetését. Ez a feladat az egész egyház küldetése, missziója: mert a világ jelenti az emberi „masszát”, amelyet át kell hatnia az evangélium kovásának. Végül hosszú távon, eszkatológiai nézőpontból azt mondhatjuk, hogy az egyház, mint Isten népe arra hivatott, hogy azonosuljon az egész emberiséggel. A maga korában már szent Tamás nagyon világosan megfogalmazta ezt: „Az egyház testét mindazok az emberek alkotják, akik a világ kezdetétől a világ végéig léteznek.” (Sth III, 8,3.)

A jelen világ is — a maga struktúrájával — mint történeti esemény belép Isten tervébe. A keresztény hivatás egyik lényeges eleme, hogy teret biztosítson az evangéliumi üzenet megvalósításának. Hogy az evangélium üzenetét minden kora embere meghallja, közölni kell azt a világgal (fides ex auditu), mégpedig *a világban elkötelezett keresztények szava és tanúságtétele útján*. És hogy ez a küldetés, — amely az egész egyház küldetése — a keresztény embert betölthesse, szükséges, hogy tisztában legyen kora világának sajátos felépítésével és ezt számításba vegye hite és élete tanúságtételében. Itt tapintunk rá mondanivalónk lényegére: az erkölcsi élet keresztény formáját, a keresztény erkölcsi életet lényegesen színezi és alakítja korunk sajátos problémáira adott válaszuk. Ez az általános elv hatja át a 2. Vatikáni zsinatnak. „Az egyház a mai világban” kezdetű lelkipásztori konstitúcióját. *A mai világ* jellemző vonásai nem azonosak a tegnapi világgal, tehát *karakterjegyei egyfajta felszólítást adnak a keresztény erkölcsi cselekvésre*. Így a keresztény ember az erkölcsi üzenet útján bekapcsolódik Isten tervébe és ez a bekapcsolódás jellemzi isteni elhivatottságát. A keresztény ember új és eredeti állásfoglalására van szükség egy olyan világban, amely már nincs többé az egyház befolyása alatt. Éppen ez a tény veti fel a világ „szekularizációjának” kérdését, mivel a világ szakított az egyházzal és az egyház többé már nem irányítja a világot. Ennek a helyzetnek az elemzése tárja fel a keresztény ember evilági jelenlétének mai formáját.

A keresztény helye a szekularizált világban

Már egészen közhelynek számít, ha a modern világ elkereszténytelenedéséről szólnunk, amely elsősorban a vallási gyakorlatok nagyfokú csökkenésében nyilvánul meg. Még jelentősebb, hogy az egyház kebelén belül is megjelent egy olyan embertípus, akit „harmadik embernek” neveznek. Ez az olyan megkeresztelt ember, aki talán még megőrizte hitét, de rendszerint rosszul érzi magát az egyházban, mert azt zárt, önmagába csukódó rendszernek tartja. Ezt a kényelmetlen érzést még inkább fokozza az a benyomása, hogy a keresztények a világ életéből mindjobban a peremre szorulnak. Hogy jól megérthessük a mai helyzetet és azt, hogy a világ szekularizálódása miként lehet felszólítás a hitre és erkölcsre, — ehhez szükséges, hogy kiemeljünk néhány olyan történeti adottságot, amely jelenünket is meghatározza.

mes világrend" szimbólumának a jellegét. Ez az emancipáció két lépésben történt. Előbb még az abszolút monarchiák elősegítették a *nemzeti-vallási ideológiák* felvirágzását (gallikanizmus, jozefinizmus stb.) annyira, hogy szakadásba kerültek a szentszékekkel is (pl. az anglikán egyház). Azután az ancienne regime-nek, a régi rendnek az eltűnésével az egyháznak már szembe kellett néznie a köztársasági formákkal és csatlakozni a forradalmakhoz. Ezeknek a törekvéseknek a prototípusa a francia forradalom, amely egyszerre fordult a meglévő politikai és vallási rend ellen. Néhány ritka kivételtől eltekintve elmondhatjuk azt is, hogy a modern demokráciák születése többé kevésbé antiklerikális környezetben történt, ami teljessé tette az egyház és a mai világ közötti szakítást.

Kulturális sikon a XVI. századig a reneszánsz eszméje és erkölce az addigi értékeket decentralizálta. Amíg korábban a társadalom Istenre összpontosult és a közös hit lelkesítette, és azt a pápi és teológiai tekintély irányította, most viszont az ember mint olyan került előtérbe. Az ember egyre inkább felfedezte saját magát, fejlődésre törekedett és mindenek előtt szabadságra vágott. Ezeknek az eszméknek áramlása — főleg a tudományok és a bölcsélet terén — hozta létre az alapvető felszabadítást az egyház tanbeli (doktrinális) uralma alól. A XVIII. század a felvilágosodás százada, d'Alembert és Diderot enciklopédiájával adott erre jellemző példát. Annak ellenére, hogy az egyháznak megmaradt a mély befolyása a társadalomra az erkölcsi elvek és az intézmények útján, különösen az alsóbb néprétegek felé, — a szakadás mégis *ténylegesen megtörtént* az egyház és az új világ között. Ez az új világ, ez az újkor fejlesztette ki azokat az eszméket és értékeket, amelyeket napjaink örököltek.

Ki kell itt emelnünk azt a fontos tény, amely megvetette alapját az egyház és a világ közti viszony mai időszerű problémájának. Ez pedig nem más, mint az *egyháznak hosszantartó és szinte teljes visszautasítása mindenfajta emancipációval szemben*. Ez a visszautasítási folyamat egészen a legújabb időkig tartott.

A Galilei eset óta egészen addig a Syllabus-ig (1864), amely visszautasított majdnem minden újkori szabadságra törekvést, — az egyház folytatta eddigi módszerét. A tiltott könyvek indexre helyezésében gyakorlatilag elítélte az újkori bölcséleti és irodalmi művek nagy részét, többek között Montaigne, Descartes, Kant műveit, Diderot enciklopédiáját Rousseau, Voltaire, Comte, Victor Hugo, Dumas, Darwin, Bergson stb. munkásságát. Mindennek súlyos következménye lett. A XVI. századtól kezdve az újkori világ egyre jobban kiszabadította magát az egyház gyámkodása alól, s ezzel deszakralizálta magát — vagy inkább „önmagát szakralizálta” — mivel tudatára ébredt a *társadalmi és kulturális valóságok öntörvényűségének*. Az egyházzal történt szakítás a XIX. és XX. század folyamán lett igazán nyilvánvalóvá, amikor a szakadás intézményessé vált. Amint egykor az egyház oly szorosan egyesítette a vallást és a világot, az most két *egyenrangú, de olyan elkülönült egységgé lett, amely igen gyakran nem is ismeri a másikat*. Amint az elvált házastársak között, úgy itt is az idők múlásával csak fokozódott az „eltérés” egymástól, a kölcsönös eltávolodás. A kialakult helyzet egyre inkább megnehezítette és kihatástalanná tette a kiengesztelődének azon lehetőségeit, amelyek felé azután napjainkban a 2. Vatikáni zsinat tárta ki az utat.

Mert hiszen az egyháznak és a világnak ez a szakadása — ami először Franciaországban vezetett az egyház és az állam hivatalos szétválására — végül is olyan következményeket hozott, amelyek a *hit és erkölcs válságának* okozói lettek korunk egyházában. Elengedhetetlenül szükséges, hogy emlékeztessük ezekre a keresztény embert a vállalt erkölcsi és világi feladatainak világos megértése érdekében.

Az egyház részéről az eltávolodás elsősorban a felszabadult *profán világ újításaival szembeni bizalmatlanságban* nyilvánult meg, különösen a *haladás és szabadság törekvéseivel szemben*. Ezt a bizalmatlanságot gyakran igazolja a világi értékek kettőssége. Az egyház bizalmatlanná vált a modern filozófia fejlődésével szemben, mivel az szakított a skolasztika tanításával, viszont a skolasztika nem törekedett idejében a megújulásra. Valójában „ez a modern világ lassú kibontakozásában mindenben az emberre irányul, hogy azt felszabadítsa. Bár az egyház is adott néhány nagy nevet a szellemi forradalomhoz, — az egyház emberei egyszerűen nem tudták világosan megkülönböztetni éppen a szekularis múlt küzdelmei miatt, a hiteles emberi értékeket. Mivel a múltban hozzászoktak ahhoz, hogy a hitet és kifejezésformáit hozzákapcsolják a középkori egyház világához, ezért nem tudtak mást tenni, mint hogy teljes egészében kárhóztassák az emancipációs magzalmakat, — anélkül, hogy kifejtették és elkülönítették volna az ember törvényes követeléseit az elítélendő túlzásoktól. Az ilyen bizalmatlanság főleg abban bosszulta meg magát, hogy az egyház drámai módon éppen abban a pillanatban volt távol a világtól, amikor megszületett „napjaink világa”. Az egyház nélkül történt meg a humán tudományoknak nagyszerű fejlődése (a fejlődésemelélet, a lélektan kibontakozása), a szabadság sokféle térhódítása, — minthogy ezeket rendszerint úgy értelmezték, mint merényleteket a vallás ellen.”²³

Innen eredően él ma is számos keresztényben a nosztalgia az olyan múlt után, amely egyesítette a vallást egyfajta életmóddal és politikával. Ennek az állapotnak tipikus példáját

szolgáltatja a francia katolikusok egységes visszautasítása XIII. Leóval szemben, amikor felszólította őket, hogy csatlakozzanak a köztársasághoz. A hívő keresztényeknek szinte teljes távolléte fokozta azokat a súlyos problémákat, amelyek az új értékek kettősségéből fakadtak. Így például a francia forradalomban meghirdetett szabadság felvette a kapitalista liberalizmus alakját, ami viszont létrehozta a proletáriátus kizsákmányolásának mérhetetlen igazságtalanságát. Jól tudjuk, mi történt: a keresztények és az egyház emberei inkább azzal voltak elfoglalva, hogy védjék a régi társadalmi rendet, vagy harcoljanak a vallástalanság ellen és még XIII. Leó szociális felszólításait is hallatlanra vették, holott éppen a keresztényeknek kellett volna legérzékenyebben reagálniuk a társadalmi igazságtalanságokra.

A keresztények távolmaradása és bizalmatlansága az új értékekkel és problémákkal szemben még jobban fokozta önvédelmi reakciójukat, ezért régi intézményeik pótlására törekedtek. Az egyház azzal próbálta megvédeni híveit, hogy saját keretein belül teremtett profán intézményeket számukra. Ekkor jöttek létre a különféle egyesületek, politikai pártok, szindikátusok stb. Tehát a *hosszantartó klerikális bizalmatlanság* a modern felszabadult világ új értékeivel szemben nem volt szerencsés magatartás az egyházban, bárhogya is próbálják azt — legalábbis bizonyos ideig — igazolni mondani, a feltörő új értékek kettősségének vesztélye miatt.

Az egyház újra találkozik korával

Napjaink egyházában nyilvánvaló lett, hogy az eddigi visszautasító magatartás tovább már nem tartható fenn, mert önmaga becsukódásához vezet és ezzel végleg elveszti hatását az emberek felé. Ez a tény pedig az egyház önkéntes lemondását jelentené lényegesen küldetéséről, arról ugyanis, hogy jelen legyen az emberek között, nem azért, hogy megítélje őket, hanem hogy segítse Isten tervének megvalósításában. Ezért kellett visszautasítania azt a manicheista látásmódot, amely az egyházat és a világot egymással ellentétes, sőt ellenséges valóságoknak tekinti. Az új magatartással pedig lehetővé kell tennie, hogy a keresztények valóban betöltsék a kovász szerepét a világban.

Ez volt XXIII. János zseniális meglátása, amikor egybehívta a 2. Vatikáni zsinatot: „Az egyház segítően jelen van az emberi társadalom nagy válságánál, amely jelentős változások felé irányul. Míg az emberiség azon fáradozik, hogy eljusson egy új korszakba, az egyházra nagy feladatok várnak és azokat — éppen úgy, mint minden nehéz időben — most is vállalnia kell. Azt kéri az egyháztól, hogy ömlessze át a modern világ ereibe az evangélium örök, éltető és isteni erőit. Ez a világ ugyan büszke a legújabb technikai és tudományos vívmányaira, de ugyanakkor még egy olyan evilági rend következményeit viseli, amely nyomán egyesek az új világot úgy szeretnék megszervezni, hogy azt egészen elvonatkoztatással Istentől...”⁴

Ezekre a megnyitó szavakra visszhangzanak VI. Pál zsinati záróülésen mondott szavai: „A zsinat egyháza nem elégedett meg azzal, hogy csupán önmagáról, saját természetéről és azokról a kapcsolatokról gondoskodik, amelyek Istenhez fűzik, hanem sokat foglalkozott az emberrel is, azzal a konkrét emberrel, aki korunkban jelentkezik... A zsinatot az emberek iránti határtalan rokonszenv jellemzi. Az emberi szükségletek tanulmányozása és felfedezése — amely annál jobban fokozódik, minél nagyobb lesz a föld fia — megragadta zsinatunk figyelmét... Mindez a tanbeli gazdagság csak egyre törekszik: hogy az embert szolgálja.”

Tehát ma egy valóságos „antropológiai fordulatról” van szó, — amelyben a egész egyház mint Isten népe elkötelezte magát. Ez a fordulat azonban súlyos problémákat vet fel, főleg etikai szempontból. Fel kell vennünk a párbeszédet a világgal, találkozni kell vele a maga valóságában, eredetiségében azért, hogy megvalósíthassuk benne az evangéliumot. És hogy ez nem könnyű vállalkozás, azt a 2. Vatikánum elveinek alkalmazásában felmerülő bizonytalanságok és túlzások ma már nagyon jól szemléltetik.

Egy kissé hasonlít a helyzet — a már említett példánk szerint — ahhoz, amikor hosszú idő óta elvált házastársak újból vissza akarják állítani az életközösséget. Ilyenkor nem szabad elfeledkezni arról, hogy elválásuk óta *mindegyik eltávolodott a másiktól* és a maga útját járta. Közben nem ismerte, vagy ami még nehezebb, állandóan helytelenítette a másik életmódját. Fokozatosan megnövekedett tehát az a távolság, ami elválasztja őket az eszmék síkján, az életfelfogás és az érzelmi reakciók területén. Ehhez hasonló a helyzete az egyháznak a világgal való újratalálkozásában, amelyet már olyan régóta vártak a keresztények. És ma, amikor már a megnyílt távlatok fölötti első lelkesedés elmúlt, észre vesszük, hogy milyen messze vagyunk az igazi megvalósulástól. A *kölcsonös bizalmatlanság még nagyon is él.* Mindkét fél részéről fennáll az elengedhetetlenül szükséges hit és bizalom hiánya, amelyet mindkettőnek vissza kell szereznie egymással szemben. Egyik részről — amint már emlí-

tettük — a keresztények távol maradtak és közömbösek kortársaik súlyos problémáival szemben. Nem álltak ki nyíltan, hanem inkább ahhoz a reakcióhoz csatlakoztak, amely elzárkózott a több igazságot és nagyobb egyenlőséget hozó változásokkal szemben. A másik részről személyes antiklerikalizmus, az ideológiai szektátság, valamint a mindent leegyszerűsítő scientizmus sem sokat tett azért, hogy eloszlassa a bizonytalanságot az új világ előmozdítói között.

A jövőre vonatkozóan remélhetjük, hogy a sok félreértés megszűnik. Korunk világi és társadalmi mozgalmakban elkötelezett keresztényei eléggé bizonyították már, hogy hitük nem hogy akadály lenne törekvésekben, hanem alkalmas arra, hogy mélyebb értelmet adjon evilági elkötelezettségüknek is. Sőt jelenleg éppen ezen erőfeszítések segítségével összpontosíthat az igazi problémára: *hogyan találkozhat a mai keresztény legjobban kora embereivel anélkül, hogy „zárójelbe tenné” hitét.* És mindenek fölött hogyan tudja ezek tekintetbevételével bemutatni élő hitének azt a tanúságtételét, amely átleskíti erkölcsi hozzájárulását? Bizonyosan ez a legnagyobb erkölcsi kérdés, amely felvetődik és még megoldásra vár a mai keresztények számára!⁵

JEGYZETEK:

1. Utalás a szerző művére: *Théologie et politique* — a *Politique et foi* kötetéből. Cerdic, Strasbourg, 1972. 132. — 2. *Denzinger-Schönmetzer*, *Enchiridion symbolorum...* 1965. 873. — 3. A szerző művéből: *Pour une théologie de l'âge industriel*, Cerf, Paris, 1971. 311. — 4. A zsinat megnyitásának bullája, 1961. dec. 25. — 5. Erre a kérdésre ad választ a szerző új műveiben: *Vivre en chrétien au XXe siècle*, *Salvator*, I. kötet: *Le sel de la terre*, 1976, — II. kötet: *L'engagement du chrétien*, 1977.

Balázs Pál

VILÁGIAK ISTEN NÉPÉBEN

A laikátus teológiája az Isten népe fogalom megerősödésével párhuzamosan az utóbbi évtizedek ekléziológiájában kapott új lendületet. A zsinat ebben a tárgykörben nem vállalkozott, és nem is vállalkozhatott többre, mint hogy összefoglalja a teológia eddigi megalapozott eredményeit az egyház világi tagjaira vonatkozóan.¹ „Nincs szándékunkban — írta a *Lumen gentium* Világiakról szóló fejezetéhez kiadott nyilatkozatában az előkészítő bizottság —, hogy megadjuk a laikusok ontológiai definícióját, hanem csak annak tipológiai leírását”.²

Az egyház történetében először fordult elő, hogy zsinat foglalkozott a világiakkal, s ezt meg is indokolta: „A szent zsinat — az egyházi rendfokozatok földadatainak kifejtése után — szívesen fordítja figyelmét az úgynevezett világi Krisztus-hívők rendjére. Bár mindaz, amit elmondunk az Isten népéről, egyformán vonatkozik a világiakra, a szerzetesekre és a papokra, mindazonáltal egyes dolgok különösképp a világiakra tartoznak — férfiakra és nőkre — helyzetük és küldetésük alapján.” (*Lumen Gentium*, 30.)

A probléma mélyebb gyökerei

A XX. század közepén már antagonisztikusnak látszott az ellentét, a „laikusok” és a „klerikusok” között. Ennek a jelenségnek az ellenkezőjét mutatják az ősegyház életét tükröző részek az Apostolok Cselekedeteiben (1,15): Péter egy alkalommal a *testvérek között* szólásra emelkedett. — Pál apostol a leveleiben az egyház tagjait így nevezi meg: Akiket Isten meghívott, kiválasztott, akik Jézus Krisztusban megszentelést nyertek. Ebben a megszólításban benne vannak a papok és a hívők egyaránt.³ A Szentírás szóhasználatából az tűnik ki, hogy az első évtizedekben még nincs „megosztottság” a keresztények között, az apostolok is csak „testvérek”.

Kétségtelen tény az is, hogy a „laikus” elnevezés nagyon régi. Eredete a régi görög nyelvben keresendő. A *laosz*, vagy *laikosz* szó a Szentírás szerint jelenti Isten népét, de később, — a görög kultúra egyre erősödő hatására — már úgy jelenti az Isten népét, mint amely szemben áll a nép vezetőivel.⁴ Ez a jelentésbeli módosulás, valamint a keresztény kis közösségek rohamos növekedése, és így szükségszerűen szervezetté válása valóságos éket vert

a nép és a vezetők közé. Lassan kialakult az egyházi jogrend, az egyházi tudományosság és szervezettség. A keresztény közösségek vezetői már csakis „egyházi” dolgokkal foglalkoztak, megélhetésüket az evangéliumban gyökerező jogok alapján biztosították; a nép viszont legjobb esetben csak figyelemmel kísérhette a kibontakozó teológiát; és gyakorlatilag megélője lett a keresztény életnek — mindennapi munkával, családjával, világhoz kötöttségével együtt. A vezetők többé már nem egyesítették magukban a szervező apostolt, teológust és sőtorkészítő kézművest, mint például szent Pál. Az így kialakult helyzetben az egyházban a vezetők, azaz a pápáság mind nagyobb szerephez jutott, s a hívők gyülekezetéből pedig a vezetettek, a hallgatók közössége lett.

Ennek a lényegében „belső” folyamatnak külső eszközei voltak az őszövetség „hagyatékaiként” megmaradt kettéválasztott templom; a szentély a pápáság, a hajó a hívek helye lett. A latin nyelv őrzése következtében a pápáság szinte kizárólagos művelője lett a teológiának, sőt a liturgiának is. A pápáság öltözködésében és életvitelében részben „szerzetesi” lett, részben az „uralkodó osztály” vonásait öltötte magára. Mindezek a jelenségek azt eredményezték, hogy kialakult az egyházban egy olyan szemlélet, mely éles különbséget tett a klerikus és a laikus között oly módon, hogy csak az előbbit nevezte „egyháznak”, az utóbbit pedig „katolikus vallásúnak”. Akárhányszor az egyház történetét is azonosították a pápáság, a szerzetesrendek, vagy a klérus nagy tetteinek (pl. egy-egy nép megtérítése) történetével. A világiak pedig egyre inkább csak a „hallgató többség”-et alkották az egyházban.

A történelemből kitűnik, hogy az egyház akkor kezdte komolyan venni a világiakat, amikor megindultak az újkori felfedezések. Az emberiség megtapasztalta a földi értékek közvetlen jelentőségét, és a maga hasznára kezdte azokat fordítani. Ez a világ értékei felé való fordulás nemcsak tendenciájában volt „laikus” jellegű, hanem művelőinek nagy része is világi hívő volt.

A világiak megtapasztalták, hogy az élet és a világ számtalan területén önállóan kell tevékenykedniük. Képesek megismerni, alakítani, formálni a környezetüket, s eközben egyre hatékonyabb módon válik emberformájúvá a világ.

A keresztény világiaknak a világban elfoglalt új helye az egyházban is érezte hatását. Egyre világosabbá vált, hogy a világiak világi térhódítása visszafordíthatatlan folyamat. Nem mondanak le megszerzett pozícióikról, sőt a gyorsuló tendenciák egyre gazdagabb összefüggésében ismerik meg és veszik birtokukba a világot, s ezzel párhuzamosan növekszik önérjük és önrendelkezésük. Kérdéssé vált, — s itt a teológia kapta fel a „leckét” — hogy a világi valóság szemben áll-e az isteni valósággal? A világ birtokbavétele ellenkezik-e az egyház elé tűzött céllal? A megváltozott új helyzetben az egyház számára feladatot a világiaknak, vagy továbbra is meg akarja őket tartani a „hallgató többség” passzív állapotában? Vajon hallgatni fog-e ez a többség, s ha megszólal, hol szólal meg az egyházban vagy az egyházon kívül? Nem jelent-e törést a világiak életében, hogy a világban „nagykorúak”, az egyházban pedig „gyerekek”, holott egyszerre, egy időben és egy helyen tagjai a kor társadalmának és az egyháznak.

A feltett kérdésre az egyház csak lassan kezdte megfogalmazni a feleletet. Sokan szünek és méltánytalannak érezték helyzetüket az egyházban, s az egyházon kívül, sokszor a látható egyház ellenében szereztek önálló pozíciókat a világban. Ez sokakban később azt a benyomást keltette, hogy az egyház keretei, élete, célja ellentétben áll az evlági keretekkel, társadalmi étellel, az evlági közösség céljával. Az így kialakult szakadékok még inkább növelte, hogy a laikusok meghatározásából a „világi” jegyet ki akarta hagyni. Kánonjogilag pedig negative határozta meg a világit, mint aki ellentéte az egyházban a tisztséget viselőnek: A világi az, aki nem egyházi tisztségviselő.

Ez a megfogalmazás a legutóbbi időkig érvényben volt. A lényeges változás igényét a 2. Vatikáni zsinat szentesítette. Az új megvilágításban az eddigiek pozitív tartalmat nyertek azáltal, hogy az egyházat mint Isten népét határozták meg. Így az egész keresztény élet gazdagságát egyaránt birtokolják a hivatalviselők és a nem hivatalviselők, mert Isten népének minden tagja lényegileg egyenlő, független attól, hogy az egyházban milyen funkciót tölt be. — Ezenkívül a „világiak” kifejezés is pozitív tartalmat kapott. A zsinat az egész keresztény valóságot „világinak” — a világban élőnek — minősítette; csak a klérushoz való viszonyukban mondhatjuk azt a hívekről, hogy világiak. Így kidomborodik az a szempont, hogy a világi és a klerikus csupán egyházi funkcionális fogalom. Ezek után a világi meghatározása már nemcsak kánoni jellegű, hanem teológiailag is pozitív: úgy gyökerezik az egyház lényegében, ahogy azt Krisztus alapította.

E pozitív értelem fokozottabban ráirányította a teológia figyelmét a világiak problémájára. A következő kérdések vetődtek fel: Mit tud hozzáadni a világi a klerikushoz? Milyen egyházi értékeket hordoz a keresztény világi, ami csakis az ő sajátosságai és amit csakis ő bontakoztathat ki az egyházban? Ki a világi hívő a maga teljes pozitív valóságában?

Világiak a zsinat tükrében

A zsinat a keresztény világi fogalmát még csak tipológiaiailag írja körül és ez a következő elemeket foglalja magába: A világiak: az Isten népének tagjai, *nem felszentelték; nem szerzetesek, de sajátos hivatásuk alapján az egész keresztény nép küldetését gyakorolják az egyházban és a világban.* (Vö.LG: 31.)

A világiak azok a Krisztus-hívők, akiket a keresztység Krisztusba iktatott, *Isten népévé rendelt.* (LG: 31.) — Legáltalánosabb alapelemében a világiak fogalma olyan sajátosságot jelöl, ami minden Krisztus-hívőben egy és ugyanaz. *Beletettesülés Krisztusba* a keresztység által, ami egyúttal Isten népének teljes jogú tagságát jelenti.

A világiak egyház-tagsága olyan dolog, amely meghaladja az ember kezdeményező képességét. Az Atya Jézus Krisztus által lehajolt az emberhez, hogy új méltóságot, hivatást és rendet adjon neki és *egy sajátos „kegyelmi rendbe”* emelje az embert. Ebből azonban ki kellett szabadítani a bűn bilincséből. „Ugy tetszett (az Atyának), hogy benne (Jézusban) lakjék az egész teljesség, s hogy általa békiítsen ki mindent a földön és a mennyben, mint-hogy ő a keresztén vérvével békességet szerzett.” (Kol1,19—20) „Benne nyertük el a megváltást, bűneink bocsánatát.” (Kol1,14) Jézus Krisztus hívésüti titkában pedig *eszkatológikus távlat nyílik meg az ember előtt*, mely szabad és biztos utat jelent az Atyához, de csak azok számára, akik hitből fakadóan Jézus Krisztust öltik magukra a keresztységben (Vö.Gál 3,27). Ez azt jelenti, hogy Isten „megegyesíti” és „fölkeni” az embert Krisztusban. Pecséttel jelöli meg, és szívébe árasztja Lelkét (vö. 2. Kor 121—22). Ezért a keresztységben az ember valóban újjászületik a megújulás fürdőjében, hogy az örök élet reménybeli örökösévé váljon (vö.Tit3,5—7). A keresztység aktusában úgy találkozik az ember Krisztussal mint „Fővel”, a többi megkeresztelt emberrel pedig mint „testvérrel”, akik tagjai a Főnek is és egymásnak is, és így egyetlen tettet alkotnak Krisztussal (vö.1Kor12,13).

A világiak egyház-tagsága a krisztusi alaptól következik, hogy a pap és a világi keresztény léte és cselekedete közös alaptól ered és közös területen, azonos célra irányul. A világiak is felelősek az egész egyház sorsáért, és nemcsak a papság. Ezzel a zsinat nemcsak a világiak passzív szerepének szemléletét vetette el, hanem azt is, hogy az egyházat a papság, a világot pedig a hívek munkaterületének tekinték. E megfogalmazás következtében az egyház jog negatív kánoni meghatározása⁸ automatikusan megszüntetnek tekinthető. Világossá vált a világiak és a papság funkcionális különbsége, mert mindnyáruk életének és cselekedetének közösségi jellege került előtérbe. — Ugy látszik azonban, hogy a funkcionális különbség miatt a pap és a világi között egy bizonyos ellentét megmaradt. Az egyház tagjai közti „ellentétet” csak úgy lehet helyesen értelmezni, hogy ha életüket és cselekedetüket átjárja az egymást kölcsönösen kiegészítő egymásrataltságot tudata. Így az egyház minden tagja a maga teljességében bontakoztathatja ki keresztény egyháztagságát.⁹

A világiak hivatása

A zsinat meggyőződése, hogy a világiak sajátosan *részesülnek Krisztus hivatásában*, és küldetésük gyakorlása az egész keresztény nép számára különösen jelentős. A világiak küldetésének sajátossága, hogy *hivatásukat nemcsak a világban, hanem az egyházban is gyakorolják.* Ez a hívek világi karaktere, amely különös módon sajátosságot biztosít nekik s ebből következik világi hivatásuk.¹⁰

A hívek úgy fordulnak a világ felé, mint sajátos egzisztenciával felruházott egyháztagok. A világi élet sok tényező egymásrahatásától állandóan mozgó valóság, amelyben az egyes személyeknek megvan a földi munkájuk, feladatuk a családban és a társadalomban. A világiak az evilági életrend keretei között keresik Isten országát és építik a földi rendet.

Mi ez a földi rend? — Minden, ami az ember anyagi és szellemi kibontakozását szolgálja. Beletartozik a civilizáció fejlesztése, a tudomány művelése, a kultúra egyéb ágainak elmélyítése, a politikai és gazdasági élet javainak munkálása.¹¹

A világi híveket mégsem jellemezhetjük csupán bizonyos világi aktivitással. Benne élnek a világban is, és az egyházban is. Aktív munkát vállalnak mindkétben.¹² Mindkét „helyen” sajátos hivatást öltenek be. Hivatásuk mindenestül megfelel az egyház természetének¹³ is és a világ természetének is. A világnak Krisztus árcvónásait kell magára öltetni. Ezért a keresztény ember világi hivatása a szó szoros értelmében megfelel a világ természetének.

A világiak sajátos hivatását nem képesek ellátni sem a papok, sem a szerzetesek. Következésképp a világi hivatás kibontakoztatása sem tőlük várható. Erre mutat rá a zsinat is: a világi élet helyes kibontakozását a hívőknek kell magukra vállalniuk, mint sajátos feladatot. Tevékenykedjenek ezen a téren nyíltan és határozottan az evangélium fénye, az egyház szelleme és a keresztény szeretet ösztönzése szerint. Mint polgárok működjenek köz-

re polgártársaikkal, latba vetve szaktudásukat és sajátos felelősségtudatukat. De mindig és mindenben keressék Isten országának igazságát, s mellett igazodjanak az egyes korok és helyek különböző körülményeihez." (Világiak apostolkodásáról hozott határozat — Apostolicam actuositatem, 7.)

Természetesen a világiak világi hivatásának kibontakoztatásában is érvényes a tagok kölcsönhatása. Ezért a látható egyházban a papság részéről meg kell kapniuk azt a hatékony segítséget, ami csakis a papság speciális küldetésétől várható. A világiaknak az egyházban és a világban betöltött hivatása nem azt jelenti, hogy a papságnak csökkent volna a felelőssége, szerepe, illetve beszűkült volna hivatásterülete, hanem arról van szó, hogy a zsinat helyreállította a tagok közti egyensúlyt, mely a világi hívek megbecsülését, hivatásuk elismerését jelenti, s ezáltal új távlat nyílt meg az egyház előtt.

A világiak különféle munkaterületei

A világiak sokféle munkát végezhetnek az egyházban is és a világban is. — A világiakról szóló dekrétum a következő munkaterületeket sorolja fel: "... az egyházi közösségeket, a családot, az ifjúságot, a társadalmi környezetet, a nemzeti és a nemzetközi életet. Mint-hogy pedig napjainkban egyre fokozódik a nők tevékeny szerepe a társadalmi élet egész területén: igen jelentős dolog, hogy egyre nagyobb szerep jusson nekik az egyházi apostolkodás különféle területein is." (Vil.ap.9.)

Első helyen szerepel az „*egyházi tevékenység*.” Elsősorban arról van itt szó, hogy a hívek papjaikkal együttműködve egyházközségük keretei között dolgozzanak. Vigyék oda sajátos problémáikat és a világ gondjait; vitassák és oldják meg azokat a közösség erejére támaszkodva.¹³

Az egyház és így egy konkrét egyházközség központi élettevékenysége a *liturgia*, melyből erejét meríti. A világiaknak a liturgiába történő cselekvő bekapcsolódása megszüntette azt a korábbi ellentmondást, hogy a liturgia érthetelenné vált a nép számára, minthogy a papság kiváltságává kövült. Az aktív részvétel a hívek általános papságának egyik kifejezője.¹⁴

A hívők a *szenzségek kiszolgáltatásának* nemcsak alanyai, hanem bizonyos fokig részesei is. Egészen nyilvánvaló ez a házasság esetében. Fennáll elvileg a keresztségnél is. A világiak szentségkiszolgáltató tevékenységét azonban tovább lehetne terjeszteni például, ha a betegek mellett dolgozók kaphatnának megbízást az áldoztatásra; vagy pedig világi hívő tölténé be házasságkötések esetén a hivatalos egyház tanúi szerepét stb.

A világi apostolkodás egész skáláját lehetne kiépíteni. Még az is felvetődik, hogy lehetséges-e a papi renden belüli további tagozódás? Különösen a hivatások megfogymoztatása miatt nagy segítség lenne a világi foglalkozású hívők bevonása egy-egy sajátos területre. Ha kisebb szentségi fokozatokat is megkülönböztetnénk, akkor például orvosok és ápolók — férfiak és nők egyaránt — felszentelés révén lelki orvoslást is tudnának nyújtani, például a betegek kenetének feladása által.¹⁵

A világi hívő *ige-szolgáltatásának* lehetőségéből következik, hogy az igehirdetés nem a lelkipásztor magánvállalkozása, hanem az egész nép ügye. Ezért helyettesítheti bármelyik arra alkalmas hívő a „hivatalos” igehirdetőt, a felszentelt papot. Elsősorban ott, ahol erre szükség van. De elképzelhető ez a lelkipásztor mellett, jelenlétében is. Például a hitoktatás keretében, bibliaórákon, temetésen, más szertartásokon, sőt a szentmisében is.

A világi hívő igazi apostoli területe a *felnőtt társaik körében felmutatott tanúságtétel*. Itt vetődik fel a kérdés, nem kellene-e az egyházközségeken belül kisebb családias közösségeket létrehozni, melynek vezetője nem lenne felszentelt pap, hanem megfelelő felhatalmazással rendelkező világi hívő.

Bármilyen formában vett ige-szolgálat mellett számos más lehetőség is kínálkozik a világi hívő számára, hogy *bekapcsolódjék az egyház életébe*. A zsinat hangsúlyozta, hogy a hívőknek latba kell vetnie szakértelmét, felkészültségét, minden olyan probléma megoldásában, mely felvetődik a helyi közösségekben. (Vil.ap.10.)

A világi híveknek felelősséget kell éreznie és viselnie az egyház minden életmegnyilvánulása, — fennmaradásának anyagi feltételei iránt is. Ez azonban nem azt jelenti, hogy egyetlen „joga” az adózás. Mindenhez hozzászólhat, ami a közösséget érinti, és hozzá is kell szólnia, még a „lelkiekhez” is (szentbeszéd, ünnepek levezetése, betegellátás kérdése stb.). Van olyan vélemény is, mely szerint minden olyan ügyet, amely nem kifejezetten lelkipásztori (így adminisztrációs, irodai, karitás stb. munkát), világi hívőkre kellene bízni.¹⁶

A hívő apostolkodása nemcsak azt jelenti, hogy köze van a templomi és plébániai élethez. *Egész élete apostoli* lehet, ha liturgikus élménye „odakint”, az életben hoz gyümölcsöt.

A zsinat a világi hívőt éppúgy *Krisztus műve folytatójának* tekinti, mint a papságot.

A Szentírásra támaszkodva elismeri, hogy a Szentlélek a maga kegyelmeit, karizmáit szabadon adhatja azoknak, akik az intézményt, a hivatalt képviselik, de adja olyanoknak is, akik hívő tagjai az egyháznak. Ez a meggyőződés vezette a zsinatot, amikor a papságnak ilyen utasításokat adott: Ismerjék el és növeljék a világi híveknek azt a méltóságát, ami kijár nekik az egyházban. Vizsgálják meg a lelki adományokat, hogy valóban Istenről erednek-e, a valódi karizmákat, akár egyszerűek, akár jelentősebbek, örömmel ismerjék el és fejlesszék.

A világi hívő tanúságtételét teljességgel a *családi életben, a társadalmi környezetben* valósítja meg. Erre mutatott rá VI. Pál pápa 1970-ben a *magyar kereszténység* millenniuma alkalmából írt apostoli levelében: „... Kedves hívek, kiváltképpen kérünk titeket, hogy pótoljátok azt, amit paptestvéreitek elvégezni nem tudnak, legyetek azon, hogy otthonotokban, családtagjaitokban, az emberek között, akikkel érintkeztek, az evangélium világosságát soha el ne homályosodjék.”¹⁷

Az egyház „*otthoni szentélye*” mindenekelőtt akkor valósul meg, ha „a keresztény hitvestársak a kegyelem munkatársai és a hit tanúi egymásnak, gyermekeiknek és a család egyéb tagjainak.” Családi tanúságtételük úgy felel meg a jelen feltételeknek, ha részévé válik a zsinat által szándékolt pasztorális megújulásnak, melyben az egyház tevékenységét minden hívőnek „a maga helyén” vállalnia kell. A cselekvő jószándék mellett ez *szemléleti felkészülést* is igényel. A modern üdvtörténeti beállítottságú teológia a *családi nevelés és katekézis* jelentőségének hangsúlyozásakor a természetjogi alapok mellett sokkal erősebben hivatkozik a hittel felismert alapokra: a Krisztus-misztérium és a házasság szentségének szoros üdvrendi kapcsolatára.

A *családi tanúságtétel* közül a következőket sorolja föl a zsinat: „Örökbefogadni az elhagyott gyermekeket, védelmezni az idegeneket, segíteni, tanáccsal és anyagiakkal támogatni az iskolákat, az ifjúságot, segíteni a jegyeseket, hogy jól előkészüljenek a házasságra, gondozni az anyagi vagy erkölcsi válságban levő házastársakat és családokat, az öregek számára nemcsak a szükségletükről gondoskodni, hanem a gazdasági haladás gyümölcseiből is méltányosan részesíteni őket.”

A keresztény család evangéliumi szellemű életével teszi teljessé apostoli hivatását. „... a keresztény családok akkor tesznek módfeletti értékű tanúbizonyságot Krisztusról a világ előtt, ha egész életükkel ragaszkodnak az evangéliumhoz, és jó példát mutatnak a keresztény házasságra.”¹⁸

A *társadalmi magatartásnak*, erkölcsnek és törvényeknek Krisztus szellemében való átalakítása olyannyira a világi hívők feladata, hogy más nem is vállalhatja helyettük. A munka, a munkavégzés körülményei, a hivatás teljesítése, a tanulmányok, a lakóhely, a szabadidő és társas együttlét mind olyan alkalom, amely lehetőséget nyújt az apostolkodásra.¹⁹

A keresztény tanúságtételnek mérhetetlen nagy területei kínálkoznak még nemzeti és nemzetközi viszonylatban... (Ezért) a közügyekben jártas, a hitben és a keresztény tanban kellő módon képzett katolikusok ne utasítsák vissza a közügyek intézését... (Vil.ap.14.), mert ezzel nagy szolgálatot tesznek mind saját nemzetük, mind az összemberiség közös javára.

JEGYZETEK:

1. *Edward Schillebeeckx*: Die typologische Definition des christlichen Laien; *G. Barauna*: De Ecclesia, Herder, 1966. II. kötet, 281—282. — 2. *Bonaventura Kloppenburg*: Abstimmungen und letzte Änderungen der Konstitution; *G. Barauna*: i. m. I. kötet 104—124. — 3. *Gál Ferenc*: Zsinat és korforduló, Sz.I.T. Bp. 1968. 140. — 4. *E. Schillebeeckx*: i. m. 270. — 5. *Gál Ferenc*: i. m. 140. — 6. *Franz König*: A zsinat mérlege, Bécs, 1968. 30—31. — 7. *E. Schillebeeckx*: i. m. 269—271. 8. *Vö. CIC. Can. 107. 948—950*; — 9: *E. Schillebeeckx*: i. m. 278—279. — 10. *Lexikon für Theologie und Kirche*; Das zweite Vatikanische Konzil, Herder, 1969. I. kötet, 265. — 11. *Gál Ferenc*: i. m. 143. — 12. *E. Schillebeeckx*: i. m. 280. — 13. A 2. Vatikáni zsinat, Zsinati Munkaközösség, München. 1967. 179. — 14. *Vö. Instructio a liturgiáról*, 1967. május — 15. *Sintas Louis*: Pluralisme dans l'Église, Paris, 1968. 339. — 16. *Ferdinand Klostermann*: A pap és laikus a holnap egyházában. Teológia 1967/2. 115. — 17. *VI. Pál pápa* apostoli levele a magyar kereszténység millenniuma alkalmából, Mérleg, 1970/4; különnyomat 6. lap — 18. *Gravissima Educationis* 2. — 19. A 2. Vatikáni zsinat; i. m. 182.

lasszák őket — fel kell ismerni őket, hogy az egyes feladatok ellátására kapott adottságaik, adományaik, — a karizmák — nem lehetnek ellentétben egyháztagságukkal, sőt éppen ezen adományok segítségével tudják ellátni az egyházi közösségek belüli fontos feladatait. Az egyéni adottságoknak és az egyház intézményes feladatainak bármiféle szembeállításra akadályozója lenne az igazi keresztény cselekvésnek. A Krisztus-alapította egyházat kezdetől a Szentlélek erősíti és nem utólagosan vagy másodlagosan. Krisztus Léleke, Ő, aki az Atyától árad és az Ő erejével válik Isten népe, a hívők közössége, az egyház, az üdvösség egyetemes szentségévé.

J. Bosc teológus felhívja a figyelmet azokra a szélsőségekre, amelyek gyakran zárt okozhatnak a keresztény cselekvésben: Az Ige könnyen embercsontvázzá, a merev formulákba zárt Krisztus pedig elvont dogmává zsugorodhat kezünk között. A Biblia holt betűvé válhat. Az intézmény öncéllá lehet, amely végül önmagába csukódik. De hasonló kockázatot jelent a Lélek elválasztása az Igétől: ez az út hamis illuminizmusba, tartalmatlan érzelmeskedésbe vagy a pusztá aktualizmus szélsőségeibe torkollik. Az Igét megmerevítő könnyen a Lélek tagadója lesznek, viszont mások éppen a Lélekre hivatkozva akarják igazolni lelki-vallási anarchiájukat. Az egyház története bőven szolgáltatott példákat az ilyen részleges egyensúlyvesztésekre.

Alkalmasság a keresztény cselekvésre

Az egyházat mint tanulóközösséget mutatja be Günter Biemer freiburgi katechéta-professzor, (Gemeinde als Lerngemeinschaft, Diakonia, 1974/4.) Az egyház életé tanulás és fejlődés nélkül megakad. Ezt éppen a világi hívek érzik legjobban. A hívek és a papság egyaránt tudják, hogy az evangélium meghirdetett igazságai a gyakorlatban csak részben valósulnak meg. Ebből ered a feszült törekvés a mindig többre, a változás és változtatás felé. A tapasztalásból és belátásból fakadó változtatás igénye pedig nem más, mint a tanulás készsége. Különösen akkor fokozódik ez a feszültség, amikor egy társadalomban az értékirányulás, a világnézet és az értelmi horizont változóban van. Aki ebben az órában a szabályok merev falai mögé zárkózik, azt az ilyen védekezési mechanizmusok az azonosságai válság felé sodorják. Ezért elmondható, hogy az egyházban a tanulási készség, az újhoz való alkalmazkodás elutasítása lélektanilag a hitetlenség állapotával egyenlő.

Jézus módszere, hogy a változásra, az új keresésre indított bennünket ugyanakkor Ő marad egyházi és üdvösségi életünk maradandó bázisa: „Senkisémtől új bort régi tömlőkbe, az új bor új tömlőbe való!” (Mt 9,17) Az új felé fordító tanulékonyág szabadságra és szeretetre indít, mellyel másokat is lélekben szabadabb teszünk és megalátljuk az együttműködés alapját. A keresztény tanulékonyág felindítja bennünk a reményt, mert meglátjuk az üdvösségre vezető utat, amint az Úr mondja: „Mindenedetl újja alkotok!” (Jel 21,5) Ezt a tanulási készséget és igényt kell a mai egyházi és plébániai közösségeknek magukévá tenni. A legkisebb közösségekben is meg lehet valósítani a keresztény felétképzés valamilyen alkalmas formáját, amely közvetítő jellegű a tudományos teológia és a közösség tényleges hitgyakorlata, és hitismerete között. Jól tudjuk, hogy hitünk és annak közlésmódja, helyek és korok szerint változik. Ez az, amit Karl Rahner „epochale Gefälle”-nek, korok szerinti megfélemlésnek nevez. Az ősszegyház egységén belül a hit megvalósulása sokféle lehet, ezen belül nekünk kell tudatosítanunk sajátos életterünk keresztény formáit. Az egyház tanulása, fejlődése kihat az adott társadalomra és életre is előnyére válik. — Amíg az egyházi közösség arra törekszik, hogy felajánlja mindenkinek a tanulás lehetőségét, — az egyén számára az a kérdés, hogy

Az elvi igény meghatározása után néhány gyakorlati példát mutatunk be. A tanulás fogadják be a keresztény igazságokat. Az érdeklődők háromféle típusával számolhatunk; ezek a nem-keresztények, a teljes keresztények, és a „választható” (válogatos) keresztények. Ma az utóbbiak vannak többségben. Ők azok, akik csak részlegesen azonosulnak az egyházzal és önkényesen kiválogatják „kimazsolázzák” a tanítási és erkölcsi részeitől azt, ami nekik tetsző, megfelelő. Az önkényesség alapját a vallás szabadságban látják. Nemcsak a vallás elfogadásában szabadok, hanem döntésük utáni magatartásukat is egyfajta bizonytalanság jellemzi. És mivel csak egyes igazságokat fogadnak el, elszakítják a keresztény hit és az élet belső, szerves összefüggését. Oda-vissza áramlanak az egyházba, rendszerint csak az élet alaphelyzetében vagy a válságszituációban jelennek meg. — Ezért úgy is mondhatjuk, hogy ők jelentik a hívők és hitetlenek közötti átmenetet. Hisznek ugyan, valami felsőbb lényben, de részlegesen vesznek egyes szertartásokon, de a szentségek gyümölcsöző felvételét nemigen ismerik. Gyakran hiányzik belőlük a Krisztussal való személyes kapcsolat, a bűn elismerése vagy a bűnösség tudata. A mai egyházi közösség egyik jelentős nehézségét ezek a keresztények okozzák, mert az egyházi lehet bűnösök közössége, de sohasem a hitetlenek közössége. — írja Paul M. Zuhner passai pásztorálteológus.

(Auswahlchristen und Sozialform der Kirche, Diakonia, 1975/3.) Ebből a tényből az is kitér, hogy a sértetlen keresztény hit továbbadása és az egyházközségek tanúsága milyen szorosan egymásra utalt. A megújulás „történeti helyei” ezek, ahol a tagoknak a hit teljes életét kell bemutatniuk és élniök. Az egyházközségek a helyi igények szerint különféle csoportokat alkotnak. Ezek elrendeződése a policentrikus integráció, azaz a többközpontú egységesülés felé mutat.

Az utóbbi években az egyházban — a régi szerzetesrendekhez hasonlóan — zárt egységekbe tömörült, mélyebb lelki igényű hívő közösségek is keletkeztek. Ezek önmagukat „teljes keresztényeknek” nevezik, és a véleménybeli és magatartási uniformitás jellemzi őket. Ezek olykor az egyházi közösségek többi tagjait „másodrangú keresztényeknek” tartják, a közösség szolgálatától pedig visszahúzódnak. Az ilyenek alkalmatlanná válnak a mai egyházi igények és az evangéliumi küldetés betöltésére.

Az emberek nagy része azonban kereső-jóakarátú várakozással tekint az egyházra, de könnyen elsodorhatják őket az új, érzelmi-fanatikus, egyházon kívüli vallásos csoportosulások. Ezért pontosan ismertetni kell a hívekkel, hogy az egyház az üdvösség látható jele, ugyanakkor közösségi, társadalmi realitás is. Szükséges meghatározni azt is, hogy ki az, aki az egyházhoz tartozik. Bár az egyház az üdvösség egyetemessége miatt elvileg nyitott bárki felvételére vagy újrafelvételére, az egyházhoz-tartozás határai azonban kifejezettek, de sohasem lezártak, hanem átláthatók és átjárhatók.

Az egyháziasság, azaz az élő egyházhoz tartozás jegeit Michael Sievernich (München) foglalja össze (Wann ist man kirchlich? Diakonia, 1975/3.). A köztudatban a „templomba járást” szokták említeni, de ez önmagában még nem fejez ki mindent. Pontosabban így fogalmazhatunk: az igazi egyháziasság jellemzője a hitigazságok együttes elfogadása, az egyházi közösséggel azonosult magatartás, erkölcsi normák elfogadása, aktív részvétel a liturgiai és szentségi életben, és az egyháznak, mint a hívők közösségi intézményének elfogadása. — Charles Y. Glock vallásszociológus tágabb dimenziókat jelöl meg: vallásos élmény, vallásos hit, hitismeret, vallási gyakorlat és a vallási élet felismerhető hatása az adott személyiségben, amely kisugárzik környezetébe. — Az egyháziasság jegeinek összességét egy személyben megtalálni ritkán lehet. Amint már említettük, ma többnyire csak részleges azonosulással találkozunk. Gyakori az is, hogy szétváljék a vallásosság az egyháziasságtól. Az utóbbi feltételezi a történelmi egyház életének belső vállalatát, a mindig megújuló tanítást, az erkölcsi és liturgikus életet. A közelmúlt vallásos élménykeresése mellett ismét egyre inkább előtérbe kerül a vallás tudásának, a hitismeretnek a jelentősége. Emiatt nő az igény a felnőttek vallásoktatására vagy magasabb fokú képzésére. Sajnos, a sokféle próbálkozás európaszerte sem tudott könnyen használatos, olcsó és népszerű könyveket a korszerű hitismeretről közzétenni. Nem váltak be a rövid hitformulák sem. Az ilyen összefoglalásokat csak azok értékelhetik, akiknek már élményük és előzetes, többirányú és bővebb ismeretük van a közölt anyagról. Sokat segít viszont az érdeklődőknek a kötetlen beszélgetés a teológiaiailag képzett világiakkal, egyénileg vagy akár csoportosan a szentségi előkészítések alkalmával. Minden aktív kereszténynek szorgalmaznia kellene vallási továbbképzését. Az alkalmi igehirdetés is előnyös: esketés, temetés alkalmával, a keresztelei ünnepeken, — amennyiben felkeltheti a közömbösök érdeklődését, de a kapcsolat további kialakítása már a közösség feladata.

A keresztény cselekvés „helyei”

Az elvi igények meghatározása után néhány gyakorlati formát mutatunk be: milyenné válhat a jövőben egy plébániai közösség szerkezete. Az egyházi közösség jövő formáját a kétirányból jelentkező feszültség érleli, — írja Josef Bommer, a luzerni pasztorálteológus (Zur Integration des Laienteologen in die Gemeinde, Diakonia, 1975/1.). Egyrészt a mai életstílus kívánja az új plébániai modelleket, másrészt a szorongató paphiány. A gyakorlati megoldások jelenleg három alapforma köré tömörülnek:

I. Team-plébániák, II. papnélküli plébániák, III. szakosodott plébániák

I. A team-(csoport)-plébánia olyan közösségi összetételt kíván, amelynek minden tagja saját alapfeladata mellett más és más témakörben is szakosodott. Eddig egy nagyobb plébániát egy plébános vezetett, neki voltak alárendelve a káplánok. A nők rendszerint házvezetők, takarítók, legfeljebb adószedők és kántorok lehettek. Ma Svájc városaiban egy nagyobb plébánián a plébános egy helyettessel (káplán), egy főfoglalkozású laikus teológus a felnőttek oktatására, egy hitoktató (nő) a gyermekekkel való foglalkozásra és egy szociális, egészségügyi tanácsadó és munkatárs (nő) alkotnak egy közösséget. Ezzel az átalakulással meg-

szűnik a plébánia „hivatali”-jellege és kooperációs csoporttá alakul. Az átszervezés szentírási alapja a szentpáli karizmák szellemében történik a testvériség, a kollegialitás, az embertársi szolgálat (diakonia) és a munkamegosztás alapján: „A lelki adományok... a szolgálatok különfélék... mindezt azonban egy és ugyanazon Lélek műveli” (1Kor 12,4.11.) az egyház közösségi célja szerint. Az összetartó erő nem a tekintélyt parancsoló alárendelékenység, hanem a testvéri együttműködés. Ez utóbbinak alapja egyrészt a hívek közvetlen részvételése az általános papságban, másrészt sokféle testi-lelki szükségletük kielégítése. A világiak végzik a tanítást: a felnőttképzést, katekézist, a szociális munkát, de részesednek a lelkipásztori tevékenységben is: felolvasók, önálló igehirdetést tartanak, áldoztatnak, ügyintézők. A papnak csak a szigorúan kultikus hatáskört tartják fenn. A team-plébánia előnyét a pap is megéri, mert mentesítik a túlterhelés alól, végezheti saját munkáját, előkészítik feladatát, és terveiben nem marad magára. Fellazul a papságban, a ma annyira terjedő sikertelenség, szerepbizonytalanság és azonossági krízis érzése. A lelkipásztori életben a régi cím és rang helyett a funkcionális feladat kerül előtérbe. A plébánia így valódi munkaközösség lesz, papok és világiak együttes közössége, a szentségi élet, a hitképzés, a szociális és lelki tanácsadás és a közösség vezetési feladatainak megvalósítására. Így lesz a plébánia a papok és laikusok teamjévé.

A szakcsoportok más formát is ölthetnek: a papok szakcsoportja, akik egy központban (városközpontban) laknak és kijárnak a lakótelepekre, faluközpontokba, különböző típusú egyházközösségek ellátására. — A laikusok csoportját az egyházközösségben összegyűlt és kipróbált világiak alkotják, akik teológiai tanulmányt végezhetnek, átveszik a felnőttoktatást, ellátják a papnélküli egyházközösségeket; egy idő után ezek a „viri probati”, nők férfiak papszentelésre is javasolhatók. Különösen fiatal férfiakra van szükség, hogy ezzel egyensúlyozzák a klérus elöregedését. (Vö. a Svájci Püspöki Szinódus határozata 1975. nov. 30.)

Wilhelm Stammkötter dómplébános a münsteri püspökség tapasztalatait közli, ahol a már eddig is működő lelkészsegítők és lelkészsegítőknök mellé elsőnek állították munkába a laikus teológusokat és teológusnőket (Neue Mitarbeiter im pastoralen Dienst, Diakonia, 1973/5.). A világi teológusok itt teljes hittudományi akadémiai végzettséggel a püspökség szolgálatában állnak, de rendszerint egyéb szakmával is rendelkeznek: szociológiát, pedagógiát, pszichológiát, vagy karitásztudományt végeznek.

A gyakorlati lelkipásztori szolgálatra készülők kétéves gyakorlat után szakfőiskolát végeznek (Padernornban), utána katekézis oktatást és egyéb lelkipásztori szolgálatot teljesítenek. Függetlenül munkaerők, a püspökség fizeti őket. (Megemlítjük, hogy ezekben az egyházi közösségekben nem az anyagiak, hanem a papi hivatás hiánya okozza a nehézséget.)

II. Pap nélküli plébánia. Bármennyire is sajnálatos, számolni kell olyan esetekkel is, amikor a plébánia pap nélkül marad. Ezt az állapotot nem lehet véglegesíteni, a hiányzó pap pótlására különféle megoldásokat keresnek, miközben az egyházközösségi világiak folytathatják működésüket. A keresztény közösségeknek, mint egyházközösségeknek maguknak kell ellátniuk a lényeges funkciókat: igehirdetést, diakóniát, liturgiát. Az egyházközösségi világiak folytatják a plébániai katekézist, felnőttek oktatását. De egyesek vezethetnek igeistentiszteleteket is, mások áldoztatnak. A karitászmunka és egyéb segítőszolgálat, mint folyamatosan működő szervezet továbbra is végzi munkáját. — Majd igyekeznek alkalmi papot szerezni, a környékből bejáró szerzetest, nyugdíjast. Időnként felbukkannak a „lelkipásztori gyors szolgáló” papjai, akik misét mondanak, gyóntatnak, a betegeket ellátják és tovább mennek. Az ilyen „rohamszerűen” végzett papi szolgálat azonban nem lehet tartós, mert nem tudja a hívek bizalmát megnyerni, személyes kapcsolatát kiépíteni. A paphiány különféle pótlása helyett mindinkább arra szorít a mai helyzet, hogy az egyházközösségeknek önállósodniuk kell. Szükséges, hogy a püspökök ismerjék az évtizedek óta hivatásszerűen dolgozó egyházközösségi világiakat, és közülük jelöljenek ki alkalmas személyeket papszentelésre — írja Heinz Fleckenstein, würzburgi pasztorálteológus (Gemeinde ohne Priester? Diakonia, 1976/1.). A szükséges továbbképzésről működés közben is gondoskodhatnak (képzés nélküli tanítók továbbképzése mintájára). Az osztrák, svájci, mindkét németországi helyi egyházak már bátran megtették ebben a kérdésben is a szükséges első lépéseket (Lásd: Levél az NDK-ból, Elfride Kiehl cikke, TEOLÓGIA 1976/1.).

III. Szakosított plébániák. Ahol a helyi egyházak vezetői jól képzettek és elég rugalmasak a kor igényeire, az eleven közösség kialakításánál szem előtt tartják a plébánia területének konkrét helyzetét. J. Goldbrunner, regensburgi teológiai professzor „Közösségi modellek” (Gemeindemodelle) címen az 1974/75. évben pasztorálteológiai szemináriumot indított, ahol a keresztény közösségek helyi igényeit mérték fel. Ennek megfelelően plébániatípusokat próbálnak kialakítani, és a jövő lelkipásztorait és világi munkatársait képességeik irányában szakosítani (Franz Reger: Gemeindemodelle. Diakonia 1976/2.). Az 1976. évi Bécsi Lelkipásztori

Napokon Karl Röhner professzor előadása után öt működő szakosított plébániát mutatták be (Vö. *TEOLÓGIA* 1977/2). Az éppen aktuális plébánia szerkezetét az antropológiai, gazdasági összetétel, a hívek képzettsége, helyzete és szükséglete határozza meg. Itt csak felsorolászerűen nevezzük meg véveket a plébániai formákat: „*plébánia* mint az emberek közötti közösség...”

— **Lakótelepi, nagyvárosi plébánia.** Eleinte nagy az elszigetelődés. Sok a fiatal és az otthon tartózkodó idős személy. Csoportok alakításával lehet kielégíteni a különböző lelki igényeket ehhez számos világi munkatársra van szükség.

— **Iparvárosi plébánia.** A hívek nehéz munkát végeznek, fáradtak. Nincs időjuttatottság és részfoglalkozást! A lelkipásztor a hívek jól végzett munkáját állítsa be az üdvösség szolgálatába. Vasárnap rövid mise, tartalmas igehirdetés. A világiak feladata főleg a liturgikus és karitász szolgálat.

— **Falusi plébánia** régi formája lassan megszűnik. Van, ahol még igénylik a vásármapi hosszabb énekes misét, ünnepélyesebb prédikációt. Hétköznap azonban szinte semmire sincs idejük, mert a sok „pendlő”, aki a közeli városokban dolgozik, csak aludni tér haza. Egyházközségi munkára nehezen indíthatók.

— **Üdülőhelyi és turista plébánia.** A lelkipásztornak alkalmazkodnia kell a kirándulók, illetve az üdülők programjaihoz, akik a rövid, könnyed igehirdetést, a hitgazságok összefoglalását igénylik. Állandó gyóntatói szolgálat! Sokaknak csak az üdülés alatt van idejük lelki dolgaikat rendezni. Legyenek olvasó asztalok a templom egy alkalmas sarkában. Többnyelvű könyvet, többnyelvű kiírást és istentiszteletet! Ezek megszervezése a világiak feladata.

— **Plébániaközpont.** Kis plébániák és szétszórt lelkészcsoporthoz központként alakul. Innen járnak ki a lelkipásztorok a kápolnába misézni, itt vannak a betegek ellátására; a kórházszolgálatra, és a katekézisre felkészített papok. Itt lehet viszonylag gyorsan különféle szentségi előkészítést kérni: keresztre, első gyónásra, házasságra stb.

A munkatársak kiválasztása

A plébániai munkatársak alkalmazásának megállapítását és beillesztését a nagy tapasztalattal rendelkező *Dortmundi Ferences Közösség* állította össze (*Werenfried Wessel: Mitarbeiter gewinnen für den Gemeindedienst, Diakonia, 1973/5*).

A munkatársak tizparancsa:

1. A munkára jelentkezés saját elhatározásból és benső indításból fakadjon. Az érdeklődő maga válassza meg lehetőség szerint tevékenysége helyét és munkája típusát.

2. A közösség pontosan körvonalazza a vállalt feladatot; időbeli elfoglaltságok szerint is.

3. Ne legyenek kettős funkciók: egyiknek mindent, másikkal semmit! A jogok és kötelezettségek helyes elosztása biztosítja az arányos együttműködés lehetőségét.

4. Az együttműködés alapja a team-munka: mindenki jól ismerje saját munkakörét, képezze magát és mielőbb speciális képesítést szerezzen.

5. A vezetés stílusa legyen munkatársi, testvéri jellegű.

6. A világi munkatárs nem „kisegítő”, hanem éppen úgy tagja Isten népének, mint a papnő.

7. Az érintkezési stílus legyen ennek megfelelő, nem felsőbbrendű, de nem is bizalmaskodó.

8. Az egyéni felelősség és a koordináció fontossága! Az egyéni tevékenységet be kell illeszteni a közösség munkájába.

9. A harmonikus együttműködés megkívánja a folyamatos önképzést.

10. Hangsúlyozzuk az együttműködés örömeit! Tudatosítsuk az adás-szolgálat evangéliumi motívumait! Örüljünk a sikernek, az új munkatársaknak, mások örömeinek. A rendszeres munka közé illesszünk be ünnepségeket is.

11. A közösség tagjai ismerjék meg vezetőik funkcióit és munkásságát is.

12. A munkatársak alkalmassági feltételei (a műnsteri tapasztalatok alapján): Legyen meggyőződéses erős hite — vonzódjék a fiatalság felé, — legyen egyházas lelkületű, — nélkülözhetetlen az emberi és keresztény érettség (25 és 45 éves között), — kapcsolatteremtő és emberkért megtartó készség, — türelem és alkalmazkodási képesség.

13. **Új munkatársak megnyerése.** Legyen meggyőződéses erős hite — vonzódjék a fiatalság felé, — legyen egyházas lelkületű, — nélkülözhetetlen az emberi és keresztény érettség (25 és 45 éves között), — kapcsolatteremtő és emberkért megtartó készség, — türelem és alkalmazkodási képesség.

14. **Előkészítés:** Keressünk az egyházközségen belül alkalmas munkatársakat. Biztassuk a vizsgálódókat, tájékoztassuk fel a „rejtett tartalékokat”. Az érdeklődőket műtassuk be az egyházközségi vezetőknek és biztassuk egyéni beszélgetésre őket.

EXEGÉZIS ÉS KÉRÜGMA

Évközi 26. vasárnap (A Szentírás vasárnapja) (Ám 6,1a. 4—7; 1Tim 6,11—16; Lk 16,19—31)

Isten küldötteire kell hallgatnunk

Jézus a tanítását és az Isten országát nem feltűnő reklámra és szenzációra építette. Azt akarta, hogy a hitet az ő küldöttei személyes tanúskodással adják tovább. A mai evangéliumból sok figyelmeztetést levonhatunk. Gondolhatunk az irgalmasság erényének fontosságára, a szívtelenség elkerülésére, a túlvilági jutalom vagy büntetés komolyságára, a türelmes szenvedés értékére. De most inkább ragadjuk ki a hit felébresztésének szempontját. Jézus itt a túlvilágról a korabeli népies elképzelést használja, s ehhez a képhez fűzi tanítását. Az elkárhozott gazdag úgy gondolja, hogy a földi embert a túlvilágról jövő figyelmeztetés visszatartaná a bűntől és hitre indítaná. Jézus ellenben kereken kijelenti: Ha Mózesnek és a prófétáknak nem hisznek, akkor annak sem hinnének, aki a holtak közül megy hozzájuk. Az apostolok is ezt a módszert követték. Elég idéznünk a 2Pét 1,19-et: „Mi a prófétai jövendöléseknek hiszünk. Jól teszitek, ha figyeltek rájuk, mint a sötétben világító lámpásra, amíg a nappal fel nem virrad, és a hajnalcsillag fel nem ragyog a szívetekben.”

Isten adott elég természetfölötti jelet az üdvtörténetben. Jézus maga volt a legnagyobb jel, különösen feltámadásában. Az erről szóló tanuságtételt rábízta az apostolokra, akik megőrizték azt a Szentírásban. Az apostolok Jézustól kiválasztott tanítók voltak. Ő vállalt értük felelősséget a Szentlélek elküldésével. A Szentírás is a sugalmazó Szentlélek műve. A hit terjedése tehát ehhez a forráshoz van kötve. Jézus Krisztus, az Egyház és a Szentírás Isten történeti műve, nem pedig az egyéni látomásoké. Amikor az egyház a Szentírásból él, tudja, hogy azt olvassa ki belőle, amit Isten a világ végéig mondani akart az embereknek. Ez a kinyilatkoztatás gyarapítja ismereteinket, sok kérdést megvilágít, de végső célja mégis az egész ember átalakítása, mint ahogy az apostol a mai szentleckében megjegyzi: „Menekülj a bűntől, törekedjél az igaz lelkiültre, elétszentségre, hitre, szeretetre, türelemre és szelid ségre. Vív meg a hit jó harcát!” Az egyház igehirdetése ahhoz segít, hogy a Szentírásból Isten szeretetét és irgalmát olvassuk ki, s ezáltal erősödjék a hitünk.

Évközi 27. vasárnap (Hab 1,2—3; 2,2—4; 2Tim 1,6—8; 13—14; Lk 17,5—10)

A hitből élünk

Az apostolok kezdik megérteni, hogy Jézus radikális követeléseit maguktól nem tudják teljesíteni. Látják azt is, hogy Mesterük egészen a természetfölötti világból táplálkozik. Onnan meríti tanítását, tetteinek indítékát, türelmét, kitartását, azért kéri, hogy növelje bennük a hitet. Emlékeznek arra is, hogy amikor Kafarnaumban hallgatói megkérdezték, hogy milyen istenes tettet végezzenek, azt felelte nekik: Higgyetek abban, akit az Atya küldött (Jn 6,30). Az apostolok észrevették azt is, hogy a hit valamiképpen Isten mindenhatóságát közvetíti, ezért általa erősebbek, gazdagabbak leszünk. Jézus ezen a vonalon teszi számukra még kívánatosabbá a hitet: Ha csak annyi hitetek lesz, mint a mustármag és azt mondjátok a szederfának, szakadj ki és foganj meg a tengerben, az is megtörténik.

A képből meg kell tanulnunk, hogy a hittel áttörjük az emberi bölcsesség és okosság határait. A hit olyan világba vezet, ahol minden Isten ajándéka, vagyis amit nem saját erőfeszítésünkkel érünk el. Itt egyedül Isten mindentudására és mindenhatóságára támaszkodunk. A hitnek nagy ígéretei vannak. De Jézus mindjárt gondolt arra is, hogy az ember önző és a hitet is szeretné evilági javainak megszerzésére felhasználni. Ezért hivatkozik Jézus a gazda

és a szolga viszonyára. Keleten az úr és a szolga viszonya nem cserélődhetett fel. A szolga nem várhatta, hogy amikor hazamegy a mezőről, ura asztalt terít neki. Sőt neki kellett urát kiszolgálni. Isten biztosított ugyan bennünket, hogy mindenhatóságával segítségünkre siet, de mindig legyünk tudatában teremtményi mivoltunknak. Az Isten iránti bizalmunkat éppen azzal fejezzük ki, hogy mindent odaadunk, mindent az ő szolgálatába állítunk, s a viszonzást rábizzuk atyai jóságára.

Ez a hit meggyőz arról, amit Pál apostol hangoztat, hogy „Isten nem a féltékenység lelkét adta nekünk, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét. Ne szégyelld tehát az Urunk mellett szóló tanúságtételt... Isten erejében bízva viseld el a szenvedéseket velem együtt az evangéliumért”.

Évközi 28. vasárnap (2Kir 4,14—17; 2Tim 2,8—13; Lk 17,11—19)

Isten nem tagadhatja meg önmagát

A Szentírásban sok olyan kijelentés van, amely kifejezi Isten leereszkedését és irgalmát, minket pedig bizalomra hangol. De alig van csodálatosabb, mint az Apostoloknak ez az állítása: Ha mi hűtlenné válunk, ő hű marad, mert önmagát nem tagadhatja meg. Pál ezt akkor írja, amikor a Néró féle üldözés alatt fogságban van és nincs sok reménye a kiszabadulásra. Ekkor a fogságban és halála előtt különös erőt merít Isten hűségéből, aki akkor is hű marad, ha mi hűtlenkedünk, és még inkább hű akkor, ha mi magunk is kitarunk és igazolni akarjuk hűségünket.

Isten hűsége az ígéretek megtartásában nyilvánul meg. Szavai és tettei belső elhatározásból folynak. Ő a szikla, amelyre a zaklatott ember reménye támaszkodik. A zsoldáros (89,34) így örökíti meg Isten kijelentéseit: „Kegyelmem nem vonom meg tőle, s nem tagadom meg tőle hűségemet. Szövetségemet nem szegem meg, ajkam szótátát nem másítom meg.” Az újszövetségi reménynek is ez az alapja. A kegyelmi javak megvalósulását azért várjuk bizalommal, mert az üdvörtöntet nagy ígérete Jézusban valóra vált. A Fiú megtestesülése megmutatta, hogy Isten mindörökké elkötelezte magát a világnak és összekapcsolta sorsát a botladozó emberiségével. A feltámadt Krisztusban az Atya minden ígérete igen-né vált (2Kor 1,20). Az ember bűne nem hiúsíthatja meg Isten hűségét. Ezért mer az apostol buzdítani, hogy „tartsunk ki rendíthetetlenül reménységünk megvallásában, mert hűséges az, aki az ígéretet tette” (Zsid 10,23). A földi élet akkor értékes, ha az ellenkező látszat ellenére is kitartunk Isten jóságának és erejének megvallásában. Majd az örök élet magaslatáról látni fogjuk, hogy az is jótéteményként hatott ránk, amit elhagyatottságnak bélyegeztünk.

Krisztus király ünnepe (2Sám 5,1—3; Kol 1,12—20; Lk 23,35—43)

Jézus az élet forrása

Az élet ellentétek között feszül. Ugy érezzük, állandóan küzd benne a fény és az árnyék, az öröm és a bánat, a lendület és a csüggedés. Mindezeknek keretet ad a kezdet és a vég felismerése. Számunkra létünk megélése, vagy akár a természetfölötti világ üzenete a ki-nyilatkoztatásban nem titkos írással adott közlemény, hanem valóság. De ezt a valóságot úgy éljük át, hogy állandóan fenyegeti az elmúlás, a nemlét. Szeretnénk olyan valakinek a szolgálatába szegődni, aki ezt a kérdést is megoldja, aki egészen ura az életnek.

Ha az isteni személy emberré lett, ha magára vette minden problémánkat, akkor biztos, hogy ezen a vonalon is megváltást hozott. Az evangélium felülmúlhatatlan erővel mutat rá erre a győzelemre. — Krisztus előbb is állította, hogy ő az élet birtokosa. Az Atya úgy adta neki, hogy „önmagában bírja” (Jn 5,26), azaz belülről, feltétel nélkül. Őbenne az élet jelent meg, s az élet teljességét ígérte azoknak, akik hisznek benne (Jn 10,10). Nagysága abban áll, hogy ember létére isteni módon élt, és úgy halt meg, mint az élet osztogatója. Aki a bűn és a halál felett így győz, azé a legtokéletesebb hatalom. A hatalom gyakorlásának módja is vizsgálatos: ott vigasztal vele, ahol legjobban rászorulunk a vigasztalásra, és megértést tanúsít olyanokkal szemben is, akik csak sajnálatos kerülők és tévutak után térnek vissza hozzá. Ő nem az emberiség elitjét válogatja ki, hanem, „népet készít magának”.

Pál apostol még többet mond Krisztus királyi hatalmáról. Az Atya a „szeretett Fiának” készített országot, tehát bizonyára gondoskodik róla, hogy ennek az országnak legyenek tagjai, s olyan tagjai, akik méltókká váltak urukhoz. Ha azelőtt a „sötétség hatalma” alatt állottak is, most a világosság részesei lettek. Az Atya már a teremtésben Krisztus egyetlen királyságára gondolt. „Mindent általa és érte teremtett, s minden őbenne áll fenn”. Az

emberi történelem külsőleg mutathatja a bűnnek, az Istentől való elfordulásnak a képét, a győzelem mégis a kegyelemé és az irgalomé. Krisztus nem mond le arról, hogy országa kiteljesedjék. Ha egyszer ő az egyház feje, akkor kell tennie, amely őt hordozza és megdicsőíti. Minket arra választott ki, hogy mint hívők tudatosan elismerjük hatalmát és munkáljuk országának terjedését. Az Atya azért tette meg őt megváltónak, hogy általa békítsen ki magával mindent." A földi egyház még ennek a kibékítésnek az útját járja. Krisztus maga kiüresített és áldozattal türellemmel és példával vállalta a kibékítés szerepét. Az egyháznak is ezt a módszert kell folytatnia.

Advent 1. vasárnapja. „A” év. (Iz 2,1—5; Róm 13,11—14; Mt 24,37—44)

Közel van üdvösségünk

Adventi időben mindig visszatér az előkészület gondolata. Tartalmas ünnepe csak annak lehet, aki készül rá. Az Úr jövetelének gondolatában kettős várakozás húzódik meg: egyéni életünk vége és Jézus második eljövetele. A mai szentirásai részletek mindkettőre rávilágítanak. Napjaink múltával az üdvösség egyre közelebb jön hozzánk. Az örök üdvösségbe azt vesszük át magunkkal, amit itt megvalósítunk. Azért, itt az óra, hogy az álomból felébredjünk. Negatívul úgy készülünk, hogy elhagyjuk a „sötétség tetteit”: a könnyelműséget, az élvezethajhászást, a tobzódást. Az apostol rámutat a könnyelmű élet veszélyeire is. „Ne kenyéztessétek testeteket, nehogy bűnös kívánságokra gerjedjen.” Az advent az önmegtartódnak, a fegyelmezett életnek is az ideje. A pozitív előkészület az apostol szerinti: „Járjunk becsülettel, mint fényes nappal illik, és öltösközzünk magunkra az Úr Jézus Krisztust.” Krisztus magunkra öltése itt az ő követését jelenti. Bensőleg magunkra öltöttük őt a hittel és a keresetséggel. Kifelé tanúságot teszünk róla ezzel, hogy utánózzuk lelkületét és magatartását. Krisztus magunkra öltése egyúttal a vele való találkozás is. Ő mindig úgy közeledik, mint az üdvösség szerzője és osztogatója. A törvénynek és a kötelességnek a hangzatosán nem nyújtja azt a közvetlen személyi hatást, amit Krisztus megígért. Őbenne minden emberi erény és igyekezet vonzó alakban mutatkozott meg. Munkája, türelme, áldozatkészsége, figyelmzetése mindig természetes, felemelő és meggyőző. Ő nem egy-egy kor felfogását vagy életstílusát tükrözi, hanem azt az örök emberi lelkületet, amelyben kifejeződik az Istentől való függés és az iránta érzett bizalom. Az Atya eleve úgy intézkedett, hogy a Krisztushoz való hasonlóság legyen a tökéletességünk mértéke. Őbenne választott ki és hívott meg az üdvösségre (Ef 1,4), és eleve arra rendelt, hogy az ő képét öltösközzünk magunkra (Róm 8,29).

Advent 2. vasárnapja (Iz 11,1—10; Róm 15,4—9; Mt 3,1—12)

A pusztaba kiáltó szó ereje

Keresztelő János az advent jellegzetes alakja. Ő a múlt és a jövő között áll, az ő és újszövetség között. Az Úr ugyan már eljött, itt van közöttünk, de rejtett formában. A vele való nyílt találkozás még hátra van, azért János figyelmzetései időszerűek. Emberek vagyunk, nincs itt maradandó hazánk, hanem keressük a jövőnket. Mint zarándokok élünk az időben és készülünk az örökkévalóságra.

János a pusztaban van. A magáénak érzi a csendet, a természetet, amely a végtelenséget idézi felé. A pusztában mégis az a hely, ahol az ember nem rendezkedhet be véglegesen, hanem ahol vándorol barátságosabb vidék felé. János alakja beszédes, viselkedése a múltból a jövőbe, a kezdetlegesebből a tökéletesbe való átmenetet juttatja eszünkbe. A pusztába kiáltó szó hűzástól származik. A fogságból hazatérő népi a pusztaban keresztül vándorolt. Nekik szólt az üzenet, hogy az Isten vezetni őket, ezért az útjuk biztonságos: a szakadékokat feltöltötték, a halmokat lehordták. De a pusztában kiáltó szavát elhelyi a szél és a messzesség. Csak azok hallják meg, akik figyelnek rá és akik közel mennek a beszélőhöz. Minden kinyilatkoztatás ilyen. Az egész világnak szól, de csak azok fogják fel, akik hittel fordulnak feléje. Számunkra az advent az isteni szó meghallásának az ideje.

A hang, a kiáltás mindig másnak szól. A vándornak mutatja az irányt, őt bátorítja, őt figyelmzeteti. János ilyen hang akart lenni. Nem magát ajánlotta, nem maga akart nagygyá válni, hanem az üdvösséget kereső embereket akarta helyes irányba terelni. Azóta így vagyunk minden kinyilatkoztatató szóval, az egyház egész tanításával. Az isteni üzenet ki akarja nyitni a szemünket, el akarja érni a fülünket és helyes irányba akar terelni. János szavát azok nem akarták meghallani, akiknek elége volt az, hogy ők Ábrám fia, akik kiváltsá-

bizonnyíték a kezében, s tudta, hogy szembe kell néznie Józseffel és a külvilággal. Itt is csak Isten jóságában és mindenhatóságában bízhatott. Hite igazi erény volt, azért köszönti őt később Erzsébet is ezekkel a szavakkal: Boldog vagy, mert hittél. Az ilyen hittételt mi is csak akkor fogadjuk el, ha az egész üdvtörténet alapján gondolunk Isten erejére, hűségére és jóságára.

Ugyanaz a hit Józsefet is próbára tette. A neki szóló kinyilatkoztatást az evangélium nem részletezi. Az álom és az angyali megjelenés hagyományos kifejezése az isteni üzenetnek. A titok Józsefet is kínos döntés elé állította. Ütközött benne a gyanakvás, a bizalom, az öszövszéki törvényhez való hűség és az isteni szó előtti engedelmesség. A kinyilatkoztatást ő is úgy kapta, hogy annak nemet is mondhatott volna. Hite férfias küzdelmének és józan megfontolásnak eredménye volt. Természetesen mindezt a kegyelem fényénél vitte véghez. A Krisztusba vetett hit bennünk is csak úgy alakul ki és úgy erősödik, ha megküzdünk a nehézségekkel és az előítéletekkel.

Karácsony (Iz 62,11—12; Tit 3,4—7; Lk 2,15—20)

Isten kinyilvánította jóságát és emberszeretetét

A mai leckében Pál apostol az Isten jóságáról és emberszeretéről szóló szavakat Jézus egész élete alapján mondja ki. Isten leereszkedése, a megváltás műve, az örök élet megszerzése mind ennek a jóságnak a folyománya. De ezek a vonások már benne vannak a betlehemi éjszakában. Az a leírás, amit Lukács evangéliumában olvasunk, nagy vonásokban összefoglalja a Jézusról szóló egész evangéliumot. Ennek egyes pontjai a következők:

Az angyal nagy örömet hirdet a pásztoroknak és majd az egész népnek. Jézus később egész tanítását örömhírnék fogja nevezni. Aki így közeledik, aki felvidít, bátorít, az szeret bennünket. A karácsony azért lett örömnép, mert megérettük ezt a szeretetet. Sokszor hangoztatjuk azt is, hogy Isten megkönyörült a bűnös emberiségen. Ez is igaz. De a könyörületnek sok módja lehet. Isten adhatott volna alamizsnát vagy hideg felvilágosítást. De ehelyett egy akart lenni közülünk, meg akarta osztani velünk az élet terheit és főleg ő akart az erő és az élet forrása lenni számunkra. A pásztorok azért indultak sietve Betlehembe, mert örömhírt hallottak. A karácsonyi szöveget azok a pásztorok hallották, akik tudtak virasztani, imádkozni és akik átélték a sötétség és a világosság, veszély és a biztonság közötti különbséget. Aki így keresi a megoldást, az igazságot, az idők jeleit, az előbb-utóbb találkozik Isten üzenetével.

Mária emlékeztetébe véste a szavakat, amelyeket hallott... Az ő karácsonya volt a legtekélyesebb. Átélté azt, hogy az ígéret teljesedett, s megtapasztalta, hogy Isten műve el kezdett terjedni. Őbenne az üzenet nemcsak emlék maradt, hanem elmékedésének tárgya lett és abból élt. Ő egészen megélté, hogy Jézusban az Isten jósága és emberszeretete testesült meg. A hiten keresztül nekünk is a karácsony igazi tartalmát kell felfognunk, hogy felismerjük benne Isten személyes közeledését.

Gál Ferenc—Nagy József

„A teológiai tudás a hitnek egyik sajátos vetülete, és azért végső fokon a Szentlélek adománya. Kétségtelen, hogy a teológia fejlődését nem egy természetes (anyagi és szellemi) körülmény is elősegítheti. De van egy feltétel, amit nem lehet pótolni és ami egymagában is csálhatatlan biztonsággal megindítja a hittudományos gondolkodást: hogy legyenek emberek, akik együtt imádkoznak, együtt dicsérik az Isten, és Krisztussal való egységük erejéből együtt iparkodnak szolgálni embertársaiknak. Ha így fogjuk fel a teológia természetét, akkor a hittudományunk sohasem lesz csupán elvont eszmékből épült, bonyolult és kevesek számára hozzáférhető palota, hanem székesegyház, amelybe mindenki hivatalos”.

Alszegey Zoltán

Mind többen vannak olyan keresztények, akik megkérdőjelezzik a pénzre, tekintélyre és hatalomra épülő társadalmat, és vállalják a küzdelmet egy olyan társadalom felépítéséért, amely jobban tiszteli az embert, s alapja a szabadság, az igazságosság, a szolidaritás. Az egyház tagjai a szeretet és a remény követelményeinek nevében hivatalosak erre a feladatra.

Matagrin grenoble-i püspök

KOVÁSZKÉNT AZ EVANGÉLIUM SZOLGÁLATÁBAN

Egy válasz értelmezése

A farizeusok tanítványai és a Heródes-pártiak megkérdezték Jézustól: „Mondd meg nekünk, mi a véleményed: Szabad adót fizetni a császárnak vagy nem szabad?” (Mt 22,15—17) Jézus dilemma elé állítják: vagy elismeri az adófizetés kötelezettségét s vele együtt a tényleges hatalmat gyakorló római birodalom felségjogát, ekkor azonban elveszítheti az elégedetlenkedő zelóták köréje seregülő tömegeit; vagy nemleges válaszával voltaképpen szembefordul az adott politikai renddel, s ez esetben mint lázítót a katonák kezére adják, hogy megszábaduljanak tőle és tönkretegyék. A bibliamagyarázók rámutatnak arra, hogy Jézus a problémát nem politikai-jogi, hanem teológiai-lelkiismereti szempontból vizsgálja. A kérdés szerint így fogalmazódik meg: Szabad-e a mózesi törvény alapján, tehát Isten tudtával és beleegyezésével, adót fizetni egy pogány hatalomnak, mellyel a zsidók végül is kifejezik a rómaiaktól való függésüket és a világi uralmat felettük. Krisztus átlát a kísértők álnokságán, hiszen faggatói már eldöntötték a kérdést: maguk is fizetik az adót, ezzel pedig akarva-akaratlan elismerik a császári főhatalmat. A Jeruzsálemi Biblia magyar fordításának értelmezésében: „Jézus úgy oldotta meg a kérdést, ahogy nem várták. Kérésére megmutatják neki az adópénzt, a jelen esetben a római *dénárt*. A mindennapi életben ezt a pénzt használják, tehát gyakorlatilag elfogadják a rómaiak uralmát. Ezért adják meg a császárnak az adót és a kijáró engedelmességet. Ez nem vonja magával, hogy az Istennek kijáró tisztelet megszűnik.” A német kiadás magyarázata szerint: „A római uralom tekintélyét és közhasznát, melyet az adópénz jelképez, gyakorlatilag elfogadták. Ezért mind az iránta való engedelmesség, mind a tulajdonra kivetett adó megengedett, sőt parancsszerű, amennyiben ez nem megy annak rovására, amivel ezenfelül Isten magasabb tekintélyének tartoznak.” A kommentárok általában kiemelik, hogy a biblikus gondolkodás nem helyezheti a köteleességek síkján egymás mellé Isten és a császár szolgálatát, — Jézus válasza éppen a lelkiismeret és Isten elsőbbségét hangsúlyozza. Abban az időben, amikor a római birodalom korlátlan hatalmat gyakorolt, a császár személye az istennel volt egyenlő, Krisztus nemet mond az abszolutizált politikai hatalomnak, azaz elutasítja istenítését, földöntúli származtatását s ezzel az embert védi meg vele szemben.

„Amikor halljátok az ígét: Adjátok meg a császárnak, ami a császáré — tanítja *Aranyszájú szent János* —, ezen olyat kell értenetek, ami összefér Isten szolgálatával, — mert ami nem egyeztethető össze vele, az nem a császárnak, hanem a sátánnak lenne adózás.” *Szent Agoston* így érvel: „Julian hitetlen, hitehagyó, gonosztevő és bálványimádó császár volt, de a keresztény katonák szolgáltak a hűtlen császárnak. Ha azonban Krisztus ügyéről volt szó, csak azt ismerték el, aki a mennyben van. Ha azt kívánta a császár, hogy bálványokat imádjanak, tömjént hintsenek nekik, akkor előbbre helyezték nála az Istent. . .” Jézusnak ehhez a gondolatához kapcsolódnak *szent Pál* szavai is a Rómaiaknak írt levélben: „Mindenki vesse alá magát a fölöttes hatalomnak. Mert nincs hatalom, csak az Istentől. . . Alá kell tehát magadat vetned neki, nemcsak a megtorlás miatt, hanem a lelkiismeret szerint is. Ezért fizettek adót is, hiszen akik behajtják, Isten szolgálói. Adjátok meg mindenkinek, ami jár neki: akinek adó, annak az adót, akinek vám, annak a vámot, akinek hódolat, annak a hódolatot, akinek tisztelet, annak a tiszteletet” (Róm 13,1—7). A Jeruzsálemi Biblia magyar kiadása megjegyzi: „A társadalmi és állami berendezkedés következik az ember társas természetéből, tehát végeredményben Isten akaratából”. A német kiadásban ezt olvassuk: „Pál itt a felettes hatalom isteni eredetére vonatkozó alapelvet jelenti ki, amelyről egyébként feltételezi, hogy törvényes és a közösségért gyakorolják. Ezért a keresztény vallás nemcsak az erkölcsi életet hatja át (12,1), hanem az állampolgári életet is (13,1—7). Pál az első üldözések után sem beszélne másként.”

Szent Pál a fennálló földi államrendet isteni rendelkezésre vezeti vissza, hatalmát Istentől

nyertnek tekint. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy egyrészt a felettes hatóság, előljáróság — a görög szöveg szerint — Isten *diakonosza*, hatalma tehát szolgálati jellegű, másrészt engedelmességre szólítja fel a hatalom iránt a keresztényeket, mert a lelkiismeret parancsa így kívánja. Szent Pálnál egyébként az engedelmisség a keresztény élet vezérmotívuma, ennek kiterjesztésében, tovább tágitásában értelmezi Krisztus megváltói művét is. Az apostol azonban hozzátéveszi: a hatalom azért is van, hogy a jóra serkentessen, ezzel pedig — Isten akarata szerint — javára szolgáljon a kereszténynek is. Emiatt kér hűséget és lelkiismeretességet a felettes hatalom részére, jóllehet ez a felettes hatalom különféle lehet, s különböző kell legyen a neki járó kötelesség is.

A Máté evangélista által leírt jelenet az adógarasról *Prohászka Ottokárt* a következő elmélkedésre indítja: „Jézus nem jött nekünk törvényeket adni gazdasági problémáinkban, sem irányt adni politikánkban, Jézus nem felel a kérdésre, hogy a zsidó nép iparkodjék-e vagy sem Rómától függetleníteni magát; ő magasabb törvényeket hirdet. Adjátok meg a császárnak, ami a császáré; a politikai, gazdasági fejlődést én nem szabom meg az evangéliumomban, hanem a hullámzó élet tengere fölé emelem ki a törekvő lelket; lelki függetlenségre, szabadságra, istenhűségre nevelem őket. A világi hatalom támogatására a maga útján jár; de akár klasszikus korszak, akár középkor, reneszánsz vagy újkor jár fölöttünk, legyünk az Isten gyermekei; hordozzuk lelkünkön az ő képét. Nem változtathatunk egykönnyen a világon, de mint istengyermekek járjunk benne!” (Elmélkedések az Evangéliumról, 467—468.o.)

Mai tanulságok

A múltban, századok folyamán, a jézusi válasznak hol az egyik, hol a másik részét domborították ki. Volt idő, hogy a kereszténység egyik fő feladatát — mivel az állam és az egyház történetileg összeolvadt — az államhatalom kiszolgálásában látták, mint a társadalom támaszára, védelmi erejére építettek. Máskor meg elszakították a világtól, a pusztá köldöknézés vagy az ima kizárólagosságának bűvöletébe estek, a Földet egészében véve „siralomvölgyének” tekintették, amelyért nem érdemes sokat fáradozni. Az első esetben mintha több gondot fordítottak volna a „császár”, a világi hatalom támogatására és jóval kevesebbet az evangélium valódi megélésére, a szeretet-küldetés gyakorlására. — A második esetben viszont mintha a kereszténység túlságosan is önmagába nézett volna, mintha az egyház saját palástjába burkolta volna magát, amelyen kívül csak az ellenséges világ van. Nem lehet azonban véletlen, hogy Jézus két ízben is összekapcsolta a világot, az embert Isten szeretetével. A „császár”, — az értelmezők szerint — a felettes hatóság, az államhatalom iránt tanúsított magatartás: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré”, adjátok meg neki, ami az övé, ami jár neki; és az Istennek tetsző élet, a transzcendens elkötelezettség: és adjátok meg „az Istennek, ami az Istené!”, amit Isten vár tőletek, ami méltóvá tesz benneteket hozzá — úgy hangzik, mint egy állítás két része, melyek egymásnak függvényei, egymást feltételező dolgok. Amikor a főparancsról szól, ott is együtt szerepel Isten szeretete és az embertárs szeretete, a Menny és a Föld, az Isten tisztelete és a világ tisztelete, melyek elválaszthatatlanul egymáshoz tartoznak. „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb, az első parancs. A második hasonló hozzá: Szeresd embertársadat mint saját magadat. Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták” (Mt 22,37—40). Hiszen Istenért szeretjük az embert, érte valljuk meg a világot, mint szeretünk színterét, cselekvéseink mozgatóját és fordítva: az emberben is Isten tiszteletét, az ő hasonlatosságát látjuk, az ember szeretetében hordozzuk Isten szeretetét.

Ennek a világnak, ennek az embernek a tevékenysége a köz javáért végzett szolgálat; a mindenkori hatalom célja nem lehet más, mint az emberek anyagi, szellemi és lelki boldogulásának biztosítása. „A politikai közösség és a közhatalom az emberi természetben alapszik” — szögezi le a 2. Vatikáni zsinat. „Ezért hozzátartozik az Isten-szobta rendhez, még ha a politikai rendszer meghatározása és a vezetők kijelölése a polgárok szabad döntésére van is bízva. Következik ebből az is, hogy a politikai tekintélyt akár a közösség egészének, akár az államot képviselő intézményeknek, mindig az erkölcsi rend keretein belül kell gyakorolniuk, a közjó érdekében törvényesen meghatározott — vagy meghatározandó — jogrend szabályai szerint. Ilyenkor az állampolgárok lelkiismeretbeli kötelessége az engedelmisség.” (Az Egyház a mai világban, 74.) És ha a hatalom visszaél helyzetével? Ha apparátusát nem szociális jótétemények, nem az igazságosság és a közérkölcsvédelmére mozgósítja? Ha elmulasztja mindazon kötelességét, amely Isten akaratából a hivatása volna? „Ha a köztektély túllépi a maga illetékességét és elnyomja az állampolgárokat, ezek ilyen esetben se vonakodjanak megtenni mindazt, amit a közjó tárgyilag megkövetel tőlük. Szabadságukban áll azonban saját jogaikat és polgártársaik jogait megvédeni az ilyen tektély visszaéléseivel szemben,

mindenesetre tiszteletben tartva azokat a határokat, amelyeket a természetes erkölcsi és az evangélium törvénye megszab számukra" (uo. 74.).

Isten és a világ, Isten és az ember nem különíthető el egymástól a kereszténység napi életében. A szeretet kétirányú tanúságtétele látszólagos: egyfelől a társadalomban, másfelől az egyházban — nem két különöngy magatartás, hanem a hívő ember egyazon állapotából következő, azonos gyökerű tevékenység; hitének lényege: mindenben Istent élni és tapasztalni. A jobb kéznek és a bal kéznek nem ellentmondásos, hanem nagyon is összehangolt tette, mely minden mozdulatában Istent kívánja fel- és megmutatni. A keresztény ember nem állhat szószéken, nem hirdetheti koturnusban az ígét, amikor a világ szolamok és jóvendőlések helyett az igazságot akarja tudni Istenről, az ő országáról, amit — úgy véli — csakis a kereszténységtől tudhat meg, főleg abból, ahogy a keresztény ember él, alkot és társul másokkal. Abból, amilyen viszonyt kialakít a környezetével, amilyen kapcsolatot létesít a közösséggel, amilyen minőséget képvisel az etika területén. A világ legalább annyira konkrétumokat vár, tényekre éheznek, amennyire konkrét és tény a keresztény számára Isten létezése, aki sohasem absztrakció a szemében, hanem Valaki, aki vele van együtt és benne és körülötte van, aki felelősségre ébreszti és számon kéri cselekedeteit. Isten az ember lelkében ír, buzdít és beszél. A keresztény ember vallási meggyőződése a világról alkotott meggyőződésének lényegi része; a világban valósult tettei hitének belső eredőiből táplálkoznak — a kettő, a lelki-szellemi késztetések és a kifejezett gyakorlat csak együtt hiteles, enélkül a kereszténység elveszti valóságos értelmét és valóságos értékét. „A híveknek meg kell becsülniök az egész teremtett világ természetét, értékét és az Isten dicséretére való rendeltségét — int a 2. Vatikáni zsinat —. Világi foglalatosságaiakkal is segíteniök kell egymást a szentebb életre, hogy Krisztus szelleme járja át a világot, a világ pedig sikeresebben érje el célját az igazságosságban, szeretetben és békében. Ez mindenkinek kötelessége ugyan, mégis különleges helyzetük van benne a világiaknak. A világi szakmákban való jártasságuk által és Krisztus kegyelmével bensőleg magasabb rendbe emelt tevékenységük által hatékonyan járulnak hozzá, hogy a teremtett javakat a Teremtő rendelete szerint és Igéjének világánál bontakoztassa ki az emberi munka, a technika, a kultúra és a civilizáció — minden ember hasznára. E javak megfelelőbben oszlanak meg közöttük, és a maguk természete szerint segítsék az emberi és a keresztény szabadságban való egyetemes haladást.” (Hittani rendelkezés az Egyházzól, 36.)

Humanizálni a világot

A mai keresztény magatartás tehát nem az elvonatkoztatottságon, az elidegenedésen és az elszigeteltségen alapul, hanem éppen ellenkezőleg, három olyan megnyilvánuláson, amely egyforma intenzitású külső és belső aktivitást követel, lelki, szellemi és gyakorlatilag fogható magatartást: a várakozás, a valóság és az ima egységét. El kell mélyednünk a köztünk, a bennünk levő Istenben, a teljes várakozás állapotában, Krisztus személyes visszatérésének reményében. Minden közvetlen és napi dologban való pozitív részvétel ezért kétszeresen jelentős: igazolja a tett fontosságát ebben a spirituális elmerülésben, másrészt a gondolat, a döntés súlyosságát, a felelősséget ebben a helyzetben. Krisztus várása ugyanis pillanatra sem lehet üres, télen vagy álmodozó várakozás, hanem olyan valóság, amelyben *berendezkedhetünk*. Minden szándékunkkal, elhatározásunkkal és cselekvésünkkel „beleköltözködünk”, ami talán nemegyszer meghaladja erőnket, képességeinket és normáinkat, de mégis egyetlen lakhelyünk. „A reménység embere — jegyzi meg a protestáns teológus, *Jacques Ellul* — az igényes, az éber várakozás embere... aki makulátlan igényességgel, lelkes buzgalommal, semmitől sem visszariadó állhatatossággal” várja Krisztus eljövetelét. (J. Ellul: *L'Espérance oubliée*, Gallimard, 1972) Otthonunk a föld, ugyanakkor otthonunk Krisztus. Isten ígéreiteit nem lehet sem gépiesen, sem önkényesen, sem lalogatva valóra váltani. Krisztus nem úgy fog érkezni, mintha hosszú-hosszú utazásból térne vissza, ő csakis annak számára jön el, aki addig hasznosan töltötte idejét, a világ szemében tagadhatatlanul bizonyította szükségszerűen emberi s transzcendens relációit, újból és újból példát adott a küzdelemből, a helyzetállásból. *Camus*, az író csak legyint erre: „A várakozás embere... tökéletesen abszurd”. A pesszimisták és a vulgármaterialisták előtt természetesen az, mert a várakozás embere az Abszolút jegyében él, Isten kezébe rakta le sorsának alapvető és végső fonalait, ami *Camus*-nek *abszurd*, a kereszténynek *abszolút*. Lehetséges, hogy ezért a várakozás emberét sokan elhagyják, kigúnyolják, nem értik, lehet, hogy úgy jár, mint Jób a barátaival, de semmi más nem következhet be, minthogy a keresztény ember tetteiben, melyek akár az égig érhetnek, ez a várakozás kitűnjék és megnyilvánuljon világméretekben. A remény csak a legszigorúbb valóságban növekedhet: a földi lét jobbítása, a másokkal együtt végzett munka, a lét sokszínű gazdagítása, a sokszinterű dialógus — mind-mind olyan realizmus, amely a világosan

látott, jól felfogott, helyesen értelmezett valóság vállalása, az egyensúly, remény, valóság és ima mérlegén.

„Az emberek napról-napra növekvő száma, a tudomány és a technika haladása, az emberek közt egyre szorosabbá váló kapcsolatok — hangsúlyozza a Zsinat — nemcsak mérhetetlenül kitágították a világiak apostolkodásának nagyrészt csak öelöttük nyitva levő területeit, hanem olyan új problémákat is vetettek föl, amelyek megkívánják az ő szakértelmüket és érdeklődésüket. Az ilyen apostolkodás már csak azért is sürgős, mert nagyon megnőtt — mégpedig jogosan — az emberi élet sok területének önállósága, és ez olykor együtt jár a vallás-erkölcsi rendtől való némi elkanyarodással és a keresztény élet súlyos válságával... E sokféle és sürgető szükségletet jelzi a Szentlélek nyilvánvaló működése, aki manapság egyre jobban tudatosítja a világiakban sajátos felelősségüket, és mindenütt Krisztus és az egyház szolgálatára ösztönzi őket.” (Határozat a világiak apostolkodásáról, 1.) A világiak apostolkodását a transzcendens remény erősíti: nem bújnak el a valóság képei és árnyai elől, nem csábíthatók illúziók és ürügyek tévelygéseibe, mert az igazi remény a kérelhetetlen, a tiporhatatlan valóságban él, ott akcióvá, tettekkészséggé és alkotó jelenlétté formálódik minden területen. A remény a várakozásban válik valósággá, a valóság tettekben érik imává, az ima a benső emberi megújulásban szab apostoli lelkülletet az evangelizációhoz. Krisztust külön-külön egyik tevékenység sem képes a maga teljességében hirdetni, külön-külön egyik tevékenység sem lehet gyümölcsöző, nem hozhat automatikus eredményeket, csak e hármasság — *várakozás, valóság, ima* — teremthet megoldásokat.

Minden alkalommal, amikor sikerül levetnünk a régi embert, és az új embert vesszük magunkra, minden alkalommal, amikor sikerül szakítanunk a megszokott, rutin magatartásunkkal, saját konok önzésünkkel, az embertársainktól való elidegenedéssel, amikor sikerül leszámolnunk a bűnök iránti engedékenységgel, a kételkedésre való hajlandósággal, sikerül megszabadulnunk a szeretetlenségtől, a közöny bilincseitől — sikerül valami *emberi méretű teremtet* cselekednünk, amelynek transzcendens visszhangja van. Legyen az egy szeretetből fakadó mozdulat, egy önzetlen gesztus, egy őszinte adomány, egy csekély áldozat, egy ismeretlen segítség, amit egyénekért vagy közösségért hozunk, — minden esetben, amikor valami újjal, jobbal, többel járulunk hozzá az emberi kapcsolatokhoz, az emberi önmegvalósításhoz, akkor Krisztus elevenen él bennünk, köztünk és általunk: magatartásunk és cselekedeteink révén folytatódik a teremtés. Történjék ez a művészet vagy a tudomány, a termelés vagy a tervezés területén, a gyárban, a hivatalban vagy a földeken, mindig és mindenütt naponta megtörténik és beteljesül a föltámadás és a várakozás. Ez a sarkigazság benne foglaltatik minden minőségi tettekben, minden komoly alkotó vagy termelő tevékenységben.

Az ember szeretetében és a közjóért, a társadalmi igazságosságáért és haladásért folytatott küzdelmében, az ember másokért végzett munkájában nyomon követhető ez a folyamat. „A szeretetnek van egyedül ereje arra — vallja a filozófus *Roger Garaudy* —, hogy a legfelsőbb bíróság elé vezessen bennünket, a Transzcendencia bírósága elé: képes vagyok-e erre a felemelkedésre vagy önmegtagadásra, nemcsak abban, hogy elfogadjam a másikat, hanem hogy odaálljak a másik mellé, aki csak én általam tud felemelkedni?” (*Roger Garaudy: Parole d'homme*, Éd. Robert Lafont, 1975.)

Krisztus tanítja nekünk, hogy az első és legfőbb parancs a szeretet, számunkra minden rangú földi feladatban benne rejlik. Tartalmas és tartós szeretet azonban csak ott gyakorolható, ahol a szellemi értékeket megragadják, az Abszolútumot mint legmagasabb értéket nevezik meg, amely minden más értéket magában foglal és továbbfejleszt. A hívő ember azt is tudja, hogy ez az Abszolútum, ez a végtelen Szeretet már itt a földön jelenlővé lesz és Krisztusban alakot ölt. Krisztusban való hite sohasem maradhat izolált vallásosság, mert a kereszténység átfogó szellemi értékmegtapasztalásában és a valóságban tanúságot szerző magatartásában válik kifejezéssé, hiszen enélkül néma a hite, nem hatékony a tanúsága. Ha az ember idáig elér, de csak ha idáig, ráébred *Damaszkuszi szent János* igazságára: „Régen még Istent nem ismerve, olyan isteneknek szolgáltak, melyek nem voltak valóságos istenek. Most azonban ismerve Istent, még inkább *Isten által ismerve*, hogyan fordulhatnánk vissza a gyöngé és szegényes elemekhez?” Ekkor kezdődik tulajdonképpen, ezen a ponton, az emberiség, a hitében is felnőtt emberiség igazi és humanista történelme, a metafizikáig felnőtt történelem, melyet minden eddigi esemény csak megelőzött és előkészített.

Hegyí Béla

KERESZTÉNY CSELEKVÉSUNK A VILÁGBAN

A keresztények az egyház története folyamán korunkban először kerültek egyenlő erővel szembe a profán világgal. Ez a világ szenvedélyesen keresi a különböző életértékeket, viszont az egyház mindinkább csak tagjainak egy kis részére tudja kiterjeszteni hatását. A mai keresztények mindig többen kötelezik el magukat a világ építésére.

A keresztények a világ dolgait nemcsak azért szeretik, hogy azokat beállítsák apostoli küldetésük szolgálatába, hanem azért is, mert tudják, hogy az evilág dolgai önmagukban is szépek, értékesek és jók. Egy öntudatos keresztény nemcsak azért köt házasságot, hogy Krisztus és az egyház kapcsolatát szimbolizálja, hanem azért is, mert szeret egy nőt és családot akar alapítani. Az emberek a sportot, a művészetet, a tudományt és a technikát a bennük fellelhető értékekért művelik. Ez azonban nem zárja ki az erkölcsi, lelki és vallásos értékek elismerését. Mind többen veszik tudomásul, hogy a dolgok értéke nem csupán vallási vonatkozásaikban nyilvánul meg, hogy a filozófia nem teológia, a kultúra nem morális, a közgazdaság nem karitás és a társadalom nem kolostor. A világot nem tekinthetjük egyszerűen egy erkölcsi pusztaaságnak. És nem is tudjuk közvetlenül megnyerni Krisztusnak csupán felhívásokkal, utasításokkal vagy parancsolgatásokkal. Sokkal inkább fel kell tárnunk a világ dolgaiba betestesült szentséget, amely teremtésénél fogva megilleti a világmindenséget. Ez a teológiai megalapozás a biztosítéka az életszerű és reális keresztény cselekvés (actio catholica) megvalósulásának.

A mai pluralizmusban elsősorban a világban élő keresztényeknek kell tanúskodniuk az egyház mellett. Ha elmélyednek a világ létében, értékében és „öntörvényiségében”, akkor magától értetődő lesz, hogy *ebben a világban a világi híveknek sajátos, Istentől kapott megbízatásuk van a teremtés és megváltás művének folytatására*. A földi valóságok önértékűsége azonban nem abszolút, hanem viszonylagos: állandó kapcsolatban van a folyamatos teremtéssel és megtestesüléssel. Ebben a folyamatban az a feladatunk, hogy utat nyissunk szívünkben az Ige megtestesülésének, és az emberek világában a dolgokban rejlő vallásos értékeket aktivizáljuk. (Vö. Alfons Auer, Weltoffener Christ, Düsseldorf, 1966.)

A vallásos ember „világnélkülisége” okozza nagyrészt a világ vallás-nélküliségét. A vallás visszavonult a világtól, bizonyos távolságot vett tőle, ezért az ember is kikapcsolta tudatából a vallást. — Az isteni Ige azonban ma is, most is testté akar lenni és ehhez szüksége van, hogy valaki a világra segítse. A vallásnak a világot megvető, világtól idegen magatartására visszahatásként keletkezett az Isten és a vallásnélküli humanizmus, amely elutasít minden istenuralmi gyámkodást. A megtestesüléshez a mai kor keresztényeinek tehát az eddiginél fokozottabb módon kell hozzájárulniuk. A laikus hívő benne él a világban, és a világban találja meg Isten ajándékait. Ezért fokozottabban érzi felelősségét, de ugyanakkor a bűn veszélyeit is. — Hogyan építse be világi életébe Isten tervét? — Erre a kérdésre keressük hirtünk választát.

A modern világerzés beépítése a keresztény lelkiségbe

A keresztény világiak lelkiségét ma kezdjük kialakítani. Ez nem építhet másra, mint a földi valóságok újra meg újra átgondolt teológiájára.

Az lehet csak az alapfel, hogy a *keresztény világiak vallásosságának a modern „világ anyagában” kell megvalósulnia*, a lelki élet nem kerülhet a világ többi valósága mellé vagy fölé, hanem az egész élet minden elemét a „szentségre” kell irányítani és abba beleépíteni. A fizikai munkás, az iparos, a művész, a paraszt és az értelmiségi *munkájának az adja meg vallásos értékét, hogy abban a teremtés és megváltás műve folytatódik*. A teremtő Isten és a megváltó Istenember folytatja benne szeretete művét. A világi hívő fokozatosan tudatosítja magában, hogy Isten művéhez társként, együttműködőnek hívta meg. Ezért nem húzódnak vissza csak saját lelke üdvösségének munkálásába. Isten szeretete átfogja az egész világot, minden ember létezését a történelem minden pillanatában. A keresztény embernek ezért kell kapcsolatban lennie embertársaival és a világ dolgaival. Csak így tudja Istenben kibontakoztatni a világ kozmikus, szociális távlatát, személyes és istenközponti dimenzióját.

Ugyanakkor kétségtelenül fennáll a veszély, — amint azt olyan gyakran kell hallanunk —, hogy a „világ szelleme” behatol az egyházba, a kereszténységbe. Hová lesz akkor az alázat, a bűnbánat, az engedelmesség szelleme, a kereszt szeretete? — kérdezik az aggodalmaskodók. Arra azonban kevéssé gondolnak, hogy a közvetlen vallásos életnek is megvannak a hasonló veszélyei. Az önmítástól, a hamis illúziótól itt is csak az *állandó józan önkontroll és lelkiismeretvizsgálat óvhat meg*. Kevés papnak és egyházinak van fogalma arról, hogy a

modern élet is mekkora szeretetet, türelmet, önmegtagadást kíván a világi keresztényektől: okosságot, becsületességet, pontosságot, tárgyilagosságot, az úgynevezett „természetes érényeket”. És mennyi önuralomra és megértésre van szükség a másgondolkodású és érzésű emberek közösségében, a hivatásbeli életben, a mindennapi érintkezésben! Elengedhetetlenül szükség van tapintatra, diszkrécióra, szolgálatkészségre, alázatra, mások nagybecsülésére, hogy a jó közösségi életben saját személyiségünket is kibontakoztathassuk. És ki tudja megmondani, hányféle érényt kíván a családban a gyermekek nevelése, aggodás életükért, egészségükért, tehetségeik és lelki életük alakulásáért? — A világban élő kereszténynek tehát nem szükséges külön aszketikus gyakorlatokat végezni, maga az élet ad alkalmat számtalan érénygyakorlatra.

A szentmisében mint Krisztus megújuló áldozatában összefoglaljuk a keresztények minden munkálkodását, amikor felajánljuk Istennek a kenyeret és bort, mint „a föld termését és az emberi munka gyümölcsét”. Így épül be a világi hívek munkája, élete és áldozata is Krisztus áldozatába. A kenyér és a bor egyben jól jelképezi az emberi közösséget: „Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérből részesülünk” (1Kor 10,17). — A laikus hívő a világ szolgálatán át szolgálja Isten, így lesz a teremtő, megváltó beteljesítő Isten munkatársa minden tetteiben. Ezzel a nézőpont-váltással megszüntethetjük az Istennek szentelt vallásos élet és a profán élet között létrejött szakadás maradványát.

A világ központja: az Isten Igéje

„Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsősülöttje. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön... Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindenél és minden benne áll fönn.” (Kol 1,15—17) Az Atya az Igében ismeri meg magát. Az Ige öskép és teremtő hatalom egyszerre. Az emberré lett Ige azonos a teremtő Igével. Isten Fia világba lépésével minden más lett. Ő tör elő mindenben, még öntudatlanul is a világ fejlődésében. Ha a világ beteljesedik, Isten Igéje, Krisztus jön ítéletet tenni és a világot bevégezni: „Lásd, újra teremtek mindent!” (Jel 21,5). A teremtő Ige, a megtestesült Ige, a beteljesítő Ige, — aki egy és ugyanaz a Krisztus —, nemcsak kiinduló pontja, hanem végső célja Isten művének: „Minden egybefoglalása Krisztusban a Főben” (Ef 1,10) — „benne összpontosul minden főséges kapcsolat és bensőséges érintkezés Isten és a teremtmény között” — írja M. J. Scheeben, (Mysterien des Christentums, 355.).

Végül az Isten megisteníti a világot, mindent magába rendel és megszentel. Így kapcsolódik a világmindenség Isten életéhez, így talál otthonra Krisztusban, akinek teste az egyház és teljessége, plérómája a világmindenség. „Nem fantasztikus elgondolás az — bár elővigyázattal kell kezelni. —, hogyha a világot Krisztusra irányult fejlődésében tekintjük, úgy hogy annak lépcsőzetes felemelkedése Benne jut el csúcspontjára”. (K. Rahner, Schriften zur Theologie, I. 186.)

A teremtés hite és a világiak vallásossága

Minden teremtmény Istentől ered. Az Istentől teremtett világ az emberi szabadság helye. Isten teremtményeit úgy rendezte, hogy egyik függ a másiktól és a teremtett okok közvetítésével bontakoztatják ki képességeiket: „Nagyobb tökéletesség, ha valami mások számára is a jóság oka, mintha csak ön maga számára lenne jó. Ezért Isten úgy irányítja a dolgokat, hogy bizonyos okokat mások irányítására vet be. Olyan, mint ha egy tanító nemcsak tanítványával közli tudását, hanem mások tanítóivá is képezi őket.” (STh I. 103,6; Cg III,77.)

Az értelmes teremtmény képes arra, hogy bizonyos fokig megismerje a lét ésszerűségét, és így némi bepillantást nyerhet az isteni tervbe. Így lesz az isteni gondviselés munkatársa. A világon nemcsak átragyog az isteni szépség és jóság, de ugyanakkor az ember szolgálatára és rendelkezésére áll. A laikusnak, aki benne él a világban, ezt a tényt a vallásosságában is szem előtt kell tartania. Ezért tudnia kell azt is, miféle tévedések és túlzások vezethetik félre.

Még a hellén misztika és az újplatonikus szellemiség hatása tér vissza az olyan vallásos törekvésben, amely a világtól, mint gonosztól menekülni akar, hogy tiszta szemléletre adja magát. Ezzel lemond a világról, a világ alakításáról. Az ilyen egyszemélyű beállítottságnak lett a következménye a keresztény világmegvetés, és a világ-alakítás felelőségének időleges háttérbe szorítása.

A teremtésbe vetett hit hatékony kibontakozásának másik akadálya a gyakorlati deizmus. Ez a felfogás a világot úgy tekinti, mintha önmagában fennálló valóság lenne, az Isten

pedig a világmindenség mérnöke, aki tervezte és megalkotta a világot, de azután visszavonult. „A gép forog, az alkotó pihen”. A helyes teremtés-felfogás szerint a teremtmények Istennel állandó érintkezésben állnak. Ezt a tényt nem szabad figyelmen kívül hagynunk, sem Isten-kapcsolatunk formálásában, sem pedig a világban végzett munkánkban.

A kettőt „a kereszténynek olyan összhangba kell hozni, hogy szemlélődése ne zárja ki munkája sikerét hanem, éppen az érzéketes, az észrevehető, a mindennapi valóságokból táplálkozzék” (Tresmontant, Biblisches Denken und hellenische Überlieferung, 160.). *A Biblia Istene* az, akivel az ember lépten-nyomon találkozik a világban, Ő az ég és föld teremtője, az élő, a szerető, a tevékeny Isten. Ő a Tűz, de a szeretet tüze, amely nem éget, hanem fenntart, ápol és megtermékenyít. Istent olyannak kell szeretnünk, amilyenek a valóságból megismerjük és nem szabad megmásítanunk, világ nélküli Istené absztrahálnunk. Amit Ő szeret, azt nekünk is szeretnünk kell. Nem választhatjuk úgy az Istent, hogy a világot és az embereket kizárjuk szeretetünkéből. — „Ma már nem a többisten-hitveszélye fenyeget, de fokozódik az a veszély, hogy a szent-nek teremtett valóságot nem tiszteljük, a világot nem találkozzunk Istennel, és így Őt csupán az elméleti vagy gyakorlati és posztulátumává fakítjuk” (K. Rahner, Schriften zur Theologie, III.54. — H. Urs von Balthasar, Zur Theologie der Säkularinstitute, 196.). Keresztény tevékenységünk úgy jut el legegyszerűbben Istenhez, ha felismeri és tiszteli a világot teremtő szeretet Istent. „A világi olyan ember, akinek számára a dolgok önmagukban is valóban léteznek és az evilági létezők igazsága nem merül el és nem szívódik fel pusztán egy felsőbbrendű vonatkozásban” (Y. Congar, Der Laie, 51.o.).

A világiaknak az a feladatuk, hogy ezeket az örök isteni igazságokat alkalmazzák az élet mindenkorai konkrét szituációira. Ezért el kell kerülni minden egyoldalú túlzást a naturalizmustól a szélsőséges „természetföllettségig”. Létezik olyan „ekleziológiai monizmus”, amely az egyház és a világ közti feszültséget mindig az egyház javára oldja fel. Nem ismeri el a földi valóságok önértékét, mindent csak spirituális vagy egyházi szempontból értékkel. Szerinte Isten országa csak úgy valósulhat meg, ha a világ egészen beleolvad az egyházba. (F. X. Arnold, Bleibt der Laie ein Stiefkind der Kirche? 526.o.) Az a középkori törekvés, amely az egyházat és a világot „szent egységben” akarta összefogni, a másik szélsőségbe vezetett: az egyház szekularizálódásához és a világ profanizálódásához. A helyes álláspont itt is a kiegyensúlyozottság: Az egyház és a teológia szem előtt tartja a dolgok transzcendens vonatkozásait, fejlődését, de ugyanakkor figyelembe veszi a világ önértékét és öntörvényűségét is.

A világ teremtettségének figyelembevételével, — de nemcsak a helyes hittanításban, hanem a gyakorlati életben is — elkerülhető a vallásosság és az élet közti dualizmus. Ellenkező esetben a vallásosság elszakad az élettől; ez a szétválás mindkettőre káros hatású. Vallásosságunk nem-hitelessé és életnélkülivé, életünk pedig vallástalanná válik. Ez a kettősség képmutatóshoz, belső kiüresedéshez, megtorpanáshoz és végül szakadáshoz vezet. Ha viszont Istent szolgáljuk mindenben, megtapasztaljuk Őt, mialatt emberekkel érintkezünk, a világ dolgaiban tevékenykedünk, — felismerjük Őt az anyagban, az életben, a történelem eseményeiben.

Az ember közösségi és kozmikus küldetése

A kereszténység éltető ereje *Isten Szeretet-közössége; az élő Szentháromság*. Ez a Közösség és Szeretet a teremtményekben alkotóan megnyilvánul. Isten úgy teremtette Ádámot, hogy vágyódjék társ után. Isten az embert szerető közösségben kibontakozó életre teremtette. Az egész emberiség egy olyan nagy család, ahol mindenki közösségi, társas kapcsolatokra talál. Ezért kapja meg a „nyelv” ajándékát. Mert az emberi közösséget nemcsak az érdek fűzi össze, hanem a beszédben (szóban, igében) alakulnak a lelki értékek, amit kölcsönös közléssel gyarapítanak egymásban. Ezek az értékek kimondott és leírt szavakba, mondatokba testesülnek bele. Az ember a Teremtőtől azt a parancsot kapta, hogy szaporodjék, sokasodjék és vonja uralma alá a földet (Vö. Ter 1,28). Ezt a parancsot az emberiségnek kell beteljesítenie egész történelme folyamán. Így megvalósítja Isten tevékeny és teremtő szeretetét.

Az ember saját közösségén kívül *kapcsolatban áll a kozmoszsal* is. Kozmoszon — mai értelemben — az egész tárgyi világot értjük, az ember keze alá tartozó teremtményeket: az ásványokat, az atom mikrovilágától a csillagokig és az élet minden megnyilvánuló fajtáig. A kozmoszból táplálkoznak, ruházkodnak, az anyagot átforgalmazzuk és lakóhelyet építünk belőle. A kozmoszban fejezi ki magát az ember és általa valósítja meg önmagát. Az ember ráutaltsága a dolgokra és kapcsolata a dolgokkal nem alkalmi, hanem *lényegi és tartós*. A világ viszont az emberre van rendelve és benne jut el beteljesedéséhez. A teremtmé-

nyek alapvető rendje, hogy *minden az embert szolgálja*. Amikor a Föld odáig fejlődött, hogy szolgálhassa az embert, akkor jelent meg az ember a Földön. Ennek a *teológiai szemléletnek* jól megfelel a *genetikus szemlélet*. A fejlődés megtevészhetetlen céltudatossággal haladt azon pont felé, ahol létrehozta az embert, azt, akire a Teremtő rábízta művét és az ember átvehette a világ további alakítását. A világban az ember a fejlődés csúcspontja „előretörő nyílhegye” (Teilhard de Chardin); itt valósul meg az értelmesség, a szabadság, az öntudat, a szellem. *Az ember a kozmosz feje és szíve*. Csak ahol ember van, ott bontakozik ki a világban az Igét tükröző szépség és jószág a maga teljességében, ott alakul ki párbeszéd, mert csak az ember képes felfogni és visszatükrözni a világ értelmét, csak az ember képes tudatosan folytatni a Teremtő művét. A kozmosz tehát úgy is felfogható, mint az „ember kiterjesztett teste”.

Ha a világi hívő mindezt átéli és megérti, akkor munkája tudatosan *a teremtő Ige művének folytatása* lesz, a *megtestesült Ige beletestestítése a világba, a világot megítélő, be-teljesítő és újjáteremtő Ige művének előkészítése*. Ebben a munkájában vallásos hite nem lesz kívülről ráragasztott címke, hanem belülről fakadó adottság; olyan elhivatottság, olyan elkötelezettség hordozója, amelyet az Istenről való megajándékozottság tudata, a Vele való munkatársi együttműködés és az Isten előtti számadás és felelősség gondolata jár át, miközben szemlélődésében és az eukarisztia átélt ünneplésével bekapcsolódik Krisztus misztériumába. Mindezekből teológiailag is nyilvánvaló: Keresztény feladatunkhoz szorosan hozzátartozik, hogy tegyük szebbé és jobbá a világot, boldogabbá az embereket. Így készítjük elő az Ige végső nagy művét, hogy „Isten legyen minden mindenben” (1Kor 15,28).

Kiss László

A VILÁGIAK A MAI EGYHÁZI ÉLETBEN

A világiakról kibontakozó teológiai értekezések hihetetlen mértékben megszorodtak külföldön az egyházi szak- és népszerűsítő irodalomban. De ha a kutató elme e könyvtárrnyi irodalomban elmélyül, hamar észreveszi, hogy édeskeves mű tud elszabadulni attól a hagyományosnak és ortodoxnak értelmezett szemlélettől, amely a világi híveket még mindig a rossz csengésű „laikusok” kategóriájába sorolja. Másfelől — bár gyéren — olyan kiugró s nem eléggé megalapozott szélsőséges nézetek is mutatkoznak, amelyekből a korszak vezető hittudósai is visszahőkölnek, a hívő tömegek számára pedig elérhetetlen célokat jelölnek meg. Mégis csak fokozatos kidolgozás alatt áll a kérdés, hogyan kapcsolódjanak a világiak az általánosságban kötelező tanúságtételükben sajátos, a világban elfoglalt helyükhöz és családi-rokonsági életükhöz.

Míntha még mindig kísértene, bár egyre csökkenő élességgel a „laici” szóhoz idővel hozzátapadt középkori fogalomkészlet. Akkor ui. primitív szóelemzéssel a „laicus”-t a „lapis”-ból (kő) eredeztették egyesek; mások ilyen ellentétpárt vontak a világi hívő és a klérus között: ég és nap; föld és ég; test és lélek; ismét mások: tudatlan ((illiteratus, idiota) és tudós (literatus).¹ Ez a bántó és a zsinaton hangsúlyozott ősi, még az Öszövet-ségbe visszanyúló „Isten népe” fogalmától teljesen elütő szétválasztás ma már csak nagy ritkán, inkább csak egyes, korunk szellemétől elmaradt s attól elidegenedett, idős egyházi emberek magatartásában jelentkezik. Ugyanakkor azonban — főleg hazánkban — igen bátorosan törekvések jelentkeznek arra, hogy a zsinati szellemhez híven s abban továbbfejlődve, a világiak visszajussanak az egyház folytonos vérkeringésébe, oda, ahol az apostoli s a kora keresztényi időkben voltak. Ha eredményeiben hiányos és távlatában egyelőre alacsonyra szánt is ez a törekvés, az irány — mint a katolikus egyház megújuló összele-tében általában — világosan kivehető.

Nehéz örökség nyomja a több évszázados múlt koloncaitól megszabadulni akaró katolikus, papot, szerzetest és világit egyaránt, ha vissza akar találni az evangéliumi egyszerűség, nyíltszívűség és felhőtlen derű világába — mindaddig, amíg fel nem oldja magában a joghatóság (jurisdictio) terén valóban élesen szétváló és méltán megkülönböztetendő *klerikus-laikus* szópár közé befészkelődött káros gócot. Van a jogn túlmutató, azt megelőző és — ha szükséges — feledtető más fogalomvilág is, ahol — miként a szent Pál-i szójárásban „nincs zsidó és görög” — eltűnnek a megkülönböztető jegyek; ahol a „hivatás egy reményre szól”; ahol „szeretetben teljesen egygyé fogunk nőni a fővel, Krisztussal”, s ez a fő az „egész testet egybekapcsolja és összetartja — a különböző részek

segítségével és minden tag arányos működésével"; s ennek eredménye: „a test így növekszik és fölépül a szeretetben.” (Ef 4,15,16)

A kulcsszó tehát — miként keresztény életünk és gondolati eligazodásunk minden egyéb terén — a szeretet. Ez a szeretet törhetetlenül egymáshoz kapcsolja a hite szerint élő keresztényt a Megváltóhoz; tudja, hogy ő „Krisztus tagja” (1Kor 6,15); de hozzáfűzi a számos — különböző szerepű és „rangú” — egyéb taghoz is, velük „örvend a reménységben, tűri a nyomorúságot, állhatatos az imádságban”, sőt testvéreit, a „szenteket”, minden szükségben tehetősége szerint segíti; örvendez az örvendezőkkal, sír a sírókkal, s nagy lelki békeességben és egyetértésben él mindnyájukkal (Róm 12,9—6).

Eszerint előbb van, fontosabbnak tűnik és gyökeresebben ragadja magával a keresztényeket az, ami mindegyikükben közös, mint amiben — az egyházi rend és a hivatali beosztás alapján — eltérnek a „fölköttük” állóktól. Számos mai teológus nem győzi kimutatni és elemezni a világiak jelenlétét Krisztus és az apostolok életében, sőt — némi bizarrsággal — magát Jézust is, nem tagadva persze istenemeri örök papságát, mint „világit”, édesanyját pedig mint „első világi keresztény asszonyt” (die erste Laienchristin) emlegetni.² Azt is felsorolják nagy tudományos apparátussal, mennyit és mily rangos műveket írtak világiaknak az egyházatyák, akik közül nem egy — mint szent Jeromos — már pappá szentelésük előtt is művelték az egyházi irodalmat.³ De ha történetesen nem így lett volna, ha Krisztus életében Keresztelő János, Lázár és Nikodémus is a zsidó papi rend képviselői lettek volna, s ha az ősegyházban a presbiterek közt nem lett volna egyetlen „laikus” sem, sőt ha nem lettek volna ökumenikus zsinatokat összehívó császárok, vagy az évszázadok folyamán hiányoztak volna az egyház apostoli küldetésében oly nagy szerepet jelentő világi gondolkodók, filozófusok, írók s főleg újabban teológusok is: ez a dolog érdemi részén mit sem változtatna. Ha egyetlen világi sem nyert volna az egyházban „prófétálási”, azaz tanításra szóló feladatot, csupán családjá s legfeljebb munkatársai szűkebb körében tanúskodott volna az evangéliumról: a minden irányba való nyitottságra oly igényes századunkban ki kellene találni ezt a szerepet, éppen a katolicizmus örök megújulásának bizonyosságára és előremutató jeleként.

Mint hogy most a világiak egyházon belüli tanúságtételéről kívánunk szólni, fölmerül a kérdés: mennyiben érvényesíthető a már említett szeretet-elv a liturgiában, az egyházközségi életben s esetleg magasabb hivatali funkciókban. A liturgikus mozgalom fényes diadala a 2. Vatikáni zsinatnak az istentiszteletről szóló határozatával (*Sacrosanctum Concilium*) a világegyház istentiszteleteiben gazdagon gyümölcsozik. A *Lefébvre*-féle, a tridentin miséhez értelmetlenül s a szakadártság makacságával ragaszkodó, reakciós mozgalom hihetőleg nem fog széles tömegeket elszakítani Európában és Amerikában az egyháztól.⁴ Az egyre szaporodó kisközösségek (bázisközösségek) pedig csupán kis százalékban szállnak szembe még Olaszországban is a hierarchiával és intézkedéseivel.⁵ A katolikusok zöme hű a hivatalos, sokszor igen gyatra emberi vonásokat is hordozó anyaszentegyházhoz; de meglehetősen tétován áll a liturgia olyan területein, ahol pedig nemcsak joga volna állnia, hanem öröme is lehetne az „édes igának” a lelkeskedő papsággal való együttműködésében. Az élet ügyes-bajos dolgaival való szüntelen törődés oly gazdag adaptációs tevényt gyújt össze a világi állapotban élők érzelme- és tudatvilágában, hogy az istentiszteleti cselekményekben való aktív részvétel nemcsak bensőséges üdülést, lelki felfrissülést jelenthet és legtöbbször jelent is számukra, hanem jelenvalóvá lesz az általuk képviselt gazdag szellemi többlet is. Hiszen — ahogy *M. D. Chenu* jól látja — „A liturgia a misztérium (supra-rationel) és a szimbólum (infra-rationel), az ember két oly nehezen megközelíthető erőtartományának összekapcsolódásával megy végbe.”⁶ Saját tapasztalatom is igazolja, milyen megható, olykor megrendítő hatást válthat ki a templomi liturgia egy-egy mozzanata, ha nagy és sokgondú család problémáitól kiszabadulva, és számos irodalmi s oktatói munkámban pihenőt tartva az oltárszolgálatban papjainknak valamiképpen segíthetnek. Ilyenkor lelki világom a hívő közösséggel együtt hozzátévődik Krisztus titokzatos önfeláldozásához; s ha jó szívvel állok oltára mellett, bizonyára kiegészítem én is — a reám eső résszel, — mindannyiunkkal egygyé forrva, a kereszt megismétlődő, láthatatlan áldozatát. Számos közös feladat áll itt előttünk. Még alig kezdtük el a liturgiai-templomi közösség teljes együttműködését a gyakorlatba átültetni, még mindig küszködni kell olyan megnyilvánulásokkal, amelyek így hangzanak el: „már többet csinál misén a ministráns, mint a miséző pap”; vagy: „mit forog ez az öreg ember (a derék sekrestyés) köröttem, hagyjon magamban misézni”. Ezek ugyan már inkább ritka és szerencsétlen kivételnek számítanak, de a világiak bevonása az igeliturgiába s egyéb liturgikus cselekményekbe külföldön: ahány ház, annyi szokás; itthon pedig: alig ébredezik sok évszázados, mély kábulatából. Éppen — egyébről most nem is szólva — a legszentebb örömtől fosztják meg az óvatoskodó vagy a horatiusi „procul este profani” elvet valló egyházi emberek a liturgikus cselekményekre már érett, kellően felkészült s hitük szerint élő világi hí-

veiket, férfiakat, nőket és gyermekeket. Hogyne lenne egészséges tünet, amit az „egy Krisztus — egy test” szellemének külső, megnyilatkozó jeleként is gyakorol a világi. E téren nem egymás mellé való helyzettségről, hanem egymásból kiinduló következésről beszélhetünk. A „világhódító kereszténység” katonás szellemét, az autokratikus magatartást fölvaltotta a szolgálat lelkiése, a régi megközelíthetlenség bástyáit a korszerű lerombolta, az egyházi férfiaknak — ha az apostolok lábát mosó Krisztus igazi képviselői — alkalmazkodniuk kell az egészséges korigényekhez. Szerencsére már sokfelé alkalmazkodtak is. Külföldi turista útjaikon vagy hivatalos kiküldetésben honfitársaink is vehetik, sokszor vetétk is már az Úr testét világi férfiak kezéből; nem egyszer hallhatták, hogy a szentmisén a hívek könyörgéseit ők maguk olvasták fel — saját megfogalmazásukban. Ezt már itthon is néhány helyen megvalósítják, de máshol még ide sem vonják be a híveket, úgyhogy nemrég maga Lékai László bíboros érsek-primás is fölemelte e mulasztás ellen a szavát: „Sajnálatos dolog, hogy némely pap magát az igeliturgiát is elklerikalizálja. Azaz: mindent ő maga olvas fel, állandóan csak az ő hangja tölti be a teret, holott ma már férfiak, nők, gyermekek egyaránt bevonhatók a miseolvasmányok felolvasásába. Nem is szólva a hívek könyörgéseiről, ahol valóban különös dolog, ha ezeket sem a hívek, hanem maga a pap olvassa.”⁷

A 2. Vatikáni zsinat hittani rendelkezése (*Lumen Gentium*) serkenti az egyház vezető tisztviselőit, hogy ne csak „reméljék Krisztus üzenetének hirdetését, hanem számítsanak értékes tevékenységükre (világiakra) az evangélium terjesztésében”, mert „valamennyiüknek közre kell működniük a világban Krisztus országának terjesztésére és gyarapítására.” Éppen ezért a „fölszentelt szolgák hiánya vagy... akadályoztatása esetén a világiak is pótolhatnak bizonyos szent szolgálatokat.” (35.p.) Számatlan ilyen megtörtént esetről elvashatunk a *Diakonia* s más lelkipásztori sajtóban. Leginkább mégis Braziliát, Porto-Ricot, Venezuelát emlegetik, ahol a nagy paphiány miatt a hit dolgaiban jártas nővérek vezetik az ige- és imaliturgiát, prédikálnak, katekizálnak, keresztelnek, temetnek. Mindezt nem a női nem „emancipációját” bizonyoságaként, nem is azért, hogy a napjainkban sokat vitatott „női papság”-nak mintegy az előzetest szolgálják, hanem egyszerűen az egyház szorult helyzetében és érdekében.⁸ — Tudunk esetekről, amikor az egyházfő tartósan ágyhoz szegezett, súlyos betegeknek megengedi — az őskeresztények emlékezetes hagyományaként — hogy a beteg magánál tartsa az eukarisztiát s kellő felkészülés után naponként magához is vehesse. Ez azonban nem oldja meg a sokkal kiterjedtebb gondot: könnyíteni kéne a papságon legalább azzal, hogy a kegyelmi állapotban levő fekvő betegekhez legalább első pénteken rendszeresen elviegék a világiak az Úr testét és az e célra előírt, esetleg ima- és igeliturgiával bővített szertartással gyakorolhassák a testvéri szeretetnek ezt a megnyilvánulását. A legendák mindig világinak ábrázolt szent Kristófja példájára valószínűs „krisztoforosz”-ok (krisztushordozók) lehetnének már országzerte.

Vannak teológusok, akik hol kontesztáló módon, hol az evangéliumi szelidség szellemében megkérdőjelezik a *Lumen Gentium*-nak azt a meghatározását, hogy „a világiaknak sajátos és különleges vonása a világba-tartozás”. Ilyesmit hirdetnek: „Annak a különbségtevének, hogy a világban való munkálkodás a laikusokra, az egyházi közösségben való szerep a papságra hárul, nincs kellő megalapozottsága... Az apostolok korában az egyházi hivataloknak még nem volt papi jellege”, ezért ma fontos lenne megszabadulni a klerikalizmustól (Entklerikalisierung).⁹

A teológiai irodalomban már jó ideje elfogadottnak számít a világi hívőknek a kereszténység és a bérmálás szentsége által nyert keresztény küldetésük: „A papi profétai és királyi hivatás részeseként az egész keresztény nép küldetését gyakoroljon az Egyházban és a világban” (*Lumen Gentium*, 31. p.). Hitükből élő katolikusok készek és boldogan vállalják az egyházban nekik juttatható funkciókat. Legtöbbjük nem óhajt, nem is tudna részt vállalni az ide-oda hullámzó hittudományi vitákban, de hallgatva a Szentlélek sugallatára, s megtartva az egyházi fegyelem előírásait, sokan szeretnének levenni a papság válláról annyi terhet, amennyit elbírnak. Istentiszteleti téren éppen arra gondolhatnak, amit a bölcs mérsékletéről híres *M. D. Chenu* domonkos hittudós így fogalmazott meg: „A liturgia egyensúlyt valószínűsít meg a (lelki) sugallatok és a (egyházi) fegyelem között.”¹¹ A sugallat sokakban megvolna, de a rosszul értelmezett és szűkre szabott fegyelmi akadály vagy annak el nem hárítása meggátolja, hogy létrejőjjön az „egyensúly”.

Amily örömmel indulnak majd a világiak a Katolikus Hittudományi Akadémia levelező tagozatára, hogy elmélyedjenek a korszerű teológiában, feltehetően olyan örömmel vállalják majd később a nyilvános igehirdetést is, mire már kiöregszenek a ma is erre felkészült, de tudásukat és megnyilatkozó készségüket főpásztori intézkedés híján parlagon hagyó idősebbek. Nem egy ország jóval előttünk jár ezen a téren. Csak Németországot említve, a hitüket magas fokon értő világiak püspöki engedéllyel szentbeszédet, homíliát mondhatnak, nemcsak esetenként a helyi lelkipásztor jóttállásával, hanem „kivételes eset-

ben a püspök meghatározott időre általános engedélyt is adhat.¹¹ Ezt az intézkedést már évtizedekkel megelőzte az a szokás, hogy a világiak számos európai egyetemen jóval nagyobb számban vették fel s tanulták végig a hittudomány egyes ágait, mint maguk a leendő papok és szerzetesek. Hihetőleg hazánkban is visszatér az akadémiai oktatásban és a templomi, felnőtteknek szóló katekézsisben az „ösi, közösségi teológia magasabb formája”, ahogy részletesen előre vetítette nemrég *Szennay András* a Vigilia egyik cikkében (1977. jan.). A május 16-án megnyílt Hitoktatási Bizottság konzultációs irodája (Budapest, Központi Szeminárium, fsz. 5.) is ugyanezt a célt szolgálja. Az itt-ott rendezett zenés-irodalmi áhitatok hazánkban mintha eléje harangoznának ennek az egészséges és sürgető fejlődésnek; különösen azért is, mert itthon még mindig kevés a diakonátus intézményének létrehozása.

A világiak szerepét az egyházközség lelki és szociális működésében részint pápai határozatok, részint püspöki szinodusok eléggé világosan jelzik, s erről nemrég *Hegy Béla* bővebb tájékoztatót nyújtott e folyóirat hasábjain.¹² Hogy a Hazafias Népfront keretei között is az egészségesen, a széles társadalmi összefogás s a gyakorlati dialógus szellemében működő helyi egyházi közösségek előtt milyen távlatok nyílnak, azt máris több helységben vagy kerületben lemerhetjük, főleg ahol pap vagy az egyházközségi tanács tagja egyúttal közigazgatási tanácsstag is. Ami azonban nem látható, s ami a kifelé mozgó helyi közösséget élíti, az a megfoghatatlan szellem, a Szentlélek ajándékainak befogadása, a hit-élet elmélyítése s az egyházközség tagjainak megszentelődése sokkal általánosabb, mint bármely, esetleg látványosnak tűnő, közéleti jelenség. Napjaink sürgető parancsa, hogy az egyén teljes jogú polgárként mozogjon abban a közegben, amelybe született, vagy amelyre önként vállalt. Különös, sorvasztó és megbotránkoztató jelenség lenne, ha éppen a Krisztus fényugarába hivatott egyházközség tagjai állnának egymással szemben idegenül és közönyösen. Joggal írta le *Teilhard de Chardin* már 1947-ben: „A közösségre szerveződő Emberiségben az egyénnek már nincs joga ahhoz, hogy tétlen maradjon; vagyis törekednie kell, hogy teljesen kifejlessze magát, hiszen tökéletesedésétől függ minden ember tökéletesedése.”¹³ Ez azt jelenti egyházközségi szinten, hogy minden katolikus vállalja a reá háruló felelősséget a többiekért, hogy tudásából s aktivitásából annyit és oly módon nyújtson a közösségnek, amennyire szükség van, s amennyit csak elbí. Csupán így érhető el, hogy az egyén a hitbuzgalom terén nem torzul el, hogy nem téved az álmisztikának süppedékes ingoványára, hogy a családi és egzisztenciális próbatételek idején támaszt lel társaiban, hogy tiszta örömeit megsokszorozza közössége fényprizmáin. A Krisztushoz szívvel-leléssel elkötelezett keresztény nem méricskéli a reá háruló kötelességeket és nem alkudja el a lehetőségeket, hanem Assisi szent Ferenchez, látomásához hasonlóan (őt egyébként mint „világi” igehirdetőt is szokták emlegetni) oda tartja vállát a roskadozó istenháza falához.

A zsinat hosszú dekrétumot alkotott a világiak tanúságtételi szerepéről (*Apostolicam actuositatem*). A III. fejezet részletesen foglalkozik az „apostolkodás” különböző területeivel. A felsorolásban első helyen említi az egyházközségi munkát (9.p.). Majd külön alá is húzza: „Az egyházon belül annyira fontos a közreműködésük (a világiaké), hogy enélkül a lelkipásztorok apostoli működése legtöbbször nem is tudja kifejteni teljes hatását.” Hivatkozik a szent Pál életében és munkálkodásában oly jelentős szerepet vívó világi férfiak és nők serkentő példájára (ApCsel 18,18; Róm 16,3), s aláhúzza: „A valóban apostoli beállítottságú világiak kiegészítik, aminek híjával vannak a testvérek” bármikor. (10.p.)

Végül nem érdemtelen néhány pillantást vetni arra a napjainkban egyre többször fölvetődő kérdésre: mennyiben lehetne a világi ember az egyetemes papság elve alapján részese az egyházi rend tagjaivá lett és hivatalukat betöltő férfiak lelki hatalmának. *Henri de Lubac* fejtegetése szerint az őskereszténység nagyjai (patres, atyák) a megkeresztelték közös, egyetemes papságát tanítva, „ellene vannak a nézetnek, amely alulról kiindulva, gyökeres különbséget tesz a kereszténynek egyes kategóriái között és ezzel a kasztszellemet ápolja és a kiváltságosakat elkülöníti; ez az ezoterizmus jellemezte pl. a nagy pseudo-gnosztikus eretnekéseket. Hasonlóképpen ma is megöveznek minket attól, hogy a világiak és a hierarchia kapcsolatának, a pásztorok és a nyáj viszonyának értelmezésében egyoldalúak legyünk.”¹⁴

A kérdés jogi oldalát nem vizsgáljuk. Eredményei izgalmasak lehetnek, de lelki gyümölcssei ritkán jelentkeznek a gyakorlatban; többször a féltékenység, illetéktelen beavatkozás és torzsalkodás szellemét szülhetik. *Ernst Niemann* finom megkülönböztetése elfogadható; az egyházi férfi és a világi között kétségkívül van különbségesség (Aussonderung), de nem szabad lennie elkülönülésnek (Absonderung), hanem csak kettejük lelki egységével „helyzetük megszabta bizonyágtételnek a világ színe előtt.”¹⁵ *Karl Rahner* szerint az a világi, aki valamiképpen állandó jelleggel (a megkeresztelték alapvető jogán túlmenően) valamely liturgiai vagy jogszerű hatalom birtokosa, „már tulajdonképpen nem is igazi világi”.

H. U. von Balthasar az átmeneti állapot mellett tör lándzsát; míg E. Schillebeeckx ezt az elméletet tagadja. Max Keller igazságot tenni igyekszik a vitázó felek között, amikor végül is azt bizonygatja: ezek a különbségtevések nem érintik a lényeket, az Isten népéhez való szabad csatlakozás sorsdöntő elemét. „A döntő különbség nem a *hivatal—nem-hivatal*, hanem a *hit—hitetlenség* között áll fenn; bibliai értelemben a nép összességére terjed a kiválasztás. A vezetés teljes szuverenitása Istenen áll, s ellene mind minden végérvényes intézményesítő meghatározásnak.” E „kiválasztás koncentrációja annak egy-egy képviselőjére, megnyílik mindazok felé, akik benne kiválasztást nyertek.”¹⁶ Hazai modelleket találunk, külsőországban ezen a téren előttünk járnak.¹⁷

Papok és világiak együttműködését — ahogy Congar is megjegyzi — ezzel a találó szóval lehet hívni: *équipe* (brigád, munkacsoport); sőt ketten „egy párt” alkotnak.¹⁸ Ezzel is utalhatunk a „nagy titokra”, ami a házastársi viszonyról magára az egyházra értendő a páli teológiában. És ahogy bár a „férfi feje az asszonyok”, Isten előtt azonban egyenlők, akként az *ordo* és *jurisdictio* ugyan vezetőket és vezetetteket, hivatalból szólókat és hallgatókat (die hörende Kirche) különböztet meg, a szeretet és szolgálat mindennapos gyakorlatában egy testet-testületet alkotnak s egymást tanáccsal, példájukkal, sokirányú aktivitásukkal segítve, építik Krisztus emberekből épülő templomát. Papságnak és híveknek együtt kell tanúbizonyságot tenniük Krisztus örömhírérol. Ezt a bizonyosságot „a hierarchia a lelki teljhatalom révén hivatalból (ex officio), az egyszerű hívők pedig személyes lelki javaik szétosztásával, szellemiségükkel (ex spiritu) valósítják meg.”¹⁹

A mindenkori szükség, lehetőség s az egyre szélesebb kapunyitás fogja aztán — a jogok feszegetése nélkül is — magától megszabni, hogyan történhet a világiak nagyobb bevonása a különböző szintű egyházi tanácskozások munkájába. Legmagasabb szinten is történt már ehhez hasonló a 2. Vatikáni zsinaton a Lumen Gentium IV. fejezete (*De laicis*) II. sémájának kidolgozásakor.²⁰ 1976 novemberében pedig már a spanyol püspökkari konferencián a tömegkommunikációs eszközökről szóló megbeszéléseken világiak is szerepeltek.²¹ Krisztus szeretete s embertársaink megsegítésének vágya sürget mindannyiunkat (2Kor 5,14).

JEGYZETEK:

1. Yves M. J. Congar: *Priester und Laien*. Freiburg i. B. 1965. 243 kk. — 2. Yves Congar: *Der Laie*; alapvető mű, francia címe: *Jalons pour une théologie du laïc*. Stuttgart, 1957. 683. — 3. Y. Congar: *Priester...* 68. — 4. Magyar Kurir, 1976. november 20. — 5. Uj Ember, 1977. V. 1. A kisközösségek közös bibliaolvasására szánt kézikönyv (*W. Egger: Gemeinsam Bibel lesen*, Innsbruck, 1975.) — magyar fordítása előkészületben van. — 6. M. D. Chenu: *La foi dans l'intelligence*, Paris, 1964. 310 — 7. A nagybudapesti templomi hitoktatást végző káplánoknak tartott értekezlet anyagából. Magyar Kurir, 1977. január 27. — 8. Concilium, 1972/2. 114. — 9. *Mysterium salutis*, Einsiedeln, 1973. IV. 2. 1418. — 10. Szennay András: Régi és új a liturgia világában c. gyűjteményben *Fábián Árpád cikkét: A laikusok alanyi joga az egyházban*, Budapest, 1975. 319. — 11. Sántha Máté: Világiak az erjedő egyházban, *Szolgálat*, 12. (1971) 24. — 12. *TEOLÓGIA* 1977. 1. 44—48. — 13. Az ember jövője. Ford. *Rezek Román*, Saõ Paulo, 1966. 88. — 14. Szabó Ferenc: Henri de Lubac az egyházzól, *Róma*, 1972. 150. — 15. *Sacramentum Mundi*, Freiburg, 1969. III. 127—137. — 16. I. m. 395—406. — 17. Vö. F. *Klostermann: Laientheologen u. Laientheologinnen in kirchlichen Berufen*. Az 1975-ös szimpozion határozatai. *Diakonia*, 1976 (1) 44—49. — 18. *Priester...* 260. — 19. *Lexikon für Theologie u. Kirche*, Freiburg, 1961. Laien címszó alatt. 736. — 20. Ugyanazon főcímű kiadvány, alcíme: *Das zweite Vat. Konzil*, Freiburg, 1967. I. 260 kk. 1963 novemberében a teológiai albizottság püspökeivel párhuzamosan vegyes bizottság is tárgyalta a fejezetet 9 szakértő és 3 világi megfigyelő (Hörer) bevonásával. A javított szöveget 1964 februárjában Zürichben készítették el. — 21. Felsőzálásra meghívtak több jónévű katolikus újságíró és sajtóügyi kutatót. Magyar Kurir, 1977. ápr. 5. Az olasz püspökkari konferencia 14. közgyűlésére világiakat is meghívtak s első alkalommal néhány állandó diakónust is. — A müncheni érsekség rendelkezése szerint vasárnap és parancsolt ünnepeken világiak is tarthatnak igeliturgiát ott, ahol pap nem áll rendelkezésre. Uo. 1977. V. 14. és 14.

Hajdók János

A TEOLÓGIA SZOLGÁLÓ FELADATA

Mint pap, elkezdem a szent áldozatot. Az ige liturgiája alatt azonban legjobb, ha beülök a padba a hívek közé. A világiak felolvassák a szentírási részeket, az igehirdetést egy laikus teológus tartja. Utána mint pap ismét az oltárhoz megyek, hogy bemutassam az eukarisztikus áldozatot. — Yves Congar ezzel a képpel ábrázolja azt a belső egységet, amit a zsinat utáni teológia kíván megvalósítani Isten népe életében. A megható kép azonban még nem a megvalósult jelent, hanem az annyira várt jövőt ábrázolja.

Az „irányelvek...”

Amikor az elkövetkezőkben vázoljuk a világiak teológiájának ekléziológiai elveit, azokat, amelyek a zsinatot átjárták, — nem akarunk felesleges ismétlésekbe bocsátkozni. Mégis sok újat mondunk vele, ha ezideig nem is maradt minden csak pusztába kiáltó szó. Yves Congar, korunk egyházi igényeinek érzékeny felismerője és a megújulás egyik előkészítője már jóval előbb és folyamatosan kidolgozta azokat az általános irányelveket, amelyek a helyi adottságok sokrétűségében csak fokozatosan valósulnak meg: Jalons pour une théologie du laïc, Paris, 1953—64. Vannak egyházak, ahol lassan, de annál erőteljesebben fejlődik ki Isten népe hivatása, ezért hasznos az elveket újból felidézni, hogy a helyes utat el ne tévesszük. Ilyen fokozatosan fejlődő, alapjaiban megújuló állapotban van jelenleg hazánk helyi egyháza is, — azzal a többlettel, hogy nálunk a legáltalánosabb elvek is sajátos magyar zsmattal érlelik be gyümölcseiket.

Lumen Gentium (1964.) lett az a határhő, amely ismét derűssé és életszerűvé tette egyháztanunkat. Nemcsak arról beszél, hogyan hallgassuk a tanítást, hanem arról is, hogy a hívek „testébe oltva” miként lesz virágzó tanúságtétellé a teológiai könyvtárak mindmennyi értékes kincse. Amint Magnus Löhrer fogalmazza: „A keresztény nép sajátos szolgálata az, hogy a kinyilatkoztatást önmagán át megtestesítve vigye be a világba” (*Mysterium salutis*, 3. L'Eglise et la transmission de la révélation, Paris, 1969. 90. francia ford.). Isten népének újraértékelése a zsinat egyik kopernikuszi fordulata volt. A világiak, mint tanuló és tanúságot sugárzó hívek, újra megalapozzák helyüket az egyházban. A „világi hívek teológiájának” megjelenése már jóval a zsinat előtt korszakalkotó volt, részleges feloldozása azonban az egyház számos területén még ma is késik. (Vö. J. Grootaers: La fonction théologique du laïc dans l'Eglise — La service théologique dans l'Eglise, Mélanges offerts à Yves Congar, Paris, 1974. 83—108.)

A megújulás irányai

Hendrik Kraemer, a „laikológia mestere” és protestáns iskolája élénken és eredményesen reagált Congar profétai meglátásaira. Elvei nyomán fogalmazták meg a hívek keresztény hivatását, és egy új képzési rendszert alkottak a szekularizált társadalom számára. Három irányba elváltak: — Kidolgozták a protestáns igehirdető teológiát (ezt tanítják hazánkban is az evangélikus és a református akadémián), — utat nyitottak helyi és világ-szinten az ökumenikus szolgálatoknak, amelyeknek alapja a közös lelkipásztorkodás és szeretetszolgálati (diakóniai) munka. Új nézőpontot adtak a laikus apostolkodásnak: ami szükséges beilleszkedést jelent az adott társadalmi környezetbe, hogy annak pozitív és humánus értékeit felhasználják. — Egy időben kétségtelenül erősebb hangot kapott a radikális szárny is: John Robinson anglikán püspök, az amerikai Gibson Winter és a hollandok „enfant terrible”-je: J. C. Hoekendijk személyében. — A kiegyensúlyozódás során a katolikus egyházi felfogás is eljutott odáig, hogy a klérus kötelessége megfelelő magasabb képzést adni az érdeklődő és szolgálatkész világiaknak, — de azt még nem vették figyelembe, hogy a laikusok milyen tapasztalattal szolgálhatnak a lelkipásztorok és a teológusok számára.

A világiak gyakorlati bekapcsolásában élenjáró munkát végzett a *Downside-i bencés apátság*. A neves „Downside-csoport” egyházi és világi teológusokból álló „családi közösségeket” hozott létre, hogy kiemelje a katolikus teológiát a klerikális és a felekezeti gétből és így az egyház a világi tagjai segítségével találkozzon korunk problémáival. — Hasonló felfogásban másutt az irodalmi és művészeti élettel kezdtek párbeszédet. Főleg H. U. von Balthasar, Ch. Moeller tudatosították az egyháziakban a hívő írók és művészek teológiai és üdvszerző küldetését. „Igen fontos, hogy az élő Isten kinyilatkoztatását ne csak az igazság és jóság területén, hanem a szépség összehasonlíthatatlan ragyogásában is

bemutassuk az emberek felé... Úgy látszik, hogy korunkban nem annyira a klérus tagjai, hanem a művészek (Léon Bloy, Charles Péguy, Mauriac stb.) vállalják magukra a keresztények ébresztését prófétái teológiájukkal" — írja H. U. von Balthasar (La Glorie et la Croix — Les aspects esthétique de la Révélation, II. Paris, 1968. 9.). Pie Duploy pedig nyíltan csatlakozott az „irodalmi teológiához”, hogy előnyt adjon a „teológiai profétizmusnak”. (La religion de Péguy, Paris — Charles Moeller: Le théologien devant l'évolution de la littérature au XX siècle, I. Paris, 1970. 98—130.) Ezekkel a törekvésekkel az irodalom új dimenzióját keresték, — azt, amely a kereszténység szimbólumait napjaink művészi formáival összhangba hozza és így a távolállók számára is felfoghatóvá teszi a keresztény üzenetet.

A *lelképásztori teológia fejlesztésében* és a világiak képzésében nagy szerepet vállalt a *Tübingeni Katolikus Egyetem* professzora F. X. Arnold, irodalmi munkatársaival: V. Schurr, K. Delahaye-vel együtt, majd hozzájuk kapcsolódtak az *innsbrucki kériumatikus teológusok is*. Az ő útjukon indult el Gál Ferenc professor, aki hazánkban elsőnek tanította szóban és írásban a laikusok számára ezt a jól érthető és átélhető teológiát. Ugyanezt a szerepet vállalta Franciaországban A.-P. Liégé. A mindjobban kibontakozó *lelképásztori teológia* nem csupán a teológusok és a lelképásztorok feladata, hanem a hívek egyre szélesebb rétegének tevékenysége lett. Ez az az újjáértelmezett *Actio Catholica*, ami a helyi egyházakban ma is tovább fejlődik és keresi a legaktuálisabb küldetését.

Visszatekintve már jól láthatjuk, hogy a laikátus zsinat előtti „exkommunikációs” állapotát főleg két történelmi esemény hozta létre. Az egyik az, hogy a teológia szakított a misztikával, mint a hívek vallási élményével, az isteni igazságok átélésével. Ez a szakadás már a középkor végén elkezdődött (vö. Dom Fr. Vandebroucke feldolgozását: *Le divorce entre théologie et mystique*, NRTTh 1950/4.). Amint Jean Leclercq írja: „A 'teológia' kifejezése... a 12. század végéig nemcsak tudományos jellegű intellektuális tevékenységet jelentett, hanem olyan imádságos lelkületet, amely az isteni titkokat szemlélődéssé, elragadtatott magasztalássá formálja”. (Médiévisme et Unionisme, Irenikon, 1966./1. 12.) — A másik esemény a Tridentinum után, az ekleziológia fokozatos megmerevedése volt. A hierarchia fontosságát annyira eltúlozták, hogy a laikusok teológiai szerepe szinte egészen megsemmisült, — amint ezt F. X. Arnold alapos elemzéséből megismerhetjük (*Grundsätzliches und Geschichtliches zur Theologie der Seelsorge*, Freiburg/Br. 1949. 80—86.). A Tridenti zsinat az elburjánzott lazaságot úgy akarta megszorítani, hogy a hierarchia szigorúan újrafogalmazta a keresztény tanítást és katekizmus formájában kötelező tananyagként adta a hívek kezébe. Ezzel a jóhír továbbításában kettős fogatkozás történt: Az evangélium közvetítése többé már nem volt a hívő közösség feladata, mert azt a hivatalos egyházi szervek vették át. A Szentlélek közvetlenül ható erejét, is mindinkább a hierarchia tagjai számára sajátították ki. A világiak hallgató, passzív, befogadó szerepükkel egyre inkább az egyházi tevékenység „tárgyaivá” lettek. Az így fokozódó klerikalizmusban háttérbe szorult az egyházi közösség eszméje. A hierarchiában hamarosan megmutatókozó lelképásztori erőtlenség és meddőség is abból eredt, hogy kirekesztették a keresztény közösség annyira szükséges védelmét és szolgálatát Krisztus Teste fejlődéséből (vö. Karl Delahaye, *Ecclesia Mater*, Paris, 1964. 257—258.).

Az említett történelmi események után a *laikusok funkcióját két erő fékezte. A teológia tudományos művelését* kizárólag a hivatásos teológusok, mint az *intellektuális tekintély hordozói* vették kézbe, — a fokozott *intézményi tekintély* pedig a világiakat bénította meg, aminek következtében teljessé vált a szakadás a teológia tudománya, a keresztény hittapasztalat és az élet között. Ezt a jelenséget ilyen világosan először Newman bíboros fogalmazta meg (Rambler, 1859.). Egész antológiát lehetne összeállítani az akkori keresztények (nem az ateisták!) támadásaiból a klérus „emberfalása” (antropofágiája) ellen, Kierkegaardtól kezdve Péguy-n keresztül Papiniig, aki ezt írja a teológusoknak: „Gyertek ki néha ti is a szabad levegőre, hallgassátok meg azoknak a lelkeknek a hangját, akik éheznek a bizonyosságot. Ne tartsátok méltóságotokon alulnak, hogy néhány dolgot tanuljatok a nem-teológusoktól is”. (Papini: VI. Celesztin pápa levelei) — Azonban igaz Bonifác Willems megjegyzése is, hogy éppen a teológusok vették észre először, hogy hitüket veszítették a konkrét ember egzisztenciális valósága előtt és önmagukban is úgy érezték, hogy elszakadtak az emberi tapasztalástól és az evangéliumi üzenettől (vö. Erlösung in Kirche und Welt, Freiburg/Br. 1968. 9—10.).

Lassan mind világosabb lett, hogy a *teológia elszigeteltségét csak a laikusok bevonásával lehet megszüntetni*. Bernhard Welte határozottan kimondta, hogy „a hívők közösségének az a feladata, hogy tettekben és szavakban tegyen tanúságot a világ felé a kinyilatkoztatásról” (Izd. francia ford.: Sur la méthode de la théologie, — L'homme devant Dieu, III. 308.).

A teológia találkozása a hívő közösséggel

Yves Congar és Bernhard Welte meglátása szerint a *teológia három úton találkozhat közvetlenül Isten népével.*

— *A hirdetett hitben*, ami a kinyilatkoztatás hitelesen előadott tartalma és a püspökök testületének tekintélyére támaszkodik. Ez az *igehirdetés területe.*

— *A megélt hit útján*, amely a liturgikus, a szentségi életből források, és amelyet a hívők életpéldája, tanúságtétele juttat el a világba. Ez a *szentségi szolgálat útja.*

— *A reflektált, átgondolt hitben*, ami állandó kutatás tárgya. Ebben egyaránt képzést és feladatot kapnak a klerikusok és a laikusok. Az átgondolt hit a *hívő és teológiai* képzett világiak közvetítésével válik Isten egész népe számára érthető és átélhető tanúsággá.

A TANÍTOTT HIT TEKINTÉLYE az egyház intézményes apostoli funkciójából ered, de szoros kapcsolatot tart a hívő közösséggel. Egy évszázados az a törekvés, hogy ebben az áramlatban a híveket aktív egyházi részvételre serkentsék, komolyabb haladás azonban csak M.-D. Chenu és Karl Rahner sürgetése óta történt. A Lumen Gentium 12. fejezete hivatalosan elismeri, hogy a *hívek együttes hitének* fokozottabb értéke van az egyház életében. Magnus Löhrer a „Kinyilatkoztatás áthagyományozási szerveiről” szóló fejezetében (Myst. Sal. III. Paris, 1969. 77.sk.) a *keresztény népet aktív ható tényezőnek* nevezi, mert a kinyilatkoztatást a múltból átviszi a jövőbe és az egyház belső kincseit mind szélesebben kitarja a világ felé.

A MEGÉLT HIT prófétája, E. Mersch volt, aki a Misztikus Testről szóló teológiájában felnevelte az Actio Catholica első világi nemzedékét. (Le corps mystique du Christ, Louvain, 1933.) A Mediator Dei enciklika a *hívek általános papságára* hivatkozva, a *hívek közösségét helyezte az egyházi élet középpontjába*, — ezt idézi a Lumen Gentium 10. pontja is. Yves Congar így alapozza meg helyzetüket: „Ha igaz, hogy a bensővé válás előfeltétele a hitbeli és a szentségi közvetítés, akkor az is igaz, hogy az egyház az üdvösség közössége, ahol a Lélek mindazokban közvetlenül tevékenykedik, akik élnek az igazságot, árasztják a tanúságot, és a kegyelem erejével részt vesznek a világ munkájában.” (Jalons... 375.) *A megélt hit tehát minden keresztény közötti funkcionális egyenlőséget* hoz létre, ezt a hitet a hierarchia tagjainak, a teológusoknak éppen úgy élniük kell, mint a világi híveknek.

A REFLEKTÁLT HIT és a hit megtapasztalása közötti szakadás megszüntetése úgy lehetséges, ha a laikusokat (nőket is!) beengedik a teológiai fakultásokba és bevezetik a hit tudományos kutatásába. Ennek a fordulatnak az alkalmas ideje helyi egyházanként más és más. Ahol a klérust még nem ösztönzi a belső belátás, ott előbb-utóbb a külső szükséglet, a fokozódó paphiány, a papok elszigeteltsége a világtól, teszi majd szükségessé a változtatást. Jelenleg Németország, Ausztria, Svájc jár elől a világi teológus képzésben. (Lásd a Távolok adatait!), majd Olaszország, Belgium és a párizsi Institut Catholique ad legnagyobb számban felsőfokú teológiai képzést. Heribert Vorgrimler kimutatása szerint azonban a tudatosan reflektált hitélet kialakulását még ma is gátolja az egyes teológiai fakultások háttérben működő „anonim rezisztencia”, amely a komolyabb hitbeli kérdések elől elzárja a világiakat. Sok nehézséget okoz a püspökök bizonytalanlankodó habozása a világi teológusok munkába állításánál még akkor is, ha az egyházmegyékből már egy-egy kipróbált személy hitéleti fellendülést hozott (vö. Zwischen Spezialisierung und neuer Synthese, Mainz, 1966.).

A keresztény nép, mint „teológiai hely”

A Mystici Corporis körlevél megjelenése után (1943.) a teológiai gondolkodás túljutott azon a kisarkításon, hogy „az evilági terület a laikusoké”, — „a lelki élet viszont a klérus hatásköre.” Yves Congar *alapelve mint kovász járja át az egyházat: „A laikus a földi dolgokon keresztül és azokban szolgálja az Istent, de olyan módon, hogy részt vesz az egyház papi, prófétai és királyi funkcióiban”.* (vö. Ministère et Laïcité, 1964. 164.) — A történelemre visszatekintve hosszú az út az *ősegyház* közösen megélt és „megirt” párbeszéd teológiájától a szemlélődő élet *kolostori teológiáján át* a hitvédő, tudományos fegyverzetű és ezért már zártkörű *szemináriumi teológiáig.* Ezt az utat dolgozta fel a Downside-i benecés közösség (Downside Review 1963. 307—16.). Hazai viszonylatban, a teológia történeti fejlődésével Szennyai András, a Magyar Püspöki Kar teológiai referense foglalkozik. (Lsd. A felnöttek teológiai képzésének alapkérdései, Vigilia, 1977/2. 73—79.)

Az egyház legújabb korszakát a laikus teológia korszakának is nevezik, amely utat nyit a holnap egyházának. Yves Congar zsinati ekléziológiájá-

ban (La recherche théologique, 1945—1965. Paris) a *világiak eljövendő feladatát* röviden így foglalta össze: A laikátus a világi hívek összessége, tehát a világ képviselője. A laikus teológia a keresztény nép tevőleges hitvallása a világ felé, — elkötelezettség a világ életéért. Így tehát elsősorban nem a világiak számára megírt teológiáról van szó (habár ez a megalapozás előfeltétele), hanem a laikusok Istenről szóló beszédéről. A világiak teológiája azt jelenti, hogy a keresztény tudatosan Isten szempontjából értékeli saját magát és így építi a világ életét. — A torontói kongresszuson pedig külön kiemelte, hogy a *teológiai reflexió mindig egy sajátos kultúra síkján fejlődik és felveszi magába a helyi kultúra forrásait és problémáit...* (Les tâches de la théologie après Vatican II., — La théologie de renouveau, Paris, 1968.)

Mind nyilvánvalóbbá válik tehát a keresztény felfogásban, hogy az *egyház élete szorosan összefügg a világ adottságaival, a környezet társadalmi feltételeivel*. Tehát maga a világ is „teológiai hely”, — olyan, amely hozzátartozik Isten népe sajátos és konkrét létéhez, egzisztenciájához. Ezért a *zsinat* már eleve *nem adott előírásokat* a híveknek, hanem a Gaudium et Spes-ben olyan *emberi eseményekből* levezethető *teológiai ismeret- és tudományelmélet* kialakítását igényelte, amely éppen ma, „itt és most” megfelel Isten népe életének és üdvösségének. A történelem mai helyzetéhez kell formálnunk az *etika revízióját* is, a keresztény magatartás meghatározóját emberi és evilági kötelezettségeinkben. Az alapul az, hogy a keresztény szolidáris a világgal, elkötelezettsége pedig azt kívánja, hogy másoknak, kifelé is megmutassa, mit képes elérni hite erejével. A teória megvalósítását felgyorsítja a sürgető praxis: Egyfelől a *laikátus* lelki igénye, másfelől a *klérusban* fellépő paphiány mind fokozottabban hívja a *világiakat a teológia szolgálatába*.

A zsinat utáni időszakos visszaesések, a klérus válsága a maga valóságában tárta fel, hogy a klérus-laikátus kiélezett dualizmusa tarthatatlan. Számos pap szerepbizonytalansága miatt kontesztált, visszautasította, hogy továbbra is elzárják a világ, a társadalom problémáitól és életétől. Ennek hatására viszont az ellenkező oldalon feltört a bizonyos megtorlásokkal fenyegető túlzó klerikalizmus. — A lassan egyensúlyozódó helyzetben körvonala-
zódik már Isten népének *egysége, amelyben megtalálja közös hivatását a világ építésében, és a végső üdvösség evilági előkészítésében*.

Ma a világiak hármas feladatot vállalnak:

1. *Keresik az élet és a hitigazságok belső összefüggéseit*, azaz teológiai kutatásokat végeznek. Munkahelyükön, plébániai közösségekben nyert tapasztalataikat úgy adják közre, hogy a köznapok emberében bizalmat ébresszenek Isten iránt. Jelenlétükkel feltárják a klérus zárt légkörét és ezzel az élet kérdéseit új oldalról világítják meg. Ismeretes például, hogy a bármilyen jóakarattal előkészített Humanae vitae körlevél válságát az okozta, hogy a cőlibátusban élő papság a neki élettől való szorongását, esetleges megvetését nem tudta háttérbe szorítani akkor, amikor a keresztény családoknak döntő választ kellett adni. — Számításba kell venni azt a gyengeséget is, hogy egyes — a teológia közelébe férkőző — laikusok azért, hogy megnyerjék a papság bizalmát, maguk is könnyen „klerikalizálódnak”, ahelyett, hogy véleményüket szerény bizottsággal kifejeznék, hogy ezen a módon

2. a *hívők megélt tapasztalataikat bevigyék a teológia világába*. A világiaknak módjuk van egy-egy egzisztenciális, emberi kérdést a szaktudományok nyelvén megfogalmazni és keresztény módon előadni. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy kizárólagosan profán nézőpontjukkal elvilágiasítanak a keresztény gondolkodást, hanem inkább kialakítják „azt a normális egyensúlyt, hogy a világiak egyéni és társadalmi szempontból értékes kezdeményező és kiegészítő (komplementáris) funkciót végeznek az egyházban” (Jalons... 396)

3. A *beteljesítés szintjén* úgy látjuk, hogy a hívők tevékeny életének nemcsak az erkölcs és misztika terén, hanem a gondolkodás rendjében is *nagy szerepe van a hitnek értékes, tudatformáló, intellektuális hatása miatt*. Amikor a hívő közösség — benne akár a pap, akár a világi — átéli hite eseményeit, azt megfogalmazza és a Szentlélek erejével természetesen továbbítja mások felé, akkor olyan teológiai szolgálatot végez amely felpozíciót az egész egyház vérkeringését.

A *világiak* azonban csak akkor vállalhatják az *evangélizáció szerepét*, ha az egyházi vezetők lehetőséget adnak arra, hogy *hitbeli tapasztalásaikat a teológiai gondolkodás síkján is tudatosíthatják*. Louis Beirnaert ezért sürgeti már évek óta korszerű teológiai képzését „azoknak a világiaknak, akik saját tapasztalataikból kiindulva részt vesznek az ige időszzerű feldolgozásában. Az igehirdetés ezen módja képes kialakítani hitünk közlésének mai struktúráját. Ami ma alakul az egyházban, az egy olyan komplex, egymásba fonódó folyamat, — amely egyrészt kivezeti a klérust a laikátus világába, — oda, ahol a ma embere él. Másrészt megnyitja a világiak számára azt a helyet, amelyet eddig a klérus mint az isteni tudomány és hatalom egyedüli birtokosa tartotta fogva” (Esprit, 1967/10. 572—73.).

Széll Margit

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

„TOBB BIZALMAT A VILÁGIAKNAK...”

VI. Pál pápa papjaihoz és híveihez szóló buzdításából

A szentatya az utóbbi időkben többször szolt a lelkipásztori munka, a plébániai közösségek megújításáról. A gyakorlati megvalósítást pedig éppen a saját hatáskörében kezdte el, Róma városában.

VI. Pál pápa, mint Róma püspöke, 1977. január 8-án a Lateráni bazilikában személyesen adta át papjainak a „Vicariae potestatis in Urbe” kezdetű apostoli konstitúcióját és ezzel újjászervezte a római apostoli helynökséget. Február 26-án pedig a római papság „mint önálló egyházmegye” képviselői a Sixtusi kápolnában viszonozták a látogatást, hogy megköszönjék a szentatya gondoskodását, amivel lehetővé tette és kiterjesztette a lelkipásztori megújulást Róma elővárosaira és peremkerületeire is. A pápa beszédéből itt azokat a gondolatokat emeljük ki, amelyek minden nagyvárosi egyházi közösségben egyaránt jelentősek, így a hazai lelkipásztori megújulásban is irányadók lehetnek.

„Most nem írásban, hanem élőszóval, szívből szólok hozzátok... Azt akarom, hogy egyek legyetek...” — Rómát és környékét éppen úgy, mint számos mai nagyváros új lakótelepeit különböző eredetű, sokfelől betelepülő népesség lakja. — „Jól tudjátok, hogy ti mindnyájan római polgárok vagytok, Péter és Pál apostol egyházának tagjai, — nem pedig idegenek... Ezért azt akarjuk, hogy egy (egyházi) közösségben éljete, egy szívvel, egy lélekkel találkozzatok egymással. Ezért valósítsátok meg a cselekvés egységét, a szándékok és vélemények összhangjában...”

Majd a bazilika, a Lateráni egyetem és a római kispapok szemináriuma felújítására utalva azt kívánta, hogy „... mind ez a teljes lelki megújulás helye legyen, hogy 'Isten kis városának' nevezhessük Róma városában... Ehhez különösképpen szükség van a segédpüspökök együttműködésére, hogy az egész városban mindenütt arányosan megvalósuljon a komoly plébániai közösségi élet.” A Római Helynökség új szabályzata hangsúlyozza a fokozott buzgóság, kötelességteljesítés és szeretet lelkületét. Az új felosztások lehetővé teszik, hogy Róma egyháza egyetlen jól szervezett testté váljanak, bár továbbra is megmarad a 223 plébánia önálló hatásköri és területi illetékessége.

„Kedves plébánosaim, minden munkátokat szeretetem és megbecsülésem kíséri. Azt akarom, hogy részesedést vállaljatok velem Róma hitének és keresztény fejlődésének lelkipásztori felelősségében. Ezért értékeljük olyan nagyra azt a bizalmat és egyben terhet, amit az egyház reátok, plébánosokra ruházott. Jól tudjátok, hogy plébánosnak lenni annyi, mint pásztor, lelkipásztor, lelkipásztor, lelkipásztor lenni. És a pásztor hivatása, a lelkipásztor feladata teljes életet követel, leköti minden idejét, pihenését, igénybe veszi jólétét és élete nyugalmát...”

Ezek után a plébánosok munkatársait buzdította a pápa: „Ti fiatal papok akkor kötelezhetitek el magatokat igazán Isten országának, ha minden hívót az evangéliumhoz, Krisztushoz, az üdvösségre vezettek. Ez az üdvösség már a jelenben is élő és működő erő lesz azáltal, ha Isten népet abban az örömben részesítitek, amit a plébániai közösségek nyújtanak számukra.”

Majd a szentatya a Lateráni egyetem hallgatóit és a papnövendékeket kérte, hogy „... ifjú lelkesedések döntéseivel mindig teljesebben kövessétek az Urat...” — Arra a javaslatra, hogy a római paphiány megoldására minden olasz egyházmegye küldjön egy növendéket, a szentatya ezt válaszolja: „A mi hivatásainknak Róma népéből kell születniük, abból az új népességből, amelyet egyesek még gyöckértelemnek mondanak történeti és helyi hagyományaik hiányában. Igen, ez a nép szülje a papi hivatásokat és adja legjobb fiait Krisztusnak, hogy képviseljék őket az egyházi közösségekben!” Majd a papi hivatásra készülőkhez fordult a legfőbb pásztor: „... Igényesek leszünk veletek szemben, mert nem engedhetünk meg olyan életformát, amely összeegyeztethetetlen a krisztusi kül-

detéssel. Ezt a küldetést már a papnövendéknek is példaként kell a világ felé tárnia... Mi a legteljesebb támogatásunkról biztosítjuk a Krisztus követésében vállalt hivatástokat és minden segítséget megadunk, hogy a vállalt nehézségekben kitartsanak."

A szentatya hangsúlyozottan megerősítette a világiak szerepét és jelentőségét az egyház életében... „A laikusok szerepét szervezesebben kell beilleszteni az egyházba, jobban felhasználni hűséges közreműködésüket a lelkipásztori életben. Tevékenységüket abban az irányban kell fejleszteni, ahogy a zsinat tanítja és javaslataiban megfogalmazza: A papságnak sokkal több bizalmat kell tanúsítania a világiakkal szemben, igazi és komoly lelkipásztori feladatokat kell rájuk bízni, hiszen már eddig is komoly apostoli és keresztény lelkület jellemezte azt a munkát, amit a világiak vállaltak az egyház életében."

Külön kiemelte a szentatya a nők szerepét az egyházban. Bár a nemrég megjelent dokumentum megerősítette, hogy a nők nem részesedhetnek a papság szentségében, munkájuk azonban az egyházi közösség életében nélkülözhetetlen.

A plébániai közösségek támogassák anyagilag is a rászorultakat. Különösen szívén viseli a szentatya a szeretetházak intézményét, amelyek otthont és támogatást nyújtanak a munkanélkülieknek, a munkaképtelen fogyatékosoknak, öregeknek és mindazoknak, akik nem képesek egyedül megoldani létszükségletüket. Róma egyházközségei tegyenek tanúságot a bennük élő igazi szeretetről, hogy képesek legyenek a lelki erősítés, támogatás és segítség különböző formáit megvalósítani, — az adott társadalmi szervek mellett.

Végül Róma keresztényeinek egyik fontos ügye az egyházi iskolák helyzete. Az egyházközségek segítsék fenntartani, fejleszteni és gyarapítani azokat. „... Papságunk nem mondhat le arról, hogy megtalálja az ifjúsághoz vezető legjobb utat. A fiataloknak szükségük van arra, hogy valaki közelükben legyen, valakiben bízzanak, megosszák velük vágyaikat és szorongásaikat. Eppen ezek az ifjúkori hatások azok, amelyek egész életükre döntő fontosságúak lesznek."

Befejezésül a szentatya kiemelte a lelkipásztorkodáshoz szükséges alapvető erényeket: „A lelkipásztor eleve arra áldozta az életét, hogy elkötelezze magát a szeretetnek, ezért súlyos felelősséggel tartozik a lelki gondozására bízott hívek életének alakításában. Nélkülözhetetlen erénye a türelem, amely különösen fontos a gyóntatás rejtéit, de annál értékeesebb szolgálatában, mások nehézségeinek meghallgatásában, a hivatások kibontakoztatásában. Igen fontos, hogy a pap tudjon nagylelkűen megbocsátani az ellene vétőknek a Miatyánk szellemében. A résztvevő szeretet, az együttérzés, a törődés és érdeklődés az embertársak iránt, gazdagon gyarapítja a lelkek szolgálatát..."

ELET ÉS TEOLÓGIA

„Az élettől távol álló teológia sem a tudomány követelményeinek, sem a hit követelményeinek nem felel meg, tehát rossz teológia... Ha azt állítjuk, hogy az igazi hittudománynak a közösség életét kell szolgálnia, ezzel nem fogadjuk el azt a téves (bár sokszor ismételt) követelményt, hogy a teológia nyelvének a közösség minden tagja számára érthetőnek kell lennie. Ez a követelmény már csak azért is téves, mert voltaképpen nincs is minden ember számára érthető nyelv. Abban a pillanatban, mikor elhagyjuk a sablonos semmitmondó beszédet az időjárásról, és komoly beszélgetést kezdünk kedvelt szórakozásunkról, mesterségünkről, egy sportágról stb., elkerülhetetlenül valamilyen szaknyelvet kezdünk használni, amelyben az általánosan ismert szavak egy bizonyos határozott értelmet vesznek fel... Csak természetes, hogy mikor a hívő emberek beszélnek egymás közt életük legmélyebb szintjéről és azokról a valóságokról, amelyek végső értelmet adnak az emberi (személyes és közösségi) élet teljes egészének, akkor sajátos szókincset használnak, melyet a vallásos eszmekörtől távol álló ember nem ért meg tüstént. De az is természetes, hogy mikor a hit tudományában jártas emberek beszélnek ezekről a kérdésekről, mégpedig azzal a céllal, hogy minden félreértést elkerülve teljesen meg tudják magukat érteni, és számat tudjanak adni állításaik igazságáról, akkor még jobban specializált nyelvet használnak, nem azért, hogy kizárjanak valakit a beszélgetésből, hanem, hogy hosszú és fáradságos elemzéseknek a szakemberek előtt jól ismert eredményét rövid és precíz kifejezésekkel tudják megnevezni... A nem minden ember előtt ismert kifejezések használata különösen akkor elengedhetetlen, mikor a teológus a segéd tudományok nem közismert eredményeire utal, tehát egy-egy szentírási, patrisztikai vagy zsinati szöveg szakszerű értelmezését vagy a mai bölcselet, lélektan vagy társadalomtudomány meg-

állapításait építi bele fejtegetéseibe... A hittudomány nem akkor életközeli tehát, mikor minden ember számára érthető, hanem amikor az egyházi közösség létproblémáiból indul ki, azoknak a megoldására vezet, és így olyan megállapításokat érlel ki, amelyeknek következményeit és követelményeit aztán bizonyos népszerűsítési eljárással csakugyan az egész közösség színe elé lehet terjeszteni."

Alszeghy Zoltán: Bevezetés a Teológiába c. könyvéből
részletek

A CSALÁD KRISZTUS KÖZÖSSÉGÉBEN

A világiak tanúságtétele az egyházban immár évtizedek óta mind elméletileg, mind pedig a gyakorlatban az érdeklődés előterébe került. Ennek bevezető szakaszát jelezte a világiak nagykorúságának elemzése, amely napjaink kereszténységének egyik legjellegzetesebb és legörvendetesebb vonása, — (jóllehet a papság részéről olykor bizonyos ellenszenv mutatkozott meg a világi hívők tevékenysége ellen). Már XI. Pius pápától kezdve kibontakozott az a helyes megítélés, mely szerint a hívő „nagykorú” szereplésében a valóban testvéri-vallási közösség ígéretét kell látni.

Bizonyos veszélyek és torzulások is megmutakozhatnak, amikor világiak illetékességi körüket messze meghaladó tevékenységeket, jogokat tulajdonítanak maguknak, másrészt pedig fölvethető a kérdés, hogy a világi hívők tanúságtételét hangoztatva és igényelve nem ringatjuk-e magunkat hamis és megtévesztő illúziókba? A szavak mögött meghúzódik-e a valóság aranyfedezete?

Amit az elmúlt évtizedek a világiak tanúságtétele problémakörében fölvetettek, mindezeket a törekvéseket, polémiákat, ellenvetéseket, ill. a gyakorlati megalósítás és kivitelezés módszereit rendszerezte, teológiai megalapozását teljesítette a 2. Vatikánum dekrétuma a *Világiak apostolkodásáról*. E határozat már az első fejezetben megállapítja, hogy „a világiak apostolkodása sohasem hiányozhat az egyházban, hiszen ez éppen keresztény hivatásukból folyik... részesei lévén Krisztus papi, prófétai, királyi hivatalának.” Továbbiakban a dekrétum szemléletes gyakorlatiassággal mutatja be, hogy a világiak *hol és hogyan* töltik be ezt az *Isten egész népének küldetésén belüli szerepüket*. (Ezt követően méltán állapítja meg) a Krisztusban testvéreikkel, főképp pásztoraikkal való közösségben (1,3). A világiaknak ez a tevőleges szerepe az egyház életében és tevékenységében (3,10) az egyházi közösségekben nyilvánul meg elsőrangúan, épp ezért a Zsinat óhajtja: „ápolják magukban állandóan az egyházmegyei összetartozás érzését, mert az egyházközség mintegy sejtje az egyházmegyének” (u.o.). Mindezek ismeretében megalapozottan vethetjük fel az érdeklődő kérdést, főként a 2. Vatikánum után, *milyen lehetőségek és feladatok nyílnak a világi hívek számára az egyházközségi életben?*

Az egyházközség elhivatottsága

Először is az egyházközségi képviselőtestület hivatottságát és munkásságát kell felvázolni. Az egyházközségünkben tevékenykedő képviselőtestület elnevezését illetően szívesebben — már régtől — használják a *Hívek Tanácsa* megjelölést. Ez máris hitelesen mutat rá a tényre, amennyiben hivatottságának meg kíván felelni, nem működhet elszigetelten a hívek közösségétől.

Nem említnünk meglepő jelenséget, ha az egyházközségi képviselőtestületet egy bizonyos sztereotip társaságként mutatjuk be, amely évről évre visszatérő módon az egyházközségi költségvetést és zárszámadást jóváhagyja és egy esztendőre ismételtlen visszavonul. Amde ez a gyakorlat napjainkban mindinkább eltűnik, hiszen a 2. Vatikánum szellemében „az egyházközség szembeszökő példa a közösségi apostolkodásra, mert egybefog minden ott található emberi különbséget és belefűzi az egyház egészébe...” (u. o.). Ez a közreműködés az anyagi ügyekben is megmutakozhat. Így a Hívek Tanácsa ülésein az egyházi hozzájárulások (adó) pénzbeszedői is megjelennek, tevékenységükről tájékoztatást adnak. Az ismertetett adatokkal kapcsolatosan a Hívek Tanácsa tagjai észrevételeiket megteszik. Avagy a templom-tatarozás menetét a testület szakemberei figyelemmel kísérik, a rendkívüli gyűjteményekben közreműködnek, melyeket ugyan a templom papjai végeznek, de pél-

dául a húsvéti gyóntatások idején a világiak végzik a misevégi gyűjtéseket és így segítők munkájukkal gyümölcsözően „hatékonyabbá teszik... az egyház javainak kezelését” (3,10).

Ugyanakkor alkalmuk nyílik a *megszentelés apostolságának gyakorlatára*.

— Elször is „a liturgiai életben való tevékeny részvétel” a lektorok munkája. A Hívek Tanácsa tagjai vállalják, irányítják a templomi, adott esetben körmeneti rendet, éneklést, a béralkozásban, elsőáldozásban közreműködnek, a keresztelési misékre kijelölik a többgyermekes házasságokat, akik az áldozati adományt az oltárra teszik, olvasmányok felolvasását végzik stb.

— „Szorgalmasan közreműködnek Isten ígéje áthagyományozásában”. Nagybőjtben évenként váltakozva tartjuk meg a „lelki napokat” vagy a hagyományos lelkigyakorlatos szentbeszédeket. A lelki napokat a fiatalok, házások, idősek számára rendezzük. A Hívek Tanácsa jelzi, mely témákat melyik előadótól szeretnénk hallani.

— „Szakértelmük fölkinálásával teszik hatékonyá a lelkipásztori munkát”. A Hívek Tanácsa ülését, az egyházközség történetét, statisztikáját állítják össze; a történész-tag az apostolkodás és apostoli élet (vita apostolica) hasonlóságait, különbözőségeit mutatja be az egyháztörténelemben, a másik szakember mindezt megvilágítja lélektani és irodalmi adatokkal. Ehhez társul a *katolikus sajtó* ügye. A katolikus újságok, kiadványok, könyvek sorát egy fölként világi áttekinti, ismerteti, terjeszti. (Tehát a sajtó nem csak az újságárus-néni feladata.) A tatarozás menetét helyi szakemberek, mint felkért *műszaki ellenőrök* tartják szemmel.

Ahogy a pap sem lehet távol a hívek életkörülményeitől (Papi szolgálat 1,2), úgy a világiaknak is ismerniük kell azokat a társadalmi törekvéseket, közösségeket, amelyben élnek. Foglalkoznak a helytörténettel, a környezetvédelemmel, a békével (Béke-világnap), a Hazafias Népfront (Ist. TEOLÓGIA, XI. évf. 1.) és a szellemi kultúra törekvéseivel, hogy a *hívők evilági tevékenységén átragyogjon az evangélium világossága*. (Az egyházzól 43.)

Apostolkodás — apostolság

Ha az apostoli munka csupán „apostoli” tettekből állna, — a világban az emberek közt felmutatható, számszerűen is regisztrálható adatokból állna, munkájuk csak „társadalmi munka” lenne, tehát alkalmi besegítés, — profán példát említve olyan, mintha az orvos elmenne játszóteret építeni. Természetesen ez is nagy fontosságú, de korlátozott lehetőségű feladat. Az *igazi apostoli munka nem lehet a világiak számára alkalomszerű* „társadalmi munka, de nem lehet „mellékállás” sem! *Krisztus mindnyájunkat „főhivatású” apostoloknak küldött a világba*.

Mi tehát a világi keresztyén „főhivatású munkája”, mely által egész lényével apostollá válik, azaz nemcsak apostolkodik buzgó pluszmunkában, hanem „hivatásos apostol” lesz a világ megszentelésében? Élete példája? A lényéből áradó keresztyén *Jel*? A szuggesztív tanúságtézés? Ez is kétségtelenül fontos szerep. Alapvető feladat mindnyájunk számára. De bármennyire is alapvető, fontos és nélkülözhetetlen, végtére mégis csak passzivitás! Az apostoli lélek viszont valamiféle kreatív feszültséget hordoz és extrovált akarattal hatni akar a világra. Az apostol nemcsak lenni, hanem tenni is akar! De miként lehet a világi keresztyén állandóan működő aktív apostol?

Válaszunkban visszacsengenek hiveink gondolatai, szavai, tehát azoknak a véleménye, akik a keresztségben kapott küldetés kegyelmi erejével komolyan igénylik az apostoli munkát.

A megváltás létrendje: a szeretet létrendje. A megváltott lét a természetfeletti szeretet természetfeletti állapota, aminek őrzője nemcsak az Isten. A szeretet természetfeletti sorsa sokban függ az emberi közösség sejtjétől is. Isten ezeket a házasság szentségének kegyelmi eszközeivel hozza létre és tartja fenn, de úgy, hogy bele tervezte az emberi aktivitást is. Várja, hogy az ember is akarja ezeket a sejteket, a szeretet „csodájának” ezeket a természetfeletti remekműveit; akarja őszinte, belső ihlettel, ápolja, gondozza a teremtő leleménnyel, napról napra megújítva. Ezt a munkát csak „belülről” lehet végezni. A férjnek és a feleségnek. Napról napra. A legaktívabb apostolsággal. A megváltás létrendje, a szeretet létrendje tehát Isten után az ő kezükben van. A szeretet gyakorlatának gyökerei a család lényegi misztériumából növekednek.

Közismert tények — kézenfekvő következtetés. A jó jót szül. A szeretet szeretetet. — Félresikerült házasság: megmérgezett élet. — Szeret a férjem. Hát kell ennél több? — A családi bajok mindenre kihatnak. — A jó házasság megvéd minden rossztól. — A rablógylkos valószínűleg sosem kapott szeretetet. Az utált főnök sorsa ugyanez. — Az igazi szeretet millióje az embert a természetfeletti erkölcsiségre készíti. — A szeretet hiányából kompenzációs kényszer fakad. Állandó hiánya pedig közveszélyes kompenzációt vonhat

maga után. — A szeretet állapota nyitva tartja a lelket Isten és az emberek előtt. — A szeretet létrendjének sejtjeit a szentségek táplálják: elsősorban a házasság és az egyházi rend kegyelmei. Életüket azonban az ember is formálja, sokszor alapvetően és sorsdöntően.

Mi tehát a világiak krisztusi apostolságában a legnagyobb feladat? A „főhivatású” munka? Szeressék házastársukat! A Lélek ihletett erejével szolgálják közös, összekapcsolt életükben a kegyelem művét! Ez a munkájuk hatással lesz másokra is. Elsősorban gyermekeikre. De áttételesen azokra is, akik társadalmilag valamiképp kapcsolódnak hozzájuk. „A család kapta Istenőtől azt a küldetést, hogy első és élő sejtje legyen a társadalomnak. Akkor fogja betölteni ezt a küldetést, ha tagjainak kölcsönös szerető ragaszkodása által és Isten előtt végzett közös imádságával mintegy az egyház otthoni szentélyének bizonyul”. (A világiak apostolkodása 11. pont.) — A család tehát valóban szentély! A tabernákulumban az Úr az eukarisztiában van jelen, a család szentélyében pedig a házasság szentségében él közöttünk a megvalósult szeretetben. Ezért a család szolgálata előfeltétele, sőt alapja minden további lelkipásztori munkának.

Az *előkészület*. Az egyházi rend szentségének méltó felvételéhez öt év közvetlen előkészület szükséges. Öt év szeminárium. A házasság szentségének felvételét pedig olykor csak egy elhatározás előzi meg, és egy rövidke jegyesoktatás-féle. Még az esetek jobbik részében is ijesztően kevés a komoly előkészület. Ennek ugyanis át kellene hatnia a keresztény nevelés egész folyamatát. Most csak azt a lehetőséget szeretnénk felvetni, hogy a *jegyes-oktatások során világiak is szólhatnak a házasságra készülő fiatalokhoz*. Szavuknak sok tekintetben nagyobb a hitele és több szempontból jobban értenek a témához, mint a pap, aki cölibátusban él.

A *misztérium*. A házasságra való előkészület egyik legnagyobb problémája, hogy olyasvalamire kell készülni, aminek lényege misztérium, értelmileg felfoghatatlan titok, amit csak belső megtapasztalással lehet megismerni. Ennek ellenére mégis beszélni kell róla. — Jegyesoktatásaink során mi teljes órát szánunk erre a témára. És a jegyesek mindig feszült figyelemmel, sőt aktívan vesznek részt ezen az ankét-szerű előadáson, a végén pedig láthatóan úgy érzik, hogy — mintegy közös *gondolkodásuk eredményeként* — nagyon fontos felfedezést tettek a szeretet terén. — Elmondjuk, hogy a szeretet nem csupán segítő jóakarat. Még akkor sem, ha a *jót akarás* mindenét odaadja. Nem lehet a tetteknek akár számtalan sora sem. Ezek csupán következményei a szeretet lényegének. — „Osszam szét bár egész vagyonomat, sőt vessem oda testemet is úgy, hogy elégjek: ha szeretet nincs bennem, mit sem használ nekem.” (1Kor 13,3.)

A szeretet nem irányulhat csupán a másik ember tulajdonságaira sem. A szeretet beérett, teljessé vált állapotában a lényegyet keresi. Ámde mi van az emberben, ami több, mint tulajdonságai?

Maga a személy! A személyes lét szellemi lényege. Az istenképiséget hordozó emberség maga. Ez az, ami lényünkben szükségképpen állandó. A *belső lényeg, ami átjárja a tulajdonságokat is, jókat, rosszakat egyaránt*. Ez az, amire azt mondhatnánk, hogy emberi szubsztancia. A szeretet születésekor voltaképpen az történik, hogy intuitív megismeréssel vagy ha úgy tetszik, „szívvel” felfedezzük a másikban az emberi személyt. Amikor pedig a felfedezés kölcsönösnek bizonyul, az én és a te különállóságából a szeretet rendjében egy új egység jön létre: a magasabbrendű *mi*. — *A keresztény szeretet tehát: két személyt egyesít az isteni szeretetben gyökerezetten*. — Jézus a kinyilatkoztatás tömörségével így mondja: „Nem ketten vannak, hanem csak egy ember.” (Mt19,6)

A „csak egy ember” – és az ettől származó többi

A szeretet lelki és testi megvalósulása a család: a gyermekek. Szervesen a szeretetből erednek. Szüleik szeretete testesül meg bennük. Így lesz a gyermeknevelés a legnemesebb belső ösztöke és ugyanakkor alapvető, súlyos kötelesség. És ebben van a keresztény ember világi apostolságának további jelentős munkaterülete és feladata. Állandó és „főhivatású” munka, ami közvetlenül érinti a társadalmat, mondhatjuk igen nagy mértékben. Ebből párbeszédet kell kialakítani az oktatott jegyesek között: 1. *Kérdéseket felvetni a keresztény lelkiismeret kialakításáról, a hittanról*. 2. *Arra buzdítani, hogy egymást inspirálják*. Például, ha az egyik fél nem volt elsőáldozó, vezesse az eukarisztiához a másik.

A kisgyermekkor és a szülői felelősség. A pedagógia és a pszichológia egyértelműen állítja, hogy az emberi karakter fontosabb vonásai a kisgyermekkor folyamán már kialakulnak. A későbbi idő tovább formál és módosít. És ebben a korai fázisban vitathatatlanul legfontosabb a szülői nevelés, de még inkább a szülők személyes ráhatása. Ezért mondhatjuk, hogy az emberiség jövője Isten után a szülők kezében van, tehát a szülő mint világi apostol felmérhetetlen értékű munkát végezhet Krisztus ügyéért. A kisgyermek nevelésé-

ben az egyik komoly feladat *vallásos magatartásának* kialakítása. Ez nem állhat egyszerűen abból, hogy megtaníttuk szépen imádkozni és sokszor „imádkoztatjuk”. A kisgyermek vallási nevelése elmélyült pedagógiai munkát kíván.

Plébániánkon ehhez nyújtunk segítséget a hetenként tartott *keresztelési oktatáson*. A vasárnap megkeresztelendő gyermekek szülei és keresztszülei számára ankétot tartunk az ide vonatkozó nevelési kérdésekről és lehetőségekről. — És hadd tegyük hozzá biztatóul másoknak, hogy az érintettek el is jönnek és érdeklődéssel hallgatják végig a közel egy órás anyagot. Ajánlatos, hogy ezen az oktatáson is *szóaltassunk meg világiakat*: okos, tapasztalt édesanyákat, édesapákat, akik hitelesen beszélhetnek nevelői gyakorlatukról. Ezekből — mintegy mutatóban — idézzünk tőlük röviden néhány fontos gondolatot.

— *A szeretet milője mint legelső életfeltétel*: A vallási nevelésnek is alapvető feltétele a szülők egymás közti szeretetének hatékony környezete. A kisgyermek igen érzékenyen reagál a legkisebb agresszivitásra is. A kiváltott reakció rendszerint a védekezésszerű becsukódás. Ha tehát a világot és az életet megszemélyesítő két szülő kapcsolatát támadó-erőszakos, akkor a kisgyermek spontán viselkedése a védekező becsukódás. Ez az állapot viszont kórosan sorvasztja, sőt megbénítja a „titokzatosra”, a transzcendens Végtelenre való emberi megnyílás ajándékát.

— *Közös ima vagy programszerű imádkozás?* Nem helyes, ha a gyermeket „megtaníttuk” imádkozni, aztán programszerűen „imádkoztatjuk”. A gyermek az imádkozást úgy ismerje meg, mint az étellel velejáró, magától értetődő cselekvést, melybe szülői késztetés nélkül, önszántából akar bekapcsolódni. Ennek begyakorlása a következő lehet: jó ideig csak látja, hogy a szülők imádkoznak. Tehát figyelj arra, hogy a felnőttek valami titokzatosait csinálnak, szokatlanul komolyak, egyszerre beszélnek és ugyanazt mondják, a kezüket is szokatlanul és érdekesen tartják és az is, amit mondanak olyan rejtélyesen különös és egészebe véve mindez olyan érdekesen vonzó. Ha aztán a gyermek mintegy hozzászokik ehhez, tehát beleidegződik ez a családban mindennapos titokzatos „valami”, akkor egy idő után magától, utánozva bekapcsolódik az imába. Bizonyos ideig csupán annyit tudjon, hogy „mi most beszélgetünk a Jóistennel”. — Lehetőleg ekkor ismerje meg az Isten szót is.

— *Az istenfogalom kialakítása*: Istent se „tanítsuk” a gyermeknek. Ne próbáljuk magyarázni, hogy Isten teremtette, „csinálta” a világot. A kisgyermeknek ezzel még nagyon keveset mondanánk. Az istenfogalomnak is önkéntelenül kell kialakulnia a lelkében, és pedig fogékonyságának legérzékenyebb pontján. Ez például a következőképpen lehetséges: Az édesanya jön haza a boltból, a kosara tele van gyönyörű szőlővel, a gyerek odafut, kér szőlőt. Az édesanya mielőtt átadja, nagyon komolyan megkérdi, hogy kitől is kapjuk a szőlőt? És ő maga meg is válaszolja: a Jóistentől, aki nagyon szeret téged. — A gyermek tehát sok-sok ilyen apró esetből saját átélésén keresztül alakítsa ki a fogalmat: Isten az, aki őt nagyon szereti.

A katekézis, mint a szülők és a pap közös munkája. A dekrétum 11. pontjában találjuk: „A hitvéstársak és a családok apostolságának páratlan jelentősége van az egyház részére is, a világi társadalom részére is. A keresztény házastársak a kegyelem munkatársai és a hit tanúi egymásnak, gyermekeiknek és a család egyéb tagjainak részére. Gyermekeik számára ők a hit első hirdetői és oktatói. Szavukkal meg példájukkal keresztény és apostoli életre nevelik őket. Okosan segítségükre vannak a pályaválasztásban, és minden gondjukkal melengetik a bennük esetleg észrevett szent hivatást”.

„Családi apostolság (11. pont folytatása) egy sajátos formája: „örökbefogadni elhagyott kisdedeket”. Van a mi területünkön egy magyar „Josephine Baker”, nem különböző nemzetiségű, de különböző származású három gyerek szép nevelésének szenteli életét.

„Közreműködés a hitoktatásban”. — A szülők kész örömmel segítenek akár a hittani ismeretek szintjének felmérésében, akár a hittanterem díszítésében vagy a vetítésben. A lekipásztor számára is igen gyümölcsöző a szülőkkel való beszélgetés és személyes kapcsolattartás. Hittanórák végén éppúgy találkozunk, mint nagyobb ünnepek előtt, az elsőáldozás, bérmálás kapcsán, vagy az egyházi közösség más eseményei során. A közösségi megbeszélés kristályosítja ki a kérdéseket és a megoldásokat. Közben a szülők és hozzátartozók maguk is erősödnek hitükben, a közösséghez tartozás érzésében és számos konkrét feladatot vállalnak. Külön megjelölt időpontokban rendszeres lehetőséget adnak a gyermekeknek a szentgyónásra és szentáldozásra. Itt a szülők jelenléte és részvétele szintén lendítő erőként, a példa vonzásával segíti a hittanosokat a rendszeres keresztény életre. Ez évben a tanévzáró Te Deum vasárnapját megelőző szombaton már a penitenciatartás új rendje szerint, közösségi formában történt a gyermekek gyónása. Ha biztatást, erősítést kapnak, a szülők nagy része aktivizálódik keresztény hivatására: „Tanítják környezetüket a keresztény hittanra, oktatják a vallásos életre és a katolikus lelkiéletre, rábírták őket a szentségek gyakori vételére, főleg pedig az Oltáriszentségből forrásozó vallásosság ápolására”. (Dokr. 17.p.)

Kis egyház — nagy egyház. A szülőkkel tartott közös megbeszélések tehát igen üdvösek. A tapasztalatok bizonyára sok helyen hasonlóan pozitívak: hittankönyvek kicserélése, képes Biblia és egyéb könyvek rendszeres kölcsönzése, a hittanórák anyagának ismertetése (a templom előterében falitáblán található rövid vázlat az utolsó két óra anyagából), a munkafüzet, amelyben a szülő figyelemmel kísérheti az anyagot, a házfeladatokat, időszzerű dátumokat, teendők vagy éppen dicséreték közvetítője is lehet. Sok szülő, ha ideje engedi, szívesen meghallgatja az órákat. Beszélgetések tárgya lehet a diákmisék tematikája; egyházközségi események, tehát tájékoztatás és tájékozódás. De valójában sokszor *továbbképzés is*, hiszen egy-egy szentírási téma, amelyet a gyermekek saját szintjükön kaptak meg, még további kifejtést, megvilágítást igényel a felnőttek számára. A közös könyörgések felolvasása, beosztása, ill. szerkesztése is lehetőségként kínálkozik.

Fiatal lányok lelkesen vesznek részt nemcsak az énekkar munkájában, hanem a diákmisék alatt az egészen kicsi gyermekek megőrzésére is vállalkoznak vagy akár egy-egy új ének megtanítására. Jó segítséget ad ehhez a *Kis Magyar Uzuális*.

Ministránsok és más fiatalok közreműködnek az eukarisztikus áldozat bensőséges tételében. A szentírási olvasmányok felolvasása éppúgy szerepel ebben, mint az alkalmi szerkesztésű közös könyörgések, a felelős lelkipásztor láttamozásával. A karitászmunka területe is nyitva áll. Ünnepek előtt személyesen viszik el az egyházközség ajándékait azoknak, akiket ezzel valóban segítenek. Kedves szóval, énekkel érzékeltetik az egyház és a tagok azonosságát, összetartozását. (1Kor 12,27 — Ef 2,22) A betegek miséje kapcsán azok számára, akik a szent kenetet fölverték, különböző keresztény motívumokkal díszített emléklapokat készítettek.

Egybecseng mindez a zsinati szöveggel: „A szeretet és az irgalmasság művei kiváló tanúbizonyítást tesznek a keresztény életéről. Az apostolképzésnek tehát e művek gyakorlására is rá kell vezetnie a híveket, hogy már gyermekkoruktól kezdve tanulják meg az embertestvérekkel való együttérzést és — ha ezek ínséget látnak — nemes lélekkel való megsegítésüket”. (Dekr. 31. p.) Az eddig felsoroltakban bizonyára sokan saját lehetőségeiket, vagy már megvalósított eredményeiket ismerik fel. Ennek csak örülni lehet, hiszen ez is bizonyítéka az egyházi közösségek egymást kovászosító szerepének.

* * *

Az egyházközség életében a képviselőtestület — Hívek Tanácsa — a házások, szülők, ministránsok, a karitászmunkatársai stb. mind-mind az egy közösség tagjai és összetartoznak. *Szenyay András* főpát megjelölését alkalmazva: *egyházi kisközösségek. VI. Pál Evangélium nuntiandi* apostoli buzdítása szerint, ha ezek „táplálékukat az Isten igéjéből merítik és nem engedik magukat félrevezetni szélsőséges politikai törekvésektől. Ha őszintén és engedelmesen ragaszkodnak a helyi és egyetemes egyházhoz és annak pásztorához, és nem merül ki működésük a bomlasztó kritikában. Ha minden ember felé nyitottak, azaz nemcsak önmagukat tartják Krisztus igazi egyházának, hanem ellenkezőleg: meg vannak győződve arról, hogy az egyház más formában is kifejezheti magát, mint az ő csoportjaik. Ha nem gondolják, hogy csak saját tagjaiknak kell hirdetni az evangéliumot, hanem napról napra növekszik felelősségtudatuk... Csak ha ezek a feltételek megvalósulnak, akkor töltik be alapvető hivatásukat ezek az egyházi közösségek: azaz, miután meghallgatták az evangélium üzenetét, a feljük is irányuló evangélizációt, maguk is haladéktalanul az evangélium hirdetőivé lesznek”. (*Új Ember, XXXIII/18.*)

A Szent Imre Plébánia
Munkaközsége

HITRE NEVELÉS A CSALÁDBAN

„Az Isten- és emberszeretet gyújtópontjává kell válnunk, hogy bevilágítsuk a földet” — ez áll szüleim aranylakodalmi emlékalbumában. Hangtalan életük termékeny tanúságává lett fokozatosan kiteljesedő kereszténységünknek. Bár kezdetben nem voltak ún. „rangjelzett” keresztények. De mindig adtak tudatosan, viszonzást nem várva, és nem írárták nevüket az „adakozók” kőtáblájára. Misére elmentek, pénteken nem ettek húst, egyházi iskolába adtak minket, hogy hívő embert neveljenek belőlünk. Életünk családközpontú, munkás és felegyelmezett volt, meleget és fényt árasztott otthonunkban. Az „otthon” számunkra a boldog

mindennapok szimbóluma volt. Egyszer azt olvastam egy gyermekvárosról, hogy a család nélküli kicsinyek milyen szívesen játszanak „papás-mamást”. A „mama” megteríti a kis-asztalt, ebédet főz, gyermekeit gondozza. — Az otthonra és a családra épül minden társadalmi és közösségi kapcsolat. Suenens bíboros a jövő keresztényeinél is „a családi tűzhely megihletésének szent lángjaként sugárzó példájára” épít.

A legtöbb mai otthonban is nemzedékek élnek együtt. Benne az öregek, fiatalok, családosok és magányosok természetesen más-más életvitelt igényelnek. Ezeknek összehangolása az ütközéspontok felszámolása sok tudatos emberséget, keresztény alázatot követel. Minden vitás élethelyzetre alkalmazható XXIII. János pápa mondása: keressétek azt, ami közelít és ne azt, ami eltávolít! — A bölcsesség, a szeretet tanácsa ez. Azé a szereteté, amely visszautasíthatatlanul elébe megy embertársának, nem törődve, hogy az miként viszonyozza. A szeretet már apró gesztusokban is megnyilvánul: jó szó, kedves mosoly, tekintet, köszönet, együttérés, megértés... Kitaró gyakorlással az áldozatkészség és megbocsátás hősi aktusáig fokozható. Mert „a szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem örül a gonoszágnak, de együtt örül az igazsággal. A legnagyobb a szeretet.” (1Kor 13,4.6). A szeretet nyelve minden vallás és nép számára érthető. A nagy hindu költő, Rabindranath Tagore vallja: „Hadd érzem ezt a világot, mint a szeretet megtestesülését és szeretetem akkor segíteni fogja. Ha majd életem minden húrja főlhangolódott, akkor majd Mesterem, kezed érintésére kicsendül belőle a Szeretet zenéje”. (Eltévedt madarak)

Jól tudjuk, hogy a gyakorló keresztény családban felnőtt gyermek sem feltétlenül és automatikusan válik igazi kereszténnyé. Gyermekeinket sokféle hatás éri. De ha megadtuk nekik a kereszténység alapjait, ezek — bár átalakulhatnak, — de gyökerükben megsemmisülni sohasem fognak. Yves Congar írja: „Hiszek a hit megmaradásában a keresztények szívében”. Japán egyik pontján a XVII. századi utolsó keresztények leszármazottai pap és egyház nélkül napjainkig megőrizték és átmentették hitüket, a keresztiséget, az imaformákat és életelveket, a keresztény családot. (Si vous êtes mes témoins 60. o.) Tehát a keresztény hitet már a család ölen kell elvetni gyermekeink lelkében. Tudjuk, hogy az otthoni hitrevelésnek gyakran komoly nehézségei vannak. Ilyen kérdésben mindenki első-sorban az anyára gondol. Egy többgyermekes anyát még ha csak a családjának dolgozik is, reggeltől éjfélig igénybe veszi a hivatásával járó fizikai, szellemi, közösségi munka. Közben mégis csak öneki kellene foglalkoznia gyermekével, miközben önmagát is tovább fejleszti napjaink egyházi és hitbéli ismeretében. De ha azokra a gyermekgondozási segítségen otthon tartózkodó fiatal anyákra gondolunk, akik maguk is csak felületes képzésben részesültek a hit terén, nem tudják, hogyan kezdjék önképzésüket, hogy gyermekük számára is tudjanak valami tartalmat adni. Az a család van előnyös helyzetben, ahol viszonylag fiatal nagyszülők vannak és a nevelésben is korszerűen tudnak segíteni. Természetesen a vallásos otthoni légkör, a korai hitéletre szoktatás mellett megfelelő korban nem nélkülözhető a templomi hitoktatás, mert a gyermek itt kerül kortársi közösségbe. Felismeri, hogy nem rendkívüli dolog hitoktatásra járni. A család a keresztény nevelést a gyermek növekedésével teljessé teszi. A katekézisben kapott tudást élő tettere váltjuk a fiatalok életében. Beszélgessünk sokat gyermekünkkel, miközben otthon együtt dolgozunk. Szóljunk ismerőseink életéről, örömeiről, gondjairól. Mondjuk el, hogyan oldották meg a nehéz kérdéseket: Beteg a gyermek, elvesztették családjukat, nem tudják tovább taníttatni a nagy fiút stb. Mondanivalónkat alkalmazzuk a gyermek korának megfelelő értelmi szintjéhez. Mindenre válaszoljunk, amit kérdez, ami érdekl. A kényesebb kérdéseket röviden közöljük, inkább mi kérdezzünk, — ebből megtudjuk, hogy mennyi és milyen információt szerzett. Ez érvényes kezdve a „Jézuska hozta” kérdéstől egészen a gyermek születéséig. Ha mi fontosabbnak várunk, akkor szavahihetően, higgadtan kell válaszolnunk és elnéző türelemmel fogadni az olykor „megdöbbenő” kijelentéseket is. Beszéljünk Mikulás napján szent Miklós életéről, jötteteiről. Magyarazzuk meg húsvétkor az új életre támadás értékét, a tavasz virágaival, kis állatkáival tegyük élményszerűvé. Inkább egyszerűen beszéljünk, mint „nagy meséink után” a gyermek bizalmát elveszítjük, és így másutt a nem hiteles válaszokat fogadjon el valósággnak.

Adjunk a gyermeknek hite gyakorlásában is megfelelő feladatokat. Bízunk meg, vigye el testvérét délután a templomba, mondja el neki a keresztút történetét, a templom védőszentje életét. Már korán segíthet a plébános atyáknak ministrálásban, előkészítésben, kisebb fizikai munkában, főként ünnepek előtt. Hallgassuk meg a gyermek véleményét a templomi élményeiről. Hagyjuk kibeszélni magát, mondjon kritikát, mi hogyan történt, mit szeretne jobban. Vigyük magunkkal sétálni, kirándulni a gyermekeket, szabadságunknak legalább egy részét töltsük velük. A természetben keresztül együtt csodáljuk az Istent, úgy ahogy egy régi szerzetes írta: „A tölgyek és a bükkök tanítottak meg törvényedre, Uram!” Tanítsuk meg csodálkozni: az egyes jelenségek rendjét, funkcióját, összhangját mutassuk meg a legkisebb növényen is. De ne magyarázzuk bele minden fa mögé az Istent. Hasonló

ez ahhoz, amit a kisiskolások rádiójában hallottam. Vadgesztenye-szedés közben tanították őket számolni. Nemcsak a számolást tanulták meg játszva, de szépérzékük is fejlődött a fényes, meleg barna gesztenyék gyűjtögetése közben. Ugyanígy taníthatjuk fűn, fán, minden állaton, patakon és felhőn keresztül a hit igazságait, mert megtaláljuk benne Isten nyomát.

Ne mulasszuk el a keresztény ünnepi szokások, hagyományok ébrentartását sem, Csináljunk adventi koszorút, a kisebbek szalmaszálat gyűjtögethetnek jötteik szerint az előkészített jászolba. Szentestén énekeljünk együtt karácsonyi énekeket. Ma már kevés helyen lehet az egész család közös imáját megvalósítani. De énekelni könnyebb. A mai ember zárkózottságából adódik, hogy restelli érzéseit megvallani, de a dallam hatása alatt feloldódik. Vegyünk részt a nagyheti szertartásokban. Ne ragaszkodjunk ahhoz, hogy minden-hová együtt menjen a család, főleg nagyobb gyermekeknél. Menjenek oda és azzal, akit szeretnek, a templomba is. Ne hagyjuk el az eukarisztia ünneplését, sem a halottaknap-i temetőlátogatást. A szöveges imánál magyarázzuk meg a kicsiknek mit jelent, képszerű példákkal. Ne sajkóztassunk be számára értelmetlen hosszú szöveget. A Miatyánk és Üdvözlégy tudása fontos, mert már a templomban együtt mondhatja. Egyébként elég egyszerre egy-két mondatot megmagyarázni és megtanítani belőle. A kisgyermek imája csak ilyen rövid legyen: Istenem, köszönök mindent. Jézusom, vigyázz családunkra. A többi gyerek más imát is mondhat. Lehet Miatyánk, Üdvözlégy, Én Istenem vagy maguk formálta bármilyen fohász. A legapróbbak csak keresztet vetnek, ezt gyakorolják és magukban sejtelmes „igéket” mondogatnak. Ha már megértik, bontsuk fel mondataira a Miatyánkot. Egy alkalommal csak egy kérést mondjanak, gondolkodjanak rajta és kérdezzenek. A rózsafűzér imádkozása már mélyebb lelkiséget és elmélyedést kíván. Ne kezdjük túl korán. Előbb csak egy-egy titkot ismertessünk, amellyel megtanulja Jézus élete fontosabb szakaszait. A rózsafűzér titkait a gyermek életére is vigyük át, mintha jelen lenne Jézus életénél, szenvedésénél.

Koruknak megfelelően keressünk ki szép, értékes részeket a Szentírásból és olvassuk fel a gyermekeknek. (Vö. Puskély Mária: A Szentírás legszebb történetei.) Pár mondattal magyarázzuk meg a jelentését és engedjük a gyermekeket gondolkodni, képzni. A Szentírásban emberközelből ismerjük meg Jézust, rajta keresztül az Atyát és a Szentlelket. Krisztus életeseményeit a magunkéhoz hasonlítjuk, hogyan állunk helyt, mit tegyünk nehéz esetekben.

Régebben minden keresztény gyermeket hittanra tanítottak. Ez kötelező volt. Bizony az átlagban nem sok maradt meg a tanult anyagból, ha az otthon, a társasági élet semmit sem adott hozzá. Aki ma vállalja a keresztény életet, annak meg is kell küzdeni érte. Vigyázzunk, nehogy valami súlyos mulasztás terhelje lelkiismeretünket. Ide illik az, amit Varga Domonkos írt könyvében: „Ha már netán csakugyan romlottunk látjuk saját gyermekünket, akkor is a magunk mellét verjük és ne őt pofozzuk félholtra: mert mi tehetünk róla!” (Kamaszkrónika 40. o.)

Végső soron ki kell mondanı, hogy minden részleges igyekezet mellett legtöbbet az otthon légköre, spontán példája adhat. Sokat beszélnek arról, hogy a környezet fizikai szennyeződése megrontja a levegőt, de kevesebbet szólnak a családi légkör szennyeződéséről, ahol a szellem és a jellem károsodik. Nem lehet módszeresen elemezni, hogyan teremtünk megfelelő légkört családjukban, csak az irányt mutathatjuk meg. Ma az egyházi és a világi gondolkodók nagy súlyt fektetnek a vidám környezet megteremtésére. Hugo Rahner a Szentírás szavaival hangsúlyozza: „Menj haza jó korán, ott vigadj és játsszál és tedd, amiben kedved telik.” (Sir 32,15) Természetesen csak az az ember tud az életből szabad és nemes játékot teremteni, aki először szigorú önfegyelemben fájdalmasan és komolyan megtanulja az önzetlenséget, a lemondást és a bensőséget, és ezen az úton eljutott a szív derűjéhez. A játék az ember lényeges lelki és testi tevékenysége. Ugyan miért lett a gyermek... annak a boldog létnek a jelképévé és foglalatává, amelyet elvesztettünk, és amelynek visszanyerése után vágyakozunk? — „Ha nem leszteek, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába.”

De a gyermekek sem olyan játékosak és felületeseek, mint sokan gondolják. „A kamaszok sokkal komolyabbak, mint a felnőttek legtöbbje. Ők nem hessegetik el maguktól a kellemtelen kérdéseket. Olcsó válaszokba nem nyugsznak bele. A teljes igazságot akarják megismerni, ha az döbbenetes is. Az én igazságom nem volt döbbenetes, arra az egyszerű meggyőződésre jutottam, nem vagyok a magamé. Ha magamé volnék, ha magamért élnék, csakugyan értelmetlen volna az egész... Így nyugodt lehetek: amíg élek, és erőmnél vagyok, dolgom is van a világban. A többi nem az én dolgom.” (Kamaszkrónika)

Tanítsuk meg egymást szolgálni a segítség értelmében, a szeretet nevében. „Szeress és tégy amit akarsz” — írja szent Ágoston. De ezt a helyeset csak az teheti meg, aki eljutott

az Isten- és emberszeretet olyan fokára, hogy már nem lenne képes önzésében szeretete tárgyát megbántani, inkább önmaga kárt szenvedne. Így fokozatosan kezd Istenhez hasonlítani, aki „úgy szerette a világot, hogy egyszerűlött Fiát adta, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”

Paleta Éva

FELKÉSZÍTÉS AZ UKARISZTIA VÉTELÉRE

(Lelkipásztori megalapozás)

„A gyermekek megfelelő felkészítése az eukarisztia és a bűnbánat szentsége első felvételére döntő fontosságú, mert egyidejűleg az egyház hitébe való bevezetést is jelenti. Az egyháznak, mint összszentségnek a közösségi élet lüktetésében megnyilvánuló konkrét megtapasztalása nélkül, — az egyes szentségek élményei is csak felszínesek maradnak és nem gyakorolnak kellő hatást a gyermeki hit további kibontakozásában. Ezért fontos, hogy ebben a feladatban a család és a plébániai közösség együttműködjön. A gyermek hitének kialakításában döntő módon rá van utalva a család és a többi vele együtt élők példájára, akik magatartásukkal így meghatározzák életét...” „A mai szentségi lelkipásztorkodás súlypontjai” című általános Német Püspöki Szinodus (1973) előkészítő szövege hangsúlyozza ezeket az alapelveket, amelyek a bűnbánattartáshoz, a bűnbánat szentségéhez és az eukarisztia vételének előkészítéséhez egyaránt szükségesek. Ludwig Bertsch frankfurti pasztorálteológiai professzor néhány számunkra is jelentős és alapvető valláspedagógiai és lelkipásztori megjegyzést fűzött a szinodusi idézethez. (Hinführung der Kinder zur Eucharistie, in: Anton Kalteyer: Katechese in der Gemeinde, Frankfurt/M. 1974. 20—30.)

A gyermek eukarisztikus felkészítése döntő lépés az egyházi életbe való bevezetésbe

Ma, 65 évvel a X. Pius „Quam singulari” dekretuma után még mindig él a szülőknél és egyes lelkipásztoroknál az az elképzelés, hogy az elsőáldozó gyermeknek — ugyan gyermeki módon —, de mégis átfogó ismerettel kell rendelkeznie a katolikus hitről. Úgy gondolják, hogy csak a korai áldozás esetében lehetünk elnézők, de X. Pius szavai már nem érvényesek a második, vagy harmadik osztályosok előkészítésére. Pedig a szöveg világosan kifejti, hogy nem szükséges teljes és átfogó ismeret a keresztény tanításról. A gyermek értelmi foka növekedésével később az egész katekizmust fokozatosan tanulja meg (Vö. DSch. 3351. 3352.).

Az elsőáldozási előkészítés a gyermek rendszeres hitnevelésének még csak az első foka, utána a hitéletét folyamatosan kell fejlesztenünk. — Az előkészítés arra épül, amit a gyermek a szülői házból, az iskola előtti nevelésből már magával hozott. Az a lelkipásztor, aki az elsőáldozási oktatásra készül, vesse fel magának a következő kérdéseket: Mi az a hit-tartalom, ami erre az alkalomra döntően szükséges? A hit milyen átélési formáit alkalmazhatjuk ebben az életkorban? Milyen lépéseket kell a hit további nevelésében megtenni? Itt nemcsak a gyermek életkori helyzetéből kell kiindulni, hanem fel kell vetni azt is: hogyan juthat a gyermek az eukarisztiához szükséges hithez a mai társadalmi és egyházi helyzetben?

A hitélet ezen kezdeti szakaszában a gyermekkel már el kell fogadtatni az egyház valóságát úgy, hogy a maga módján azonosulhasson vele (gyermekkori szocializációs folyamat). A gyermek olyan életszerűen kapja meg a keresztény üzenet értékeit és az egyházi élet alapjait, hogy azzal már saját kis élete szabályait is meghatározza. Mindez nem történhet csupán „tanközlés” formájában. A gyermek útját — és ez érvényes a felnőtt fiatalokra is — először az egyházi események élményei alapozzák meg és ebben a keretben fogadja el az egyház tanítását, a hit „igazságait”. Az ünneplés és az istentisztelet tehát szorosan összefügg az oktatással. Sőt vannak a hitnek olyan lényeges igazságai, melyeknek igazi mélységei éppen az ünneplésben, az istentiszteleteken ragadhatók meg igazán. „A keresztiségben válnak keresztényekké!” — igazsága például egy keresztelési ünnepelés részvétele nélkül a gyermek számára üres és elvont tétel marad.

Gyakori nehézséget okoz, hogy az ilyen korú gyermekekkel hogyan közöljük Jézus üdvösségszerző életáldozatát. A szentmisén való részvétel jó alkalom arra, hogy a „Jézus halála

és önátadása számunkra életet hozott! — igazsága átélhető legyen és olyan távlatot nyisson meg a gyermek előtt, amit később fokozatosan tovább lehet bővíteni. Egy jó pásztorról szóló képelmelkedés vagy a szent kereszt tisztelete olyan alkalmas élményt nyújthat számára, amire később is lehet építeni.

Ilyen gondolatokkal már megközelíthetjük az említett tételt, hogy az „egyháznak, mint őszentségnek, közösségi megtapasztalása nélkül az egyes szentségi élmények is felületesek maradnak a gyermeki hit kibontakozásában... A gyermek hitében ugyanis döntő módon rá van utalva a család és a vele együttélők példájára, akik magatartásukkal meghatározzák életét.” Az eukarisztia, az egyházi egységnek központi szentsége csak a konkrét közösségben tapasztalható meg. Korunk azonban nagyban különbözik az 1910-es évektől, amikor X. Pius a korai elsőáldozást bevezette. A mai gyermekek között a hit közvetlen közösségi élménye alig ismeretes. A keresztény családok gyermekei inkább azt tapasztalják a játszótéren, társaikkal együtt vagy az iskolában, hogy ami az ő családjukban annyira fontos: az Istenbe vetett hit, az imádság, a vallásos gyakorlatok, — az társaikból idegenkedést, értetlenséget, vagy lesajnálást vált ki. Ha a gyermek ezt saját családján belül is érzi, akkor az ellentmondás mind mélyebbre hatol lelkében. A második és harmadikos gyermek különösen érzékeny arra, hogy a felnőttéknél tapasztalt értékeket átvegye a maga számára. Ezt a lélektani adottságot kell felhasználnunk a helyes elsőáldozási előkészítésben. Számolnunk kell azzal, hogy ott is, ahol a szülők részéről megvan a kívánság, hogy a gyermek átvegye az egyház hitét és elsőáldozáshoz járuljon, — rendszerint ez a kívánságuk további következmény nélkül marad. Ennek oka az, hogy a szülők önmaguk nem képesek hiányos hitismereteiket és egyházi gyakorlatukat megváltoztatni és a hit mélyebb értéke felé önállóan megtenni az első lépéseket. A szülőkkel végzett lelkipásztori munka tehát éppen olyan fontos része a szentségi előkészítésnek, mint a gyermekek oktatása. A szülőknek meg kell tapasztalniuk, hogy gyermekeikkel szemben vállalt vallási kötelezettségeikben az egyházközségük nem hagyja őket magukra. Világszerte eredményes próbálkozások vannak arra, hogy a gyermekek szentségi előkészületével párhuzamosan a szülők számára is továbbképzést nyújtsanak.

Az elsőáldozási előkészítésben kiemelkedő hitigazságok

X. Pius utasítását, — hogy ugyanis a gyermeket az üdvösséghez szükséges *hitigazságokból értelmi képességeik szerint kell előkészíteni az elsőáldozáshoz* úgy, hogy az eukarisztikus kenyeret meg tudja különböztetni a közönséges kenyértől (DSch. 3532.) — csak úgy lehet megvalósítani, ha nemcsak elvont ismereteket közlünk, hanem a hit életét mutatjuk be neki. A hit Isten ajándéka, az alapokat azonban nekünk kell megvetni az alábbi igazságokkal:

— *Isten a mi Atyánk, aki szeret és megment minket.* Ma sok gyermek már korán átéli a veszélyeztetettségét és a félelmi szorongásokat. Főleg azok a túlzott követelmények okozzák, amelyeket az iskolában, a technizált környezetben és sokszor a családban is támasztanak vele szemben. Egyidejűleg a gyermek megtapasztalja a saját elégtelenségét is. Az ilyen előzmények indokolják, hogy a gyermek hitében olyan istenképet formáljunk, amelyben ne csak hatalmát, mindentudását, igazságszolgáltatását helyezük előtérbe, mert ezzel csak újabb szorongásokat kelthetünk bennük. (Például: Vigyázz, mert Isten mindent lát, még ami sötétben vagy rejtekben is történik! stb.) *Istent mint bizalomkeltő édesapát* mutassuk be, aki szeret, elfogad úgy, ahogy vagyunk, elfogad és várja, hogy a feje vezető úton haladjunk előre. Hogy milyen az Isten, csak fokozatosan fogja fel a gyermek. Erre szolgálnak a katekézisek és az istentiszteletek, és a felnőttek mindennapos tanúságtétele.

— *Majd Jézust mutatjuk be a gyermekeknek, az Atyához fűződő szerető kapcsolatán keresztül, ilyen gondolattal: „Jézus mindig bizik az Atyában”.* A gyermekkel azt is tudatjuk, hogy Isten nem amolyan gyenge és elnéző „nagyapapa”, hanem megkívánja, hogy mi is feléje forduljunk: „*A megtérés életet jelent!*” igazsága szerint. Mert „aki elzárkózik az Atya szeretete elől, az önként a magányt és a halált választja.” — „Aki viszont megtér az Atyához, az megtalálja az életet.” Ezekkel a gondolatokkal lehet megbeszélni az Istennel szemben elkövetett hibákat és bűnöket, másrészt megválaszolni, hogyan teljesíthetjük Annak a kívánságát, Akibe bizalmunkat vetettük.

— *Isten nagysága: Ő Egészen Más, Ő a Felfoghatatlan!* Ezt a gondolatot a gyermeki istenkép kialakulása későbbi fokán lehet behoznunk. A szülőkkel tartott előkészítésnek is egyik fontos témája. Ha a gyermekek — például egy haláleset kapcsán — megtapasztalják szüleik hitét, akik elfogadják és megnyugszanak Isten döntésében, mert Ő jót akar akkor is, ha mi nem értjük meg, — akkor az ilyen átélés az egyik legfontosabb gyermeki istenélmény lesz. A helyes válaszadás nem könnyű. Egy családban a gyermekek kis unokahúga sokáig betegeskedett, ezalatt közösen megdöztak gyógyulásáért. Most megdöbbenően kérdezték édesanyjukat: „Dóri miért halt meg?” Az anya elgondolkodott. Ha azt mondjuk, „Isten sze-

rette őt és magához hívta" — a gyermekei rögtön visszakérdezik: „Hát minket, akiket életben hagyott, nem szeret?” — Némi megfontolás után teljes őszinteséggel azt mondta: „Hogy miért történt ez Dórával, én sem tudom. Mi emberek nem tudjuk, miért enged meg ilyeneket az Isten. Azt viszont tudom, hogy Isten mindig mindenkinek a legjobbat akarja. Én ezt most is hiszem és tudom, hogy Dórika számára ez volt a legjobb.” — A felnőtt fiataloknál, akik már világosabban észreveszik a világ számos szenvedését és így vetik fel a kérdést, azokat tovább kell vezetnünk. A kicsiknél azonban elég a felmerülő kérdésre őszinte, becsületes hittel válaszolni.

— *Jézus a közvetítő Isten és az emberek között.* Ez lenne a Jézusról szóló hitigazságoknak szentírási alapja. Így elkerüljük, hogy Jézust csak mint követendő erkölcsi példaképet állítsuk a gyermekek elé: „Engedelmeskedjete, mint ahogy Jézus is engedelmes volt szüleinek! — Imádkozunk, amint Jézus is imádkozott az Atyához!” stb. Az ilyen kifejezést „*Jézus felkínálja barátságát az embereknek*”, például Zakeus történetével mutatjuk be: „*Jézus meghív bennünket közösségébe, ahol az Atya meghívottai vagyunk.*” Az ilyen és hasonló gondolatok mélyítik el Jézus közvetítői szerepét a gyermekek előtt.

Jézusnak az Atyához való kapcsolatát „Jézus mindig bízik Atyájában” gondolat kifejtésével próbáljuk megérteni. Ennek alapján az eukarisztiát is úgy értelmezzük, mint a meghívottak közösségét Jézussal. Ő az, aki bekapcsol az Istennel való közösségbe és összeköt azokkal, akik Jézusban hisznek.

Itt felvetődik az a nehéz kérdés: Hogyan lehet megfelelően közelhozni a gyermek számára, hogy *Jézus az Isten Fia*. Ez az igehirdetési probléma már az ősegyházban megtalálható. Minthogy a megtestesülés misztériumát sohasem lehet teljesen „kimondani”, az igehirdetés hangsúlya rendszerint egyik irányba eltolódik. Az „Én és az Atya egy vagyunk” és „*Jézus Krisztus Isten szolgája, aki emberré lett*” kettős igazsága dogmatikusan kifejezi a krisztológiai teljességet. Am az igehirdetésben és a katekézisben a hangsúlyt rendszerint inkább az egyikre vagy a másikra helyezük. Így egyrészt monofizita, vagy modális tévedés túlzásaiba juthatunk, — másrészt a szubordinációs krisztológiai tévedés veszélye kísért. J. A. Jungmann már 1936-ban kifejtette, hogy a krisztológiai nézeteltérések milyen egyoldalúságot okoztak az igehirdetésben (Die Botschaft von Christus unter den Auswirkungen der christologischen Kämpfe, 65—80.).

A *megtestesülés központi keresztény üzenetének* átadása miatt fontosabbnak tűnik, hogy az ilyen korú gyermekeket közelebb hozzuk ahhoz a Jézushoz, aki az Atyához vezet minket. Természetesen Jézus feladatában nem szabad istenségét elhallgatnunk. Amikor Jézushoz imádkozunk, — amint ezt az istentiszteletekben tesszük, — akkor mindig az Atyához fűződő, egyedülálló kapcsolatában szólítjuk meg: „*Jézus, az Atyának Fia...*” stb. — Igen fontos, hogy a gyermeki krisztuskép helyes formáját a szülőkkel is megbeszéljük. Így közösen megalapozhatjuk, hogy a gyermek krisztushitét a felnőtt fiatal hite kibontakoztatásában is megőrizzük és ebből vezessük el Krisztus istenemberi valóságának titkához.

Az egyház és az egyházközség

Az eukarisztikus találkozás egyben a gyermek egyházba lépésének csúcspontját jelenti. Az egyház az a Krisztus akarata szerinti közösség, amely a megváltás és az üdvösség látható jele a világban. Hogyan közeljük ezt a gyermekkel? A szokásos katekézisen kívül, például a világmissziós vasárnap megünneplésével, a világban távol élő más gyermekekért hozott áldozatok magyarozatával. De mivel a gyermekek számára az egyház élményét is csak emberek közvetíthetik, azért saját tapasztalati világukban az egyházat a szülők, az egyházközség ismert papjai, az ottani gyermekek és felnőttek jelentik. Az egyházközségi élet ezért olyan legyen, hogy az egyetemes egyház élményét is közvetítse a gyermek számára. Ez az élmény mindjobban elmélyül az eukarisztia ünneplésében és lakomájában, amelyet Jézus készített minden idők embere számára. Így fogja az elsődleges előkészítés a közvetlenül megtapasztalható egyházi közösséget is bemutatni. Különösen nagy élményt jelent egy-egy keresztségi ünnepségen való részvétel. Az eukarisztikus előkészítés keretében a gyermekek vegyenek részt ilyen eseményen is. A püspöki egyház megismertetése viszont már a bérmlási előkészület, a keresztnyi nagykorúság tudatosításának anyaga.

A hit boldogít és szabaddá tesz

A gyermek előtt nem szabad elhalgatni, hogy a keresztény hitnek komoly követelményei vannak. Már a gyermeki életben is helye van a megtérésnek és a bűnbánatnak. A gyermek ugyan még nem tud súlyos bűnt elkövetni és így tudatosan Istentől teljesen elfordulni, de

már kiskorában is fájdalmasan tapasztalja kudarcait és csalódásait és ezek nyomán képes a maga kis életterében rosszat tenni másokkal. Minél inkább bevezetjük gyermekünket a keresztény hitbe, annál inkább meg kell tapasztalnia, hogy azok, akik Jézust igazán követik és a menyeyi Atyát szeretik, másképpen cselekszenek. Itt kap jelentős szerepet a bűnbánatra nevelés a szentáldozási előkészítésben. A gyermeknek mindenekelőtt el kell fogadnia, hogy „Isten megbocsátó és megbékél az emberrel.” Természetesen ennek megértésében is a felnőttek példájára szorítkozik. Felismeri, milyen lelki felszabadulást jelent, a keresztény számára az, hogy az egyházban elnyerheti Isten bocsánatát. Ennek megértése nélkül a gyermek bűnbánati nevelése eleve eredménytelen lenne.

Amit a gyermekmisék és az eukarisztia ünneplések direktóriuma hangsúlyoz, mindaz érvényes a bűnbánat szentségére is. Az ilyen téren szerzett emberi tapasztalatok alapot adnak ahhoz, hogy ráépítsük a hitélményeket. Az a gyermek, aki a családban és más felnőttek körében nem tapasztalja, hogy az emberek igazán és szívből megbocsátanak egymásnak, az nagyon nehezen tudja elfogadni azt a tényt, hogy Isten mindannyiunknak megbocsát. Az olyan környezetben, ahol mindig a hibáért, a bűnért járó büntetést hangsúlyozzák, — a gyermekek bizalmatlanul fogják fogadni a megbocsátó Isten valóságát.

„A megtérés életet jelent!” igazságában jól megalapozhatjuk a gyermeki bűnbánat kialakítását, a bűnbánati megbocsátás egyházas és közösségi szellemét. Az idejében megkapott emberi és lelki élmények az ifjú és a felnőtt kor számára is kiküszöbölik a bűnbánat szentségével kapcsolatos oly gyakori szorongásokat.

Különböző utakon lehet a gyermekeket előkészíteni az eukarisztia első vételére. Sokféle módszer próbálható ki a gyakorlatban, számos lehetőség adódik még a lelkipásztoroknak és a szülőknek a további kísérletezésekben. Azonban mindegyik módszerre érvényesek azok az alapelvek, amelyek a gyermekek lelki alkatából és közösségi életigényéből fakadnak. Ezeknek az elveknek a tudatos felhasználása lehetővé teszi, hogy a mai korban a gyermekeket és a fiatalokat az evangélium szellemében bevezessük az eukarisztikus közösségbe és ezen keresztül az egyház igazi életébe.

Kardos József—Bánóczy Előd

ESZMÉLKEDJUNK ÉS ELMÉLKEDJUNK

Témaindító gondolatok papoknak és világiaknak az „Olvasók írók”
számhoz (TEOLÓGIA 1978/3.)

I. Az emberek között

A bizalom csak végérvényes lehet! Nincs időleges, csak evilági bizalom.

— Mivel igazolhatja az ember a kapott bizalmat? Mivel fejezheti ki bizalmát, azt, amivel mást akar megajándékozni?

— Hogyan lehet az eljátszott bizalmat, az okozott csalódást, kiábrándulást helyrehozni? — Gyermeknél, házastársnál, munkatársaknál, és a társadalmi felelősségvállalás esetében?

A közösség életét igazság és szeretet határozza meg. Egyiket sem lehet elhanyagolni a másik előnyére.

— Hogyan tudja az ember az igazságot a szeretettel összeegyeztetni?

A társadalomban, az egyházban, iskolában, családban ma olyan tekintélyválságnak vagyunk tanúi, amely veszélyeztetheti az intézményeket.

— Ki, vagy mi az oka a mai tekintélyválságnak?

— Oszttja-e Ön azt a véleményt, hogy az emberi természet számára annyira szükséges bizalmat végső soron Isten biztosíthatja, mivel ő az alapja minden más személyes bizalomnak? — És ha igen, miért?

Mi keresztények azt tanítjuk, hogy csak egy Valakire tudunk teljesen ráhagyatkozni: Jézus Krisztusra!

— Mire alapozza Ön ezt a véleményt? Van-e erről tapasztalata, élménye?

— Miért bíznak annyian egészen és maradék nélkül Jézusban?

— Hogyan juthatunk el a Jézusba vetett hitre?

— Miről lehet felismerni, hogy valaki hisz Jézusban?

— Hogyan járulhatunk hozzá a plébániai hívők közösségében a munkacsoportok vallásos oktatásához és képzéséhez?

- Milyenek legyenek azok a könyvek, igehirdetések, személyes beszélgetések, hitoktatások, amelyek a ma emberét megnyerik arra, hogy találkozhassék Krisztussal?
- Miért híhetünk Jézusnak „másképpen”, mint másoknak?
- Mennyiben képes a Szentírás, a közösség, az egyház közölni, hogy mit akar tőlünk „itt és most” Jézus?
- Mi közünk van Jézushoz? Mit tehet Ő ma értünk?
- *A mai ember gyakran hiájával van az emberi érintkezésnek. A jó kapcsolatot gyakran tönkre teheti a nyers kritika is.*
- Hogyan tanulható meg Jézus magatartásából az emberekkel való érintkezés?
- Jézus azt mondta: Boldogok, akik bennem meg nem botránkoznak.
- Őn azon a véleményen van, hogy jobb, ha megbotránkozzunk Jézuson és ezen az úton jutunk a hitre, vagy hitetlenségre, — mint az, hogy róla ne is gondolkozzunk?

II. Isten országának üzenete

- *Jézusban elérkezett számunkra az Isten országa: személyében legyőzte a gonoszt, a betegeket gyógyította és hirdette az evangéliumot.*
- Az Isten országáról szóló üzenetet hogyan tehetjük a mai ember számára megtapasztalhatóvá és hitelessé?
- *Minden kor számára fontos, hogy Isten országának eljövételét újból értelmezzük.*
- Vajon az Isten országát emberi birodalmak szerint kell-e értelmezni?
- Milyen területeken, vagy milyen tevékenységekben lesz Isten országa nyilvánvalóvá és megtapasztalhatóvá? A szentségekben — az önzetlen tevékeny szeretetben, az igehirdetésben?
- Milyen területeken lát Őn lehetőségeket arra, hogy az ember megtanulja életét a Teremtő szándéka szerint berendezni: a családban, az iskolában, az egyházközségben?
- Hogyan veszi tudomásul a keresztény azt a tényt, hogy még sokan tartoznak Isten országához, — olyanok is, akik nincsenek benne az egyházban? — Másrészt viszont vannak olyan keresztények, akik az egyházban vannak, de életmódjuk alapján nem sorolhatók Isten országába?
- A Biblia azzal az utalással, hogy az Isten országa eljövendőben van, vajon attól akar-e megóvni minket, hogy ne hagyatkozzunk illúziókra és utópiákra?
- Ezáltal az embereket egy boldogabb túlvilággal akarja vigasztalni?
- Hogyan lehet az Isten országába vetett remény hajtóereje annak, hogy jobbá tegyük a szocialista társadalmi viszonyokat és megvalósítsuk az igazságosságot?
- Isten országának az eljövetele kizárólag csak Isten műve? Vagy hozzájárulhat-e az ember is eljövételéhez?
- Hogyan lehet a családot Jézusból kiindulva formálni?

III. A szív forradalma

- *A Biblia egyik kulcsszava a „megtérés”.*
- Mit akar Jézus, amikor megtérésre szólít fel? Minden megszokott gondolkodásunkat és cselekvésünket fel kell adnunk ezért?
- Milyen következményei vannak a megtérésnek, ha az ember komolyan veszi?
- *Jézus az embertől „új felkületet” kíván.*
- Hogyan érhetjük el: egyetlen akussal, vagy állandó törekvéssel, hosszas fáradozással?
- *Az Újszövetség nagyszerű célt tűz ki az emberek elé: az életszentséget.*
- Hogyan lehet egy bűnösből szent?
- Jézusba vetett hit vállalása milyen következményekkel jár: egyéni vallásosságunkban, keresztény közösségi elkötelezettségünkben, családi életünkben, hivatásaink alakításában, az állami és társadalmi kötelezettségeink elmélyítésében?
- Miért nem zárhatjuk be Jézust csupán magán- és vallási életünkbe?
- Mit ad a Jézusba vetett hitünk a közösségi társadalmi élet számára, a béke ügyének és az egész világ boldogabb jövőjének előmozdítására?
- *A közvéleményben előfordul a közömbösség és a keresztényellenes felfogás is.*

— Mit tehet az egyén és a keresztény közösség annak érdekében, hogy a kereszténységet az igazságnak megfelelően ábrázolják?

Az istenszeretet és a felebaráti szeretet elválaszthatatlanul összetartoznak.

— Az Isten iránti érzéketlenségnek gyakran nem az-e az oka, hogy az emberek eltompultak az egymás iránti részvételben?

— Kitől lehet, kell, vagy kötelességem elfogadni szabályokat arra, hogy hogyan viselkedjem az élet köznapi kérdéseiben? (szexualitás, magzatelhajtás, hatalomra való törekvés, munkaerőcsés stb.)

IV. A kereszt botránya

A bűn, a halál minden embert érinti.

— Miért engedi meg a jószágos szerető Atyánk a szenvedést?

— Milyen vigasztalást nyújthatok egy súlyos betegnek?

Az ember értelme és nagysága abban áll, hogy szabadon tudja elfogadni sorsát, beleegyezhet és formálhatja azt.

— Megnyerhetem-e kis áldozatok árán azt a szabadságot, hogy a nagy dolgokban is igazolni tudjam a szenvedés értékét?

— Miért jelent a szenvedőnek nagy segítséget már az is, ha valaki csak érdeklődik betegségéről?

— Volt-e valaha, esetleg gyermekkoromban olyan élményem, hogy valaki nagy jószággal közeledett felém, bár meg voltam győződve, hogy nem érdemeltem meg?

— Mi ad erőt ahhoz, hogy esetleg áldozatok árán is kiálljunk a jó mellett, legyőzzük a rosszat? Képesek vagyunk-e a bűnt úgy elutasítani, hogy a bűnöst mégis szeressük?

Jézus részesedett az emberi nyomorúságban. Tetteinek indítéka az emberszeretet volt, értük áldozta föl magát.

— A keresztény lehetősége és feladata, hogy Krisztushoz hasonlóan helyettesítő és közvetítő szerepet vállaljon Isten előtt az emberekért és szenvedését felajánlja értük.

— Mit tehetünk mi keresztények azért, hogy megakadályozzuk a háborút?

— Krisztus keresztje nagy vigasztalás lehet a szenvedőknek, a betegeknek, az elesetteknek. De nem lehangoló-e és életidegen az alkotó embernek, a sikert kereső egyéneknek?

— Mit jelent számomra az a tény, hogy Jézus meghalt és feltámadott értünk?

Jézus a bűnt tartja a legnagyobb igazságtalanságnak, benne látja az emberi nyomorúság gyökerét.

Hogyan vélekedem a bűnről és következményeiről?

Mindenki számára adódnak az életben súlyos élethelyzetek.

— Ilyen, ha egy kitűzött feladatunk nem sikerül, — ha úgy érezzük, hogy a csődbe jutottunk, — ha embertársak belénk helyezett bizalmának nem tudunk megfelelni, azaz valami jó tettben vagy jó szóban adósak maradunk. — Ilyen a bűn, amikor az ember szabadon és tudatosan elutasítja Isten akaratát, — halálfélelmünk, vagy egy számunkra kedves személy halála miatti lesújtott állapotunk.

— Ki adhat erőt ahhoz, hogy ilyen helyzetekben Jézussal vállaljuk: „Atyám, legyen meg a Te akaratod!”?

Szent Pál kész szenvedni az egyházért.

— Szenvedését úgy tekintette, mint amivel a maga részéről teljessé teszi Krisztus szenvedését.

— Szükség van-e Jézusnak ma is olyanokra, akik készek az egyházért áldozatot vállalni?

V. Az Atyához vezető út

Isten még a kinyilatkoztatásában is titok marad.

— Vajon Istenről „félelem és rettegés”-élményem van-e, vagy inkább tiszteletet és bizalmat érez iránta? Megsejtettem már, hogy mennyire közel van hozzám?

Isten a történelemben nagy tetteket vitt végbe: Izrael népével, Jézus Krisztusban, és a szentjeiben.

— Ma hogyan ismerhetem fel Isten működését?

A keresztény hit tanít az Isten életéről, a három isteni Személynek belső kapcsolatáról.

— Van-e egyéni kapcsolatom az Atyával, — Jézussal, az Isten Fiával, és a Szentlélekkel?
— Mi jellemzi olyan ember apai szerepét, aki a hitben megértette, hogy Istent atyjának szólíthatja?

— Sok felnőtt ember azért hagyja el a keresztény vallás gyakorlatát, mert nem tud mit kezdeni azokkal az Isten-elképzelésekkel, amelyekre még gyermek korában tett szert.

— Mit kell tenni azért, hogy a korai Isten-képből kiindulva olyan fogalmakat alakítsunk ki, amelyek a hitből fakadó nagykorú életalakításunk hatékony tényezőjévé válnak?

— Mi szükséges az olyan hithez, amely nemcsak az egyént erősíti, hanem olyan bőséges és kiáradó, hogy példájával az embertársakat is hitre és bizalomra serkenti?

Jézus azt akarta, hogy minden ember elnyerje Istentől az üdvösséget. Ehhez nem voltak elegendők szavai vagy csodatettei, hanem ezért egész életét feláldozta.

— A mai keresztények mennyi áldozatot fektetnek be embertársaik hitéért? Isten akaratát konkrét tettekben, itt és most valósíthatjuk meg.

Az általános keresztény feladat mellett, — mit jelent „a jelen óra parancsa”?

— Mire kell a jelenben, vagy a közvetlen jövőben különleges erővel törekednem: egyéni életemben, egyházközségem és hazám életének megjobbításában?

— Az élő Isten teljes önátadást kíván meg az embertől. Az emberek rendszerint úgy vonják ki magukat az igaz Isten parancsa alól, hogy pót-isteneket, Isten-pótlékokat készítenek maguknak.

— Hogyan nevezhetjük azokat az (ál)-isteneket, akik (amelyek) előtt a mai ember leborul: a divat, a szex, a társadalmi tekintély, az autó, a mindig nagyobb, költségesebb utazások?

— Ha a köznapi viselkedésem szerint ítélnének meg az emberek, mi lenne a benyomásuk rólam? — Mit tekintenének legfőbb értékemnek? Hogyan értékelem én saját magamat?

Folytatjuk az 1977/4. számban

(A „Wem glauben”, Herder, Wien, 1976. szövege nyomán Sz. A.)

VI. Pál pápa 1976. december 16-án kiadott Motu proprio-jában a Laikusok Tanácsát és a Iustitia et Pax pápai bizottságot a Kuria kongregációival és titkárságaival egy szintre emelte és a „Laikusok Pápai Tanácsa” elnevezést adta nekik. A vezetését pedig a kanadai Maurice Roy bíboros helyett Opilio Rossi bíborosra bízta. (Végleges vezetője az ez év június 27-én bíborossá kreált afrikai érsek, Bernardin Gantin. — szerk.) A Laikusok Pápai Tanácsa ezentúl nemcsak tanácsadó szerv lesz, hanem a Kuria tagja, részt vesz az egyház vezetésében is. Tagjai a püspökök és a papok mellett a világ különböző részein élő világiak, akik járatosak a laikusok egyházzolgálatának sokrétű feladataiban. „A férfiak és nők megfelelő arányszámban vegyenek részt” — írja a Motu proprio. — „A Tanács jogköre a világiak életvitelének minden területére kiterjed... A világiak tevékenyen vegyenek részt az egyház liturgikus, hitoktatási, nevelői és szentségi életében, — mert mindezek sajátos munkaterületüket képezik.” — A Világiak Tanácsa a Papi Kongregációval egyetértésben tárgyalja meg mindazt „ami plébániai és egyházmegyei szinten a Lelkipásztori Tanácsokra vonatkozik...” A Iustitia et Pax bizottsága pedig mélyítse el azokat a lelkipásztori és igehirdetési szempontokat, amelyek az igazságosság és a béke keresztény szolgálatát jelentik.”

(vö. Herder Korrespondenz 1977/1.)

„A papok úgy éljenek a hívek között, mint testvérek. A különböző véleményeket úgy hozzák összhangba, hogy a közösségben senki se érezze magát idegennek.”

(Papság 9.)

„Akármennyire kívánjuk, hogy gyarapodjék a világi katolikusok hittudományos képzettsége, számot kell vetnünk azzal a ténnyel, hogy a világiak teológijára nincs hatékonyabb eszköz, mint a papság mélyebb teológiai tudása. Tudatosná kell tenni, hogy azok, akik a jövő papságot elméleti képzésben részesítik, az egyházban kiválóan fontos és igen nehéz szerepet töltenek be, és joguk van az egész egyház megértésére és segítésére”.

Alszeghy Zoltán

Számunk írói:

Udvardy József: csanádi püspök, Szeged — Aubert, Jean-Marie: professor, Strasbourg —
Alszeghy Zoltán, a Gergely Egyetem professzora, Róma — Balázs Pál: püspöki titkár,
Veszprém — Bánóczy Előd: lelkész, Budapest — Hajdók János: ny. tanár, Budapest — Hegyi
Béla, a Vigilia munkatársa, Budapest — Kardos József: plébános, Budapest — Kiss László,
lelkész, Budapest — Paleta Éva, Budapest — Széll Margit: tanár, Budapest — Szent Imre
plébánia munkaközössége, Budapest.
Az illusztráció Suda Gábor grafikája.

INHALT

ANDRÁS SZENNAY: Der Meister und seine Mitarbeiter

AUFSATZE

JÓZSEF UDVARDY, *Bischof von Csanád*: Der Heilige Ladislaus, — König und
Bekenner

JEAN-MARIE AUBERT: Sendung der Christen zur Welt

PAL BALÁZS: Die Laien im Volk Gottes

DURCHBLICKE

Die Laien im Leben der Kirchengemeinde (-nr-)

EXEGESE UND KERYGMA

Homilienentwürfe von 26. Sonntag bis zu Weihnachten (Ferenc Gál— József
Nagy)

REVUE

Dienen dem Gott, dienen dem Menschen in Christus (Béla Hegyi)

Unsere christliche Tätigkeit in der Welt (László Kiss)

Zeugnis der Laien im Leben der Kirche von heute (János Hajdók)

Laien im Dienste der Theologie (Margit Széll)

THEOLOGISCHE-SEELSORGISCHE FRAGEN

Papst Paul VI.: „Mehr Vertrauen den Laien entgegenzubringen“

Leben und Theologie (Zoltán Alszeghy)

Die Familie in der Gemeinschaft Christi' (Arbeitsgemeinde der Pfarre „Heili-
ger Emmerich“, Budapest,)

Erziehung zum Glauben in der Familie (Éva Paleta)

Vorbereitungsarbeit zum Empfang der Eucharistie (József Kardos—Előd Bá-
nóczy)

Gedanken zum Besinnen, Meditieren und Nachdenken (A. Sz.)

SOMMAIRE

ANDRÁS SZENNAY: Le Maître et ceux qui travaillent avec Lui

ÉTUDES

JÓZSEF UDVARDY, évêque de Csanád: Le roi saint Ladislas, témoin de la foi

JEAN-MARIE AUBERT: Actualiser l'Évangile dans le monde

PÁL BALÁZS: Les laïcs au milieu du peuple de Dieu

HORIZONS

Les laïcs dans la vie paroissiale (-nr-)

EXÉGÈSE ET KÉRYGMA

Notices d'homilies de 26e dimanche au Noël (*Ferenc Gál—József Nagy*)

REVUE

Servir Dieu et servir l'homme dans le Christ (*Béla Hegyi*)

Notre action chrétienne dans le monde (*László Kiss*)

Des laïcs dans la vie de l'Eglise d'aujourd'hui (*János Hajdók*)

Les laïcs au service dans la théologie (*Margit Széll*)

THÉOLOGICO-PASTORALES QUESTIONS

Pape Paul VI.: „Plus confiance aux laïcs!”

Vie et théologie (*Zoltán Alszeghy*)

La famille dans la communion du Christ (*Equipe de la paroisse „Szent Imre” à Budapest*)

Education dans la foi en famille (*Éva Paleta*)

Orientations pour la préparation des enfants à la première communion (*József Kardos—Előd Bánóczky*)

Réfléchissons et méditons! (*Sz. A.*)

TEOLOGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lépcső 1. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay Andriás — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc — Felelős kiadó: dr. Várkonyi Imre. — Egyházi jóváhagyással — Előfizetési díj 1 évre 72,— Ft Egyes szám ára: 18,— Ft. Belföldi előfizetés: Actio Catholica Országos Elnöksége TEOLOGIA folyóirat, Budapest 62. 511—324 számú csekk-számolóján. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54), a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

77-3257 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Melles Rezső

Index szám

25 821

ISSN 0133—1779